

«НАША ШКОЛА»

№ 3, 2013

Науково-методичний журнал

Виходить один раз на два місяці з вересня 1993 р.
Засновано в 1923 р., відновлено в 1993 р.
Зареєстровано 14 березня 1994 р. Серія ОД № 158.

Згідно з постановою президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 року № 1-05/7 журнал «Наша школа» увійшов до Переліку № 1 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з педагогіки та психології на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Головний редактор: **В. А. КАВАЛЕРОВ**,
канд. пед. наук.

Редакційна колегія:

Л. К. Задорожна, канд. філос. наук, заступник головного редактора; **В. М. Руссол**, канд. пед. наук, відповідальний секретар; **А. Ю. Анісімов**, канд. пед. наук; **А. М. Богуш**, д-р пед. наук, професор, дійсний член АПН України; **В. В. Грінчук**; **Д. М. Демченко**, канд. пед. наук, доцент; **Н. М. Дзюба**; **Ю. І. Завалевський**, канд. пед. наук; **Є. Є. Карпова**, д-р пед. наук, професор; **Б. Г. Кремінський**, канд. пед. наук; **Н. В. Кічук**, д-р пед. наук; **З. Н. Курлянд**, д-р пед. наук, професор; **С. Л. Курочкін**, канд. біол. наук, доцент; **Т. О. Лазарева**, начальник управління освіти і науки облдержадміністрації; **О. І. Папач**, канд. пед. наук, зав. кафедри методики викладання природничо-математичних дисциплін; **Г. Б. Редько**, професор; **С. А. Свінтковська**; **В. М. Терзі**, канд. пед. наук, доцент; **А. Л. Ткачук**, канд. юрид. наук; **О. Г. Топчієв**, д-р геогр. наук, професор; **В. А. Трунова**, канд. пед. наук, доцент; **Л. І. Фурсенко**; **Т. Н. Чебикіна**, канд. психол. наук, зав. кафедри педагогіки і психології; **О. С. Цокур**, д-р пед. наук, професор.

Редактори-коректори: **Г. Я. Богомоллова**,
І. Ф. Ацабріка,
К. М. Безусова.

Засновники:

Управління освіти Одеської обласної державної адміністрації

Одеський обласний інститут удосконалення вчителів

Міжгалузевий науково-технічний центр «Нормаль»

Обласне відділення Педагогічного товариства

Адреса редакції: 65014, м. Одеса, пров. Нахімова, 8.
Відділ навчально-методичного забезпечення та педагогічних видань ООІУВ. Тел. 729-45-12.

Затверджено на засіданні вченої ради ООІУВ.
Протокол № 2 від 14.03.2013 р.

Здано у вироб. 22.05.13. Підп. до друку 09.09.13. Формат 60×84¹/₈. Папір друк. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 9,77. Обл.-вид. арк. 8,68. Тираж 700 прим. Зам. № 212.

Надруковано у друкарні видавництва «Екологія».
м. Одеса, вул. Базарна, 106, к. 313.
Тел.: (0482) 33-07-18, 37-07-95, 37-14-25.

З М І С Т

З історії розвитку освіти на Одещині. Одеський учбовий округ. Сторінка п'ятнадцята

Л. І. Фурсенко. Демидов Павло Григорович..... 2
Мурзакевич Микола Никифорович..... 3
Смольянінов Володимир Миколайович..... 4

Педагогіка і психологія

О. А. Листопад. Теоретичні і прикладні аспекти проблеми діагностування творчого потенціалу особистості. 8
Т. Й. Іванова. Школа ХХІ століття (роздуми про сучасну школу)..... 13
Г. М. Золотарьова. Проблема розвитку поняття «педагогічні технології» і впровадження їх у системи вищої педагогічної освіти Німеччини та України..... 18

Науковці — вчителям

М. О. Царенко, О. П. Усаченко. Сучасні інтерактивні технології навчання в освіті..... 21
В. В. Лавренюк. Специфіка офіційно-ділового стилю української мови..... 27

Позакласне та позашкільне виховання

В. Ф. Кисельова. Вчити радості творчості..... 31

Дошкільне виховання. Початкове навчання

Л. Т. Тихинская. Внеклассная работа по математике «Алиса в стране Цифирия»..... 34

Дисципліни суспільно-гуманітарного циклу

Т. В. Тягай, А. І. Мерлян. Бінарний урок з української літератури та музичного мистецтва (Українська народна пісня «Іхав козак за Дунай» — пісня Всесвіту)..... 38

Дисципліни природничо-математичного циклу

А. Ю. Фибих. Использование законов логики на уроках физики (рекомендации для учителей)..... 43

Інформаційні технології в освіті

І. М. Луцишина. Психологічні аспекти використання ІКТ у початковій школі..... 45
Е. Ю. Гапонова, Е. В. Караконстантинов, С. И. Ясынова. Использование модульной системы обучения на уроках информатики для повышения успеваемости учащихся и развития множественного интеллекта..... 47
В. В. Лавренюк, О. А. Коваленко. Комп'ютерні технології у викладанні філологічних дисциплін..... 50
Н. Л. Листопад. Формування професійної компетентності студентів шляхом впровадження інформаційних технологій..... 54

На шляху до професії

Л. В. Новохижня, А. Н. Степаненко. Тайны парижской моды..... 57

Від здорової дитини — до здорової нації

Д. П. Сліпенко. Рухливі ігри на уроках у I–IV класах (поради молодому вчителю)..... 64

З турботою про дітей (з досвіду роботи дитячого будинку «Перлінка»)

С. М. Петрова. Управлінський компонент інноваційної моделі дитячого будинку «Перлінка»..... 67
С. М. Петрова, Ю. Л. Колесніченко. Особистісно орієнтоване виховання в дитячому будинку «Перлінка»..... 69
С. М. Петрова, О. М. Грязнова. Соціалізація вихованців дитячого будинку «Перлінка»..... 74
С. И. Аргирова, Т. П. Бабаенко. Мониторинговое исследование формирования готовности воспитанников детского дома к личностной и социальной самореализации..... 78
С. Л. Кравченко. Использование музейной педагогики в развитии творческого потенциала воспитанников детского дома «Жемчужинка»..... 80

Цікаво дізнатись

Е. Ю. Крюченкова. О работе I Международной летней педагогической школы для учителей русского языка и литературы..... 83

З історії розвитку освіти на Одещині. Одеський учбовий округ. Сторінка п'ятнадцята

Л. І. ФУРСЕНКО,

старший викладач кафедри менеджменту і розвитку освіти ООІУВ

ДЕМИДОВ ПАВЛО ГРИГОРОВИЧ

Очоловав Одеський учбовий округ з 1848 до 19 червня 1856 року.

Народився 9 травня 1810 року.

Був одним з представників славетного на всю Російську імперію роду Демидових, що мали заводи на Уралі та займалися добротністю.

Павло Григорович служив штаб-ротмістром у Санкт-Петербурзькому кавалергардському полку. Разом з братом Петром володів Сукунським гірничим округом (800 000 десятин землі), був попечителем Ярославського ліцею. У 1844 році оженився з Софією Олександрівною Бенкендорф, донькою відомого графа Олександра Бенкендорфа, який за вірну службу російському імператору отримав 25000 десятин землі в Бессарабській губернії (тодішні села Будаки, Мар'янівка, Адамівка, Аннівка, Карпенкове, Балабанка Мала, Черкеси). В селі Будаки (тепер село Приморське Білгород-Дністровського району) на той час проживало 62 сім'ї (60 чоловік, 74 жінки). Воно було приданим Софії Олександрівни. Тут подружжя Демидових збудувало храм, який отримав назву «Демидівський» (тепер Свято-Покровська церква села Приморського Білгород-Дністровського району).

Служба в полку давалася Павлу Григоровичу важко. Він часто і серйозно хворів. Клімат Санкт-Петербургу йому не підходив. Лікарі рекомендували змінити місце проживання і виїхати на південь Російської імперії чи в Європу. І тоді подружжя Демидових оселилося у своєму маєтку в селі Будаки. А в 1848 році Указом Імператора Павло Григорович був призначений попечителем Одеського учбового округу, канцелярія якого на той час розміщувалася у будинку Великанова (вул. Преображенська, 42).

За час роботи на посаді попечителя, зокрема в Одесі, було відкрито багато навчальних закладів, у тому числі Друга гімназія (директор проф. Беккер), приходські училища на Молдованці, Бугаївці, в селах Татарка, Нерубайське та інших.

Особливою опікою Павла Григоровича користувався Рішельєвський ліцей, для якого попечитель домагався покращення фінансування

з метою удосконалення навчально-виховного процесу та зміцнення навчально-матеріальної бази.

Перебуваючи на посаді попечителя, він збирав матеріали з історії власного прізвища. Після смерті Павла Григоровича ці матеріали були використані його онуком Павлом Олександровичем (1869-1935 рр.) для складання генеалогічного дерева роду Демидових.

Виконання обов'язків попечителя учбового округу вимагало значних зусиль, а стан здоров'я Павла Григоровича весь час погіршувався. У зв'язку з цим в червні 1856 року він був звільнений з займаної посади. Після звільнення з посади Павло Григорович оселився у своєму маєтку в селі Будаки. Часто лікувався у клініках Європи. Помер 30 червня 1858 року в місті Бадені. Похований в Демидівському храмі в селі Будаки. У цьому храмі похована і його дружина Софія Олександрівна, яка після смерті Павла Григоровича вдруге вийшла заміж і померла 5 березня 1875 року. У цьому ж храмі поховані і два сина подружжя Демидових: Олександр Павлович (18.08.1845—19.01.1883) і Григорій Павлович (1848-4.07.1875).

Павло Григорович мав чин дійсного статського радника.

За характером був людиною доброю, надзвичайно діяльною, справедливою, з повагою ставився до підлеглих. Своєю активною діяльністю на освітянській ниві Павло Григорович Демидов залишив про себе добру пам'ять.

Література

1. Новороссийский календарь на 1856 год. — Одесса : Ришельевский лицей, 1855.
2. Одесса 1794—1894. К столетию города, 1895. — Одесса : Тип. А. Шульце. Ланжероновская улица, д. Карузо, № 36.
3. Сборник биографий кавалергардов 1724—1908 : по случаю столетнего юбилея Кавалергардского Её величества Государыни императрицы Марии Федоровны полка. В 4 т. Т. 4. 1826—1908. — СПб., 1901. — С. 31—32.
4. Ратушняк Э. Несколько Одесских страниц из летописи рода Демидовых.

МУРЗАКЕВИЧ МИКОЛА НИКИФОРОВИЧ

Був директором Рішельєвського ліцею, а з 12 травня 1854 до 15 лютого 1855 року та з 22 травня 1855 року, до дня вступу на посаду Миколи Івановича Пирогова, тимчасово виконував обов'язки попечителя Одеського учбового округу.

Народився Микола Никифорович 21 квітня 1806 року в місті Смоленську в сім'ї священника. Мав трьох братів і трьох сестер. Мати померла у 1812 році. Після смерті дружини її чоловік, батько Миколи Никифоровича, «впав в задумчивість и какое-то равнодушие».

У 1817–1825 роках Микола Никифорович навчався в Смоленській духовній семінарії, а з 1825 до 1828 року — у Московському університеті на етико-політичному відділенні філософського факультету.

Після закінчення університету деякий час працював приватним вчителем. У 1830 році на запрошення свого студентського друга із Одеси Михайла Михайловича Кириякова переїхав до Одеси на постійне місце проживання, де спочатку працював у митному управлінні, а з січня 1831 року — помічником вчителя Рішельєвського ліцею. З 1836 року Микола Никифорович призначений викладачем історії в ліцеї. У 1838 році захистив магістерську дисертацію і став ад'юнктом російської історії і статистики, а в 1840 році — професором російської історії.

З 1843 до 1853 року Микола Никифорович був директором Одеської Публічної бібліотеки, а в 1853 році призначений на посаду директора Рішельєвського ліцею, на якій працював до 1857 року. Одночасно був заступником попечителя Одеського учбового округу, а під час хвороби попечителя Демидова Павла Григоровича двічі виконував його обов'язки.

У ці ж роки був завідуючим міським музеєм історії і древностей.

Микола Никифорович віддав ліцею 27 років свого життя, до виходу у відставку в 1857 році.

Роботу в ліцеї поєднував з різносторонньою науковою і громадською діяльністю: був засновником, секретарем, віце-президентом Одеського товариства історії і древностей, членом товариства сільського господарства Південної Росії, брав активу участь у виданні Новоросійського календаря (на 1839, 1840, 1841 роки),

Одеського Альманаху, співпрацював з газетою «Одеський вісник».

У «Записках общества истории и древностей», що виходили під його редакцією, надрукував біля 130 статей з історії і археології, нумізматики, етнографії, архівної справи. Багато його статей друкувалося в «Журнале Министерства народного просвещения», «Чтениях Московского общества истории и древностей Российских», «Русском историческом сборнике», «Русской старине», «Русском архиве», «Известиях Императорской Академии наук» та інших.

З 1865 року Микола Никифорович — дійсний член Московського археологічного товариства.

На час виходу у відставку мав чин дійсного статського радника.

У своїх спогадах А. М. Де-Рибас так описує зовнішність Н. М. Мурзакевича 1860–1870 років: «...А вот Мурзакевич. Профессор, а затем директор Рижельевского лицея. Сановная фигура с тройным подбородком. Добродушный ни малейшего, во всем лице, во взоре и тяжелой походке — выражение недоступной важности. Передо мною его фотографический портрет. Круглая большая голова, обрамленная торчащей из подбородка круглой бородою. Художник изобразил его тоже во всей его важности. Он сидит за обеденным столом. В руках у него вилка и нож, а перед ним огромной величины индюк. Мурзакевич был известен своим феноменальным аппетитом. Но на карикатуре этот индюк был помещен не ради одной гастрономии. Он удивительно гармонировал с чиновною фигурою самого Мурзакевича».

Після виходу у відставку проживав в Одесі. Помер 1 жовтня 1883 року. Похований на Першому християнському цвинтарі.

Література

1. Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона: в 86 томах (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890–1907.
2. Журнал Министерства народного просвещения. — 1883. — Т. ССXXX (декабрь).
3. Шаманаев А. В. История генозских поселений в Крыму. Н. Н. Мурзакевич: библиографическое исследование // Известия Уральского государственного университета. — 2009. — № 3. — С. 160–172.
4. Алфавитный список захоронений Первого христианского кладбища. Ч. 3. Л—О.

СМОЛЬЯНИНОВ ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ

Працював попечителем Одеського учбового округу з 26 березня 1913 року до 21 листопада 1915 року.

Закінчив Московський Імператорський університет і відразу розпочав працювати в якості класного наставника однієї з московських гімназій, згодом став її директором. Про роботу Володимира Миколайовича на той час написав тодішній учень його класу, майбутній соціаліст-революціонер В. М. Чернов: «Классным наставником у нас был учитель латинского и греческого языков В. Н. Смольянинов, ярый поклонник классицизма, попытавшийся создать у нас культ древних языков, изучение их тонкостей и проникновения в глубины классической поэзии. Одной из его слабостей была действительная или мнимая родовитость. И вот он с самым серьёзным видом, тоном полной интимности говорит мне: «Я сам недолюбливаю Романовых; а вы знаете, что исторические права этой фамилии на престол среди фамилий других Рюриковичей стоят далеко не на первом плане; взять хотя бы нашу фамилию, которая гораздо более прямой линией связывается с родоначальником русских князей. Но все же я должен отдать справедливость царствующему императору, он сумел высоко поднять престиж России во внешней политике; и этого достаточно для того, чтобы мы относились к нему с благодарностью и прощали ему все остальное. Величие страны стоит выше всего, и как бы ни было законно наше недовольство в каких-нибудь других отношениях, наша обязанность — быть ему лояльным подданным. Я сам игнорирую историческую сторону династического вопроса, и обязанность

каждого — следовать моему примеру и отметить всякие мятежные мысли! Но наряду с фанфаронадами о взаимных отношениях между Смольяниновыми и Романовыми, с разными другими квази-либеральными фразами, он проболтался мне о том, что я был на волосок от исключения...».

Після роботи у Москві деякий час працював в Саратовській архівній комісії, став її дійсним членом. У 1898–1900 рр. очолював Першу чоловічу гімназію в Астрахані, а на початку ХХ століття Володимира Миколайовича перевели на посаду інспектора Московського учбового округу, де він паралельно з багатьма посадовими обов'язками інспектора керував роботами по будівництву закладів освіти. Особливо багато зусиль доклав до будівництва однієї гімназії в Москві на Благовещенській площі, яка в 1907 році отримала ім'я Олексія Леонтійовича Кекина, мецената, який виділив кошти на її будівництво та оснащення.

Працюючи в Москві, активно займався питаннями генеалогії і упорядкуванням архівів, був заступником голови історико-родословного товариства.

З 1908 року Володимир Миколайович — директор російських навчальних закладів у Великому князівстві Фінському, а з 1913 року займав посаду попечителя Одеського учбового округу, в складі якого станом на 1915 рік нараховувалося 9978 навчальних закладів усіх типів, в яких навчалось 820825 осіб (у тому числі 8423 початкові школи з 681540 учнями).

Мережа навчальних закладів на той час була такою

Типи навчальних закладів	Губернії							
	Бесарабська		Катеринославська		Таврійська		Херсонська	
	заклад	учні	заклад	учні	заклад	учні	заклад	учні
Вищі навчальні заклади								
Педагогічні	—	—	—	—	—	—	1	770
Медичні	—	—	—	—	—	—	1	280
Технічні	—	—	1	500	—	—	—	—
Художні	—	—	—	—	—	—	1	958
Середні навчальні заклади								
Гімназії, прогімназії, інститути, ліцеї	26	7184	43	14161	40	11734	76	13798
Реальні училища	4	1010	4	1577	7	2096	8	1651
Духовні	5	1925	6	1601	3	748	3	882
Педагогічні	7	331	15	777	10	1082	7	418
Медичні	2	144	1	140	—	—	3	296
Військові	—	—	—	—	—	—	4	723
Морські	—	—	—	—	2	96	1	?
Лісові і сільськогосподарські	5	451	3	248	4	360	2	77
Технічні і ремісничі	3	236	13	1510	20	1709	13	1790
Комерційні, торгові і промислові	3	459	12	4145	10	1191	8	1354
Художні	2	331	1	300	2	145	3	639
Межеві, таксаторські і топографічні	—	—	1	54	—	—	—	—
Професійні	—	—	—	—	2	262	8	1387
Приватні і при церквах іноземних віросповідань	51	3392	96	9681	62	3910	280	23547
Інші навчальні заклади								
Училища для сліпих і глухонімих	—	—	—	—	1	?	—	—
Релігійні нехристиянські	181	6243	185	3488	70	2465	232	2952
Початкові навчальні заклади								
Нижчі	1495	102020	2212	212522	2009	137213	2707	229785

А за адміністративними територіями загальна кількість навчальних закладів та учнів і студентів в них розподілялася так:

№ п/п	Губернії	Навчальні заклади	В них учнів і студентів
1	Бесарабська	1784	123 726
2	Катеринославська	2593	250 704
3	Таврійська	2242	163 011
4	Херсонська	3359	283 384
	Разом	9978	820 825

В одній команді з попечителем працювали «зубри» педагогічної справи: окружні інспектори С. В. Кузнецов, В. І. Мордвінов, І. А. Зільберг, В. А. Короповський, Л. Л. Генікес.

Ще до прибуття В. М. Смольянінова в Одеський учбовий округ, тут у 1912 році був відкритий Педагогічний музей і бібліотека, але положення про ці заклади не було. За ініціати-ви Володимира Миколайовича було розроблено положення про Педагогічний музей, яке було опубліковано для відкритого обговорення (додається).

4–6 травня 1914 року за ініціативою Володимира Миколайовича вперше в Одесі була проведена Олімпіада серед учнів середніх навчальних закладів майже з усіх видів спорту (легка атлетика, гімнастика, теніс, кеглі, баскетбол, волейбол, футбол та інші види спорту). З кожного виду спорту були визначені переможці: Перша, Друга Одеські гімназії, реальне училище Святого Павла та інші.

21 листопада 1915 року Володимир Миколайович залишив посаду попечителя Одеського учбового округу. Він був призначений сенатором і повернувся до Москви.

Після 1917 року доля закинула Володимира Миколайовича в Королівство сербів, хорватів і словенців, де на території Воєводіни існувало декілька поселень росіян. В одному з них — Панчево — проживали графи Муссіні-Пушкіни, барони Толь фон Андерсени, Фіркс, Мегдени, генерал-лейтенант К. Н. Смирнов, колишні депутати державної думи Ф. І. Родичев, М. В. Челноков, сенатор В. М. Смольянінов та інші.

Володимир Миколайович організував і очолив там товариство книжкової торгівлі «Слов'янська взаємодопомога».

У 1941 році разом із сім'єю (дружиною, донькою і сином) В. М. Смольянінов виїхав на постійне проживання до Сполучених Штатів Америки, де брав активну участь в роботі Російського історико-родословного товариства у Нью-Йорку.

Володимир Миколайович був сенатором, таємним радником, генеалогом, членом декількох архівних комісій, гофмейстером Двору його Імператорської величності.

Нагороджений орденами святої Анни II ступеня, святого Володимира III ступеня, святого Станіслава I ступеня.

Помер 8 серпня 1944 року. Де і коли народився, хто були його батьки невідомо.

Похований у Нью-Йорку.

Література

1. Циркуляр по Одесскому учебному округу № 3, март 1913 года.
2. Циркуляр по Одесскому учебному округу № 1, январь 1916 года.
3. Памятная книжка Одесского учебного округа на 1913–1914 учебный год.
4. Чернов В. М. Записки социалиста-революционера [Электронный ресурс]. — Режим доступа : [www/hrpno/ru/biograf/cherbov.html](http://www/hrpno.ru/biograf/cherbov.html).

ПОЛОЖЕНИЕ

о Центральном педагогическом музее при Управлении Одесского учебного округа

1. При Управлении Одесского учебного округа учреждается Центральный педагогический музей, состоящий в ведомстве Министерства народного просвещения, помещающийся в одном из зданий, принадлежащих учебному ведомству и находящийся в непосредственном ведении господина Попечителя Одесского учебного округа, который избирает для заведования музеем лиц, определяемых штатом, и имеет особое попечение о благосостоянии музея.

2. Центральный педагогический музей учреждается для лиц преподавательского персонала как средней, так и низшей школы, а равно и для лиц, желающих подготовиться к учительской деятельности.

Примечание. Лица не преподавательского персонала могут посещать музей с разрешения его директора.

3. Центральный педагогический музей имеет целью предоставить учащимся средней и низшей школы возможность ознакомления по существу наглядным пособиям и печатным изданиям с наилучшею постановкой дела воспитания и обучения, историей школы и современным состоянием как в России, так и на Западе.

4. В Центральном педагогическом музее должно быть полное собрание наглядных пособий, какие находятся в употреблении в средней и низшей школе, а в библиотеке при музее — полное и систематическое собрание учебников и руководств по разным предметам, которые находятся в курсе школы как на русском, так и на иностранных языках, особый отдел чисто педагогический из изданий по педагогике, психологии, школьной гигиене, педагогических журналов и различных справочных изданий.

5. Центральный педагогический музей имеет своею задачей быть постоянной выставкой образцов учебных пособий и коллекций русского и заграничного опыта, собирать сведения о производстве и издании пособий в России и за границей, определять в особых комиссиях достоинство появляющихся в продаже учебных пособий и рекомендовать училищам луч-

шие из них для применения в школе путем указаний на месте в музее или печатании рецензий и подробных отзывов о выходящих в свет учебных пособиях и руководствах в особом журнале издаваемом в Управлении Одесского учебного округа.

Примечание. При музее состоят комиссии по разным предметам для рассмотрения учебных пособий и руководств. В состав комиссии по назначению господина Попечителя Одесского учебного округа входят лучшие педагогические силы высшей, средней и низшей школы.

6. Так как Центральный педагогический музей имеет характер постоянной выставки, то пользование учебными пособиями и коллекциями разрешается лишь в стенах музея, в особых помещениях для этой цели.

7. Чтобы Центральный педагогический музей был жизненным, помимо своего выставочного характера, в нём в определённые дни и часы даются проходящим объяснения хранителями отдельных кабинетов, читаются лекции по вопросам воспитания и обучения в разных отраслях знаний, демонстрируются опыты при помощи физических приборов и т. п.

8. Центральный педагогический музей учреждается для преподавателей средней и низшей школы всего Одесского учебного округа, а потому он должен функционировать непрерывно в течение всего года дабы иногородние преподаватели имели возможность ознакомиться с его содержанием и на месте услышать живое слово по интересующим их вопросам.

9. Коллекция наглядных пособий и руководств в Центральном педагогическом музее распределяется по отделам, при чем должны иметь тесное единство между собою и внутреннюю организацию, давая таким образом посетителям музея полное представление об известном предмете и знакомя с историей его возникновения, развития и современного состояния.

10. По всем предметам и коллекциям наглядных пособий ведутся по каждому отделу музея инвентари, в которые точно записываются наименования вещи, её ценность и время приобретения, а на каждой вещи должен быть штемпель музея.

11. Кроме отдельных инвентарей и каталогов библиотеки музея, ведётся общий инвентарь имущества (хронология) музея.

12. Внутренний распорядок музея как по отношению к приборам, так и к хранению и пользованию предметами музея определяется особыми правилами, выработанными советом музея.

13. Для общего заведования делами Центрального педагогического музея при нем состоит совет музея, а для заведования его хозяйственной частью — комитет музея.

14. Совет музея под председательством господина Попечителя Одесского учебного округа составляют:

— постоянные члены — окружные инспектора, директор музея, директора народных учи-

лищ и инспектора народных училищ Одесского градоначальства;

— выборные члены — представители казенных гимназий и реальных училищ, городских женских гимназий, высших начальных училищ по закону 1912 года, избранные педагогическими советами по одному из вышеупомянутых учебных заведений сроком на 3 года, и трех представителей от народных училищ, по избранию инспектора народных училищ на тот же срок.

В состав совета музея входит почетный попечитель музея и почетные его члены.

15. Почетный попечитель музея избирается господином Попечителем Одесского учебного округа на 3 года и утверждается в этом звании приказом Министерства народного просвещения. На обязанности почетного попечителя музея лежит вообще забота о материальном благосостоянии музея. В совете и комитете музея почетный попечитель пользуется правом решающего голоса.

16. Лица, оказавшие особые услуги музею или сделавшие огромные крупные пожертвования, по решению совета последнего удостоиваются звания почетных членов и утверждаются в этом звании господином министром Народного просвещения. В совете музея его почетные члены имеют право решающего голоса.

17. Для действительности заседаний совета музея необходима одна треть членов его, включая и председателя.

18. Порядок решения дел в совете музея обычный: путем голосования. В случае равенства голосов, голос председателя имеет перевес.

19. На заседания совета председателем последнего могут быть приглашены и сведущие лица с правом совещательного голоса.

20. Деятельность совета музея должна быть направлена на развитие и дальнейший рост музея и материальной его обеспеченности. Отсюда на обязанности совета музея лежит наблюдение за состоянием музея, внутренний распорядок музея, инструкции должностным лицам музея, рассмотрение и утверждение смет музея и готовых отчетов комитета, ревизия имущества и дел комитета, изыскание средств для дальнейшего развития музея и т. п.

21. Секретарём совета музея является один из его членов по избранию сроком на три года.

22. Комитет музея под председательством директора музея состоит из хранителей кабинетов, библиотекаря и одного из членов совета музея по избранию последнего сроком на три года и заведует хозяйственной частью музея.

23. Для действительности заседаний комитета музея необходима половина его членов.

Примечание. Секретарём комитета музея является делопроизводитель последнего.

24. Круг обязанностей комитета определяются правилами, выработанными советом музея в особой инструкции.

25. Непосредственное управление музеем лежит на директоре его, который и является докладчиком по делам музея в совете его и которому подчиняются все служащие.

26. На директоре музея, кроме полной ответственности его по всем частям благоустройства музея, надзора за точным выполнением постановлений совета и комитета музея и наблюдением за тем, чтобы деятельность музея была направлена к достижению задач музея, обозначенных в пунктах 3, 4, 5, 7, 8 и 9, возлагается:

а) председательствовать в комитете музея;
б) избирать из лиц, способных и имеющих на то право, хранителей кабинетов, библиотекаря и других должностных лиц по своему усмотрению, представляя их на утверждение господина Попечителя Одесского учебного округа, за исключением делопроизводителя, смотрителя зданий, библиотекаря, помощников хранителей кабинетов, писцов и низших служащих, утверждаемых и увольняемых самим директором;

в) аттестовать всех служащих под его начальством перед господином Попечителем учебного округа и представлять их к наградам, а также к пособиям из специальных средств музея;

г) представлять к увольнению от должности за неспособностью или выслугою срока на пенсию или к оставлению на службе по выслуге означенного срока;

д) увольнять служащих под его начальством лиц в отпуск по особенно уважительным или не терпящим отлагательства причинам на срок не более 29 дней с непременною обязанностью донесения о том господину Попечителю учебного округа;

е) сношаться с губернскими и другими местными начальствами по всем делам своего управления;

ж) производить издержки по определениям комитета музея из специальных его средств до 30 рублей на один предмет сверх штатного положения.

27. Заведование кабинетами музея возлагается на хранителей, число которых определяется советом музея и растет по мере увеличения отделов музея, при чем они должны иметь соответствующую специальную подготовку.

Старший хранитель кабинета является ближайшим помощником директора музея.

Хранители кабинетов обязаны давать объяснения посетителям музея и демонстрировать предметы вверенных им кабинетов в определенные дни и часы, представлять отчет о состоянии кабинетов и вообще заботиться о выполнении и лучшей постановке кабинетов.

28. Библиотекою музея заведует особое лицо с образованием не ниже среднего. В случае надобности в помощь ему директор назначает одного из двух помощников.

29. Для письмоводства в канцелярии музея состоит делопроизводитель, в помощь которому директор музея назначает писца.

30. Для надзора за зданием музеем состоит смотритель здания.

31. Почетный попечитель музея и директор состоят по должности в V классе, старший хранитель — в VI классе, хранитель — в VII классе, хранитель по дошкольному образованию — в IX классе, всем пенсия по учебной части (директору из оклада директора гимназии, старшему хранителю — из оклада инспектора, хранителям — из оклада преподавателей средних учебных заведений); библиотекарь по должности в IX классе, по пенсии в VII разряде, делопроизводитель канцелярии музея и смотритель здания — в X классе и по пенсии в VII разряде.

32. Средства для содержания Центрального педагогического музея и служащих в нём образуются:

1) главным образом от ассигнований Министерства народного просвещения;

2) ежегодных отчислений из сумм, отпускаемых на нужды народного образования в губерниях Одесского учебного округа по представлению Попечителя округа в Министерство народного просвещения;

3) из сумм, ассигнуемых земствами и городами;

4) отчисленный 1% из специальных средств средних учебных заведений и высших начальных училищ по закону 25.06.1912 года;

5) пособий и пожертвований учреждений и частных лиц;

6) из специальных средств музея, образующихся от устройства лекций, выставок, изданий и продажи книг и учебных пособий и т. д.

33. Центральный педагогический музей имеет казенную печать с Государственным гербом и своим наименованием и пользуется льготами, какие предоставлены казенным учебным заведениям.

34. О деятельности музея и материальном состоянии его совет музея ежегодно представляет через господина Попечителя учебного округа отчет в Министерство народного просвещения.

Печатая проект Положения о Центральном педагогическом музее, Управление округа просит всех сочувствующих идее учреждения музея сообщить по поводу сего положения свой отзыв и указать предметы, которые, не представляя надобности для каждого отдельного учебного заведения, могут быть в своей совокупности весьма полезны для целей музея.

*Попечитель Одесского учебного округа
Т. С. Смольянинов
Редактор, Столоначальник Русаневич*

О. А. ЛИСТОПАД,

канд. пед. наук, доцент державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Розглянуто особливості організації діагностування творчого потенціалу особистості. Проаналізовано теоретичні і прикладні аспекти проблеми діагностування творчого потенціалу особистості.

Ключові слова: творчий потенціал особистості, діагностування творчого потенціалу особистості.

Постановка проблеми. Думка про необхідність діагностування творчого потенціалу особистості дитини з метою подальшого інтенсивного її виховання і навчання вперше була висловлена давньокитайським філософом, засновником конфуціанства Конфуцієм. У подальшому ця ідея була реалізована в Давньому Китаї, де для відбору талановитих дітей використовувалися різні творчі випробування. Конфуцій зазначав, що можливості людини від природи неоднакові. По суті, філософу належить чи не перша думка про необхідність відбору талановитих дітей.

Давньогрецький мислитель, засновник європейської філософії Платон також вважав, що найбільш обдарованих дітей слід відбирати. Таким чином, ідея «відібрати і навчати дітей з високими творчими можливостями» має досить давню історію. У наш час проблема діагностування творчого потенціалу особистості набула особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У класичних і сучасних дослідженнях (К. А. Абульханова-Славська, Б. Г. Ананьєв, Л. І. Анциферова, В. М. Бехтерев, Д. Б. Богоявленська, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, Ф. Гальтон, Дж. Гілфорд, А. С. Грузенберг, Д. Б. Ельконін, Н. К. Енгельмейер, І. Кант, Г. С. Костюк, А. А. Кроник, Н. С. Лейтес, Н. А. Логінова, Т. Любарт, В. О. Моляко, І. П. Павлов, К. К. Платонов, Я. О. Пономарьов, Н. Ю. Посталюк, Дж. Рензулі, С. Ф. Рибалко, С. Л. Рубінштейн, Р. Стернберг, І. С. Сумбаєв, Б. М. Теплов, Е. П. Торренс, Х. Е. Трік, Ф. Шеллінг та інші) окреслено коло провідних видів творчості, до яких відносять інтелектуальну, технічну, художню та соціальну.

Загальні психологічні основи всіх видів творчості передбачають наявність у творчої особистості високого рівня духовного розвитку (сфера цінностей), психологічного розвитку (сфера самосвідомості), інтелектуальної зрілості (сфера інтелектуального опанування дійсності). Дослідники (Л. С. Виготський, І. Г. Каневська, Н. В. Кічук, В. О. Моляко, К. К. Пла-

тонов, Я. О. Пономарьов, В. І. Загвязинський, А. К. Маркова, Н. Д. Нікандров, С. А. Рубінштейн, Л. І. Рувинський, С. О. Сисоєва та інші) вважають, що творчість (креативність) є складною інтегрованою системою особистісних та інтелектуальних утворень. Творчий потенціал особистості є ядром креативної обдарованості та передбачає не стільки інтелектуальні можливості індивіда, скільки розвинуту інтуїцію, уяву. Теоретичний аналіз проблеми творчості дітей вказує на її двоєдиність: потенційну вроджену та актуальну (набуту в ході виховання і навчання).

Формулювання цілі статті. Метою статті є розгляд та аналіз теоретичних і прикладних аспектів проблеми діагностування творчого потенціалу особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному суспільстві необхідність діагностування творчого потенціалу особистості дитини широко підтримується прихильниками ранньої спеціалізації дітей у навчанні. Як показують наші дослідження, дана точка зору широко поширена серед керівників закладів освіти (гімназій, ліцеїв), де ведеться поглиблене вивчення різних предметів (математики, фізики, іноземних мов тощо). Як правило, в таких закладах освіти спочатку визначається кількість, зміст і рівень складності навчальних предметів і лише потім ставиться завдання — відібрати дітей, які будуть в змозі засвоїти цю кількість і зміст навчальних предметів. При цьому відбір розуміється такими керівниками закладів освіти як практична або навіть чисто технічна процедура.

Широко поширена і протилежна точка зору: виявляти дітей з високим творчим потенціалом не треба, оскільки генієм можна зробити кожену дитину. З цього приводу існує істотне зауваження О. М. Матюшкина: «Виникла мода на створення унікальних авторських концепцій розвитку обдарованості без належного осмислення досвіду, накопиченого більш ніж столітньою історією цієї проблеми. Це привело до прагнення батьків і освітніх установ ви-

ховувати всіх дітей неодмінно «вундеркіндами», не передбачаючи тих труднощів, з якими пов'язана ця дорога традиційно оптимістичного формування (у сенсі надання потрібної форми) особистості, і не зважаючи на індивідуальні можливості і інтереси дітей» [7, 5–9]. У концепції О. М. Матюшкина творчої обдарованості творчість розглядається як центральна ланка психічного розвитку людини, а обдарованість — як творчий потенціал цього розвитку.

Слід зауважити, що проти ідентифікації дітей з високим творчим потенціалом виступають і ті, хто вважає, що надання особливих умов навчання дітям з високим творчим потенціалом порушує права більшості ради нечисленної еліти. Представники такої точки зору вважають, що неминучі в результаті відбору помилки будуть шкідливі як для дітей з високим творчим потенціалом, так і для тих дітей, хто, не будучи творчо обдарованим, виявився в їх числі. При цьому забувається, що дитина з високим творчим потенціалом вимагає створення особливих психолого-педагогічних умов для свого навчання і розвитку, а не однакової для всіх усередненої освіти.

У зв'язку з вищесказаним напрошується висновок про те, що питання відбору дітей з високим творчим потенціалом лише на перший погляд має чисто прикладний характер. Це питання не може бути вирішене без чіткого і вичерпного розуміння, що саме відрізняє дітей з високим творчим потенціалом від інших однолітків. На думку В. Д. Шадрікова, труднощі виявлення дітей з високим творчим потенціалом в значній мірі породжені «побутовим розумінням терміну «творчий потенціал особистості». Широке використання цього терміну створює ілюзію його однакового розуміння, але ця ілюзія відразу ж зникає, коли вирішується будь-яке питання, пов'язане з навчанням дітей з високим творчим потенціалом [11, 7–21].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях [3; 4; 8; 12] розуміння терміну «творчий потенціал особистості» є досить багатоаспектним. Творчий потенціал особистості розглядається науковцями з різних позицій, а саме як:

— ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності (В. О. Моляко);

— соціально-психологічна установка на нетрадиційне розв'язання протиріч об'єктивної реальності (Є. В. Колеснікова);

— синтетична (інтегруюча) якість, що характеризує можливості особистості, яка здійснює діяльність творчого характеру (І. О. Мартишок та В. Ф. Овчинніков);

— сукупність реальних можливостей, умінь і навичок, які тою чи іншою мірою визначають рівень їх розвитку (Г. Л. Піхтовщиков та Л. І. Московичева);

— характерна властивість індивіда, що визначає його можливості у творчому самоздійсненні та самореалізації (М. В. Котюсова);

— спеціальна якість, що відображає ступінь відповідності діяльнісних якостей індивіда соціальної нормі (певним соціальним ролям), що вимагається від суб'єкта творчості (С. Р. Евінзон);

— внутрішня готовність особистості до самореалізації в творчій діяльності, що на фізіологічному рівні обумовлено наявністю у кожної людини правої та лівої півкуль мозку зі специфічним функціонуванням останніх у процесі обробки інформації (Г. В. Валеев);

— система особистісних здібностей (винахідливість, уява, відкритість усьому новому), що дозволяє людині оптимально змінювати прийоми дій відповідно до нових умов діяльності, набутих знань, вмінь, переконань, які певною мірою визначають результати діяльності (новизну, оригінальність, унікальність підходів суб'єкта до здійснення діяльності), що, в цілому, спонукають особистість до творчої самореалізації та саморозвитку (В. Г. Риндак);

— динамічна інтегративна особистісна властивість (сукупність особистісних властивостей, знань, умінь, переконань, стосунків, спрямованості), що визначають потребу, готовність і можливість творчої самореалізації та саморозвитку суб'єкта (Р. А. Глуховська);

— системна характеристика особистості, що дає їй можливість творити, знаходити нове, приймати рішення та діяти оригінально й нестандартно в різних ситуаціях (О. О. Попель);

— системоутворююча якість особистості, яка об'єднує різнобічні властивості людини та виявляється за допомогою творчої сили, що визначається змістом і рівнем розвитку потенційних можливостей особистості до перетворення самої себе (П. Ф. Кравчук);

— стійке поєднання способів і засобів діяльності, що забезпечують її творчий характер та цілісність (Н. Ю. Посталюк).

Складність і багатогранність феномена «творчий потенціал особистості» ускладнює вироблення критеріїв діагностування творчого потенціалу особистості дитини. У більшості випадків критеріями відбору дітей з високим творчим потенціалом прийнято вважати: 1) коефіцієнт розумового розвитку дитини (IQ більше 120); 2) розвинене творче (оригінальне) мислення; 3) висока академічна успішність; 4) високий рівень розвитку загальних здібностей (гнучкість мислення, продуктивність уваги, об'єм пам'яті тощо); 5) високий рівень розвитку спеціальних здібностей (до музики, іноземних мов, малювання, математики, поезії тощо); 6) комунікабельність дитини і її прагнення до лідерства; 7) підвищена мотивація і наполегливість у досягнанні мети. При цьому, на нашу думку, у визначенні рівня розвитку творчого потенціалу дитини слід включати не лише успіхи, які дитина вже реально демонструвала, але і творчі можливості дитини та її можливі майбутні досягнення.

Вчені, які займаються проблемами діагностування творчого потенціалу особистості ди-

тини, частіше у пошуку найбільш загальних закономірностей прагнуть включати в дослідження багаточисельні групи дітей і для цього проводять порівняння характеристик з різними рівнями розвитку творчого потенціалу. В 90 % таких досліджень використано метод «поперечних зрізів» (вивчення великих груп осіб різного віку з метою отримання порівняльних даних про психологічні особливості кожного віку) на вибірках однієї або декількох вікових груп. Отримані таким чином результати представлені в широкому списку публікацій, що описують найбільш важливі, з точки зору авторів, особливості дітей з високим творчим потенціалом. Проте такі дослідження базуються на різних теоретичних концепціях, критеріях, методах і методиках визначення дітей з високим творчим потенціалом, тому перенесення отриманих висновків в інші обставини зазнає серйозних ускладнень.

Лонгитюдне дослідження творчого потенціалу особистості, що охоплює великі групи випробовуваних, є більш плідним. Лонгитюдне дослідження (від англ. *Longitude* — довгота) — тривале систематичне вивчення одних і тих самих піддослідних, яке дає можливість визначати діапазон вікової та індивідуальної мінливості фаз життєвого циклу людини. Організація лонгитюдного дослідження передбачає одночасне використання інших методів: спостереження, тестування, психографії, праксиметрії тощо.

Лонгитюдне дослідження дозволяє оцінити і виявити дітей з високим творчим потенціалом на основі єдиної концепції дослідження, прослідити розвиток та становлення дитини як творчої особистості, реєструючи різноманітність чинників цього розвитку в динаміці. В той же час результати таких досліджень не дозволяють робити однозначні висновки і отримувати статистично достовірні дані, оскільки ці дослідження спираються на велику кількість методів, вимагають значного часу, сил і засобів. Проте, лонгитюдні дослідження дозволили вченим, які займаються проблемами діагностування творчого потенціалу особистості, зробити корисні висновки для вчителів: по-перше, лонгитюдні дослідження довели, що немає єдиного критерію, який дозволяє виявити дітей з високим творчим потенціалом; по-друге, неможливо виділити які-небудь методики для виявлення дітей з високим творчим потенціалом; по-третє, немає єдиного методу для виявлення дітей з високим творчим потенціалом.

Крім того, результати лонгитюдних досліджень творчого потенціалу особистості показали, що думки батьків, вчителів, тести дослідження здібностей і виміру деяких особистісних характеристик (мотивація, інтерес, самооцінка) все ж можуть передбачати творчі успіхи дітей, але застосовувати їх необхідно в комплексі.

В кінці ХХ і початку ХХІ століття були проведені дослідження [2—4; 6—9; 11; 12], що дозволили істотно переглянути підходи до визначення творчого потенціалу особистості. Визнання існування не лише актуальних, але і потенційних творчих можливостей особистості значно розширило категорію дітей, які вважаються творчо обдарованими і потребують того, аби їх високі творчі можливості враховувалися при організації навчання. Це сприяє перегляду традиційних поглядів на проблему дітей з високим творчим потенціалом, і в зв'язку з цим виникає необхідність розробки основних принципів, методів і методик ідентифікації дітей з високим творчим потенціалом.

Вирішення питання про принципи, методи і методики виявлення дітей з високим творчим потенціалом залежить від того, яким є наше уявлення про природу творчої особистості. Тому, перш за все, необхідно визначити теоретичну основу, на якій повинна будуватися діагностична робота з дітьми, що ідентифікуються як «діти з високим творчим потенціалом». Дослідження дітей з високим творчим потенціалом дозволяють виділити деякі специфічні аспекти цього психічного явища: дитяча творчість виступає як прояв закономірностей вікового розвитку дитини; явище «згасання» потенційних творчих можливостей дитини відбувається під впливом неефективно організованого процесу виховання і навчання, освоєння дитиною норм культурної поведінки, типу родинного виховання тощо; творчий потенціал особистості — це система якостей особистості (але не сума окремих здібностей); творчий потенціал особистості залежить від культурного і соціального контексту суспільства.

Творчий потенціал особистості охоплюють два аспекти поведінки: інструментальний і мотиваційний. Відповідно можна говорити про інструментальні ознаки, які характеризують способи творчої діяльності дитини, і мотиваційні, які характеризують відношення дитини до дійсності і власної творчої діяльності. Серед інструментальних ознак творчого потенціалу особистості в різних джерелах вказуються: вихід за межі заданого, характер рефлексії дій, узагальненість внутрішнього плану діяльності тощо. Інструментальні ознаки тісно пов'язані з мотиваційними ознаками творчого потенціалу особистості: яскраво виражена вибірковість творчих інтересів, високий рівень пізнавальної потреби і ініціативи, перевага всьому новому і незвичайному, схильність до самостійного породження мети власної діяльності тощо.

Своєрідність цих ознак творчого потенціалу особистості вимагає відповідних підходів до методів і методик ідентифікації дітей з високим творчим потенціалом, які повинні, на наш погляд, включати: 1) комплексний характер оцінювання різних сторін поведінки і діяльності дітей, що дозволяє використовувати різні джерела ін-

формації і охопити якомога ширший спектр діагностування творчих здібностей дітей; 2) тривалість діагностичного процесу в часі; 3) аналіз поведінки дітей в тих сферах діяльності, які в максимальній мірі відповідають схильностям та інтересам дітей; 4) використання тренінгових процедур, в рамках яких можлива організація розвиваючих впливів, що дозволяють знімати типові «перешкоди» на шляху творчого розвитку кожної дитини; 5) долучення до оцінки і виявлення дітей з високим творчим потенціалом експертів — фахівців вищої кваліфікації у відповідній області наукової діяльності; 6) оцінка ознак творчих можливостей дітей не лише по відношенню до актуального рівня творчого розвитку, але і з урахуванням зони найближчого розвитку особистості; 7) опора на наукові (тобто неодноразово перевірені щодо отримання правдивої, об'єктивної, надійної та доказової інформації), об'єктивні (відповідати об'єктивній істині і не залежати від суб'єктивних оцінок дослідника та досліджуваних), валідні (тобто бути спрямованими на дослідження саме тих психічних явищ, які потрібно дослідити) методи психодіагностики.

На жаль, в освітній практиці нерідко ідентифікація дітей з високим творчим потенціалом обмежується оцінкою коефіцієнта інтелекту (IQ), який визначається за допомогою психометричних тестів інтелекту. Коефіцієнт інтелекту (англ. IQ — intelligence quotient) — кількісна оцінка рівня інтелекту людини: рівень інтелекту відносно рівня інтелекту середньостатистичної людини такого ж віку. Тести розраховані на оцінку розумових здібностей, а не рівня знань. Коефіцієнт інтелекту є спробою оцінити фактор загального інтелекту (Q). Тести IQ розробляються так, щоб результати описувалися нормальним розподілом з середнім значенням IQ, рівним 100 і таким чином, щоб 50 % людей мали IQ між 90 та 110 і по 25 % — нижче 90 та вище 110.

При цьому ігнорується той факт, що використання тестів IQ має ряд обмежень: більшість з них створено не для виявлення дітей з високим творчим потенціалом, а для інших цілей (діагностування розумової відсталості, прогнозу академічної успішності, профорієнтації, профотбору тощо). Багато тестів вимірюють конкретну інтелектуальну здатність (сформованість конкретних розумових операцій). Також психометричні тести підлягали критиці за розмитість поняття «інтелект», залежність результатів від культурного досвіду дитини, неможливість здійснення прогнозу. За допомогою тестів можна визначити низький рівень інтелекту, але неможливо встановити причини цього явища.

Звідси слідує два висновки: психометричні тести необхідно застосовувати після процедури ідентифікації дітей з високим творчим потенціалом в цілях організації необхідної педагогічної і психологічної допомоги; психометричні тести

корисні для вивчення динаміки проявів творчих можливостей конкретних дітей.

Таким чином, психометричні тести — лише один з багатьох інших джерел інформації в процесі ідентифікації дітей з високим творчим потенціалом. Тому, на наш погляд, доцільнішим є комплексний підхід до виявлення дітей з високим творчим потенціалом, суть якого полягає у використанні різноманітності методів дослідження: варіанти методу спостереження за дітьми; спеціальні психодіагностичні тренінги; експертне оцінювання поведінки дітей; проведення «пробних» занять за спеціальними методиками творчого розвитку; оцінювання продуктів творчої діяльності дітей; організація інтелектуальних заходів (олімпіад, конференцій, змагань, конкурсів, оглядів, фестивалів тощо); проведення психодіагностичного дослідження з використанням варіативних методик та ін.

Комплексний підхід до ідентифікації дітей з високим творчим потенціалом ґрунтується на розумінні творчості як комплексного показника. Для вивчення кожного її елементу добираються відповідні методики. Обстеженню підлягають операції та види мислення, особливості пам'яті, уваги і мовлення дитини. Перевагою комплексного підходу є можливість всебічного вивчення особливостей творчої діяльності дитини, виявлення найбільш слабких та не розвинених її складових. Недоліки такого підходу пов'язані з відсутністю чітких критеріїв аналізу результатів з урахуванням віку дитини, нерозробленістю цілісної оцінки результатів.

За вимогами методик, складених в руслі комплексного підходу, кожне завдання тесту передбачає різні рівні допомоги, які надаються досліджуваному у випадку появи труднощів. На відміну від традиційних тестів, в балах оцінюється не кінцевий результат, не те, наскільки правильно виконано завдання, а сам процес його виконання, міра допомоги, якої потребує дитина, її здатність знайти спосіб розв'язання, пояснити хід своїх думок.

Проте необхідно відмітити, що і комплексний підхід до виявлення дітей з високим творчим потенціалом не позбавляє дослідників від помилок. Оцінка дітей не має бути самоціллю. Виявлення дітей з високим творчим потенціалом необхідно пов'язувати із завданнями для їх навчання і виховання, а також з наданням дітям необхідної психологічної і педагогічної допомоги і підтримки. Таким чином, діагностика дітей з високим творчим потенціалом має бути орієнтована не на результат, а на процес творчого розвитку особистості.

Для найбільш якісного і ефективного діагностування дітей з високим творчим потенціалом необхідно, на наш погляд, орієнтуватися на наступні характеристики дитини:

— особистісна сфера — велика захопленість не стільки результатом самої діяльності, скільки її вмістом; старанність, прагнення ви-

конувати роботу на високому рівні; прагнення брати на себе ініціативу в реалізації нового «проекту» або нового виду діяльності;

— пізнавальна сфера — активне прагнення опанувати нові знання і уміння; здатність аналізувати, систематизувати, узагальнювати отриману інформацію, робити висновки і використовувати їх у своїй діяльності; здатність бачити і втілювати в життя нестандартне вирішення поставленої проблеми, схильність до фантазування;

— сфера спілкування — прагнення відстоювати свою точку зору, навіть якщо вона не збігається з думкою більшості; бажання поспілкуватися з іншими дітьми в тому або іншому виді діяльності; прагнення об'єднувати довкола себе дітей для виконання діяльності і використовувати їх в своїй діяльності.

З педагогічної точки зору особливий інтерес викликають характеристики інтелектуальних здібностей дітей. Вони потрапляють у поле зору вчителя на кожному уроці, проте весь спектр таких здібностей назвати неможливо. У зв'язку з цим у психолого-педагогічних дослідженнях виділяють основні з них — пам'ять, увагу, сприйняття, уяву, мислення.

Міра розвитку перерахованих характеристик у кожної дитини може визначитися за наступною рівневою шкалою: низький рівень — якщо дана риса не виявляється зовсім; рівень нижче середнього — якщо дана риса виявляється, але досить рідко; середній рівень — якщо дана риса в рівній мірі як виявляється, так і не виявляється; рівень вище середнього — якщо дана риса виявляється часто, але не завжди; високий рівень — якщо дана риса виявляється завжди.

Для спостереження за дітьми з високим творчим потенціалом важливі контури прояву творчих здібностей, які також можуть оцінюватися за рівнями: низький рівень, рівень нижче середнього; середній рівень; рівень вище середнього; високий рівень. Перерахуємо як приклад основні контури прояву інтелектуальних здібностей, які можуть спостерігатися педагогом в цілях виявлення дітей з високим творчим потенціалом:

— пам'ять — здатність дитини швидко запам'ятовувати і утримувати довгий час в пам'яті різну інформацію (вербальну, зорову, рухову);

— увага — здатність дитини швидко концентруватися, «налаштовуватися» на діяльність і довгий час нею займатися не відволікаючись;

— здібність до аналізу і синтезу — здатність дитини швидко «розкладати» запропоновану інформацію на складові її частини або, навпаки, з декількох частин створювати ціле (робити висновки); продуктивність мислення;

— здатність дитини знаходити на поставлену перед ним проблему велику кількість рішень;

— прагнення дитини доводити результати своєї діяльності до відповідності найвищим стандартам;

— гнучкість мислення — здатність дитини швидко змінювати свою поведінку, вносити корективи до своєї діяльності залежно від обставин, що змінилися, об'єднувати в своїй діяльності знання і уміння з різних сфер життя;

— оригінальність мислення — здатність дитини висувати нові, нестандартні ідеї, бачити «незвичайне» в звичайному, діяти не як всі;

— здатність знаходити альтернативи;

— здатність передбачати, прогнозувати наслідки;

— прагнути завжди перевіряти нову ідею;

— здатність захоплюватися;

— здатність не лише пропонувати, але і розробляти ідеї;

— схильність до логічних міркувань;

— здатність оперувати абстрактними поняттями;

— здатність уловлювати зв'язки між причиною і наслідком;

— постійне бажання ставити багато питань тощо.

Висновки, перспективи подальших досліджень. На закінчення відзначимо, що проблема діагностики є однією з найдискусійніших як у психології, так і в педагогіці. В даний час абсолютно очевидна необхідність наукових досліджень у двох напрямках, які можуть мати практичне значення: поліпшення інструментарію виявлення дітей з високим творчим потенціалом; удосконалення і специфікація педагогічних методів і методик у вивченні дітей з високим творчим потенціалом.

Література

1. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д. Б. Богоявленская. — Ростов н/Д, 1983. — 173 с.
2. Варламова Е. П. Психология творческой уникальности / Е. П. Варламова, С. Ю. Степанов. — М., 2002. — 256 с.
3. Гуськова Е. А. Психологические условия реализации творческого потенциала студентов в учебно-воспитательном процессе вуза: дис. ... канд. психол. наук / Е. А. Гуськова. — М., 2007. — 212 с.
4. Кравчук П. Ф. Формирование творческого потенциала личности в системе высшего образования: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / П. Ф. Кравчук. — М., 1992. — 32 с.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев — М., 1977. — 304 с.
6. Львова И. В. Психологические факторы развития креативности личности: дис. ... канд. психол. наук / И. В. Львова. — Новосибирск, 2005. — 203 с.
7. Матюшкин А. М. Проблемы одаренности в зарубежном и российском контексте // Иностранная психология. — 1999. — № 11. — С. 5–9.
8. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В. О. Моляко, О. Л. Музика. — Житомир: Рута, 2006. — 20 с.
9. Попель А. А. Психологические условия развития социальной креативности студентов в процессе профессиональной подготовки: дис. ... канд. психол. наук / А. А. Попель. — Нижний Новгород, 2005. — 217 с.

10. Посталюк Н. Ю. Творческий стиль деятельности. Педагогический аспект / Н. Ю. Посталюк. — Казань, 1989. — 204 с.

11. Шадриков В. Д. Способности, одаренность, талант // Развитие и диагностика способностей / отв. ред. В. Н. Дружинин, В. Д. Шадриков. — М.: Наука, 1991.

12. Яковлева Е. Л. Психология развития творческого потенциала личности / Е. Л. Яковлева. — М., 1997. — 224 с.

Аннотация

Рассмотрены особенности диагностики творческого потенциала личности. Проанализированы теоретические

и прикладные аспекты проблемы диагностики творческого потенциала личности.

Ключевые слова: творческий потенциал личности, диагностика творческого потенциала личности.

Summary

Theoretical and applied aspects of problem of diagnostics of creative potential of personality. The features of organization of diagnostics of creative potential of personality are considered. The theoretical and applied aspects of problem of diagnostics of creative potential of personality are analysed.

Keywords: creative potential of personality, diagnostics of creative potential of personality.

УДК 37.013:017-37.108.265

Т. Й. ІВАНОВА,

методист науково-методичної лабораторії педагогічних інновацій,
викладач кафедри менеджменту і розвитку освіти ООІУВ

ШКОЛА XXI СТОЛІТТЯ (РОЗДУМИ ПРО СУЧАСНУ ШКОЛУ)

Щоб повірити в добро, треба
Почати робити його.

Л. Толстой

Ключові слова: освіта та виховання в школі, освіта та виховання в сім'ї, моральне виховання, спільна робота школи і сім'ї.

Однією з найактуальніших освітянських проблем сьогодні є забезпечення реалізації потенційних можливостей підростаючого покоління.

Власне питання стоїть так: як забезпечити розвиток особистості, запобігти її руйнування, як зробити так, щоб школа стала для всіх дітей бажаним місцем перебування? Що потрібно зробити, щоб школа стала рідною домівкою для кожної дитини? Як мінімум три фактори:

— взаєморозуміння з ровесниками;

— відкритість та взаєморозуміння з батьками і вчителями;

— здійснення особистісних бажань і відчуття власної значущості.

Учень, якими б здібностями він не був наділений, має відчувати свою необхідність для друзів, вчителів, знати, що його в школі чекають, цінують, бути впевненим, що над ним не висить домоклів меч страху і покарання. Лише за таких умов в учня народжується відчуття школи як рідної домівки, де його завжди зустрічають з відкритим серцем і ласкавою усмішкою.

Отже, школа має починатися з любові до кожної дитини. Досвід шкіл Толстого, Сухомлинського, Монтессорі, Амонашвілі і багатьох інших фахівців високого рівня цьому підтвердження.

По суті, справжня педагогіка — це наука про любов до дитини. Справжня педагогіка —

це здоров'язберігаюча педагогіка, яка захищає здоров'я дитини як моральне, психічне, духовне, так і фізичне.

Шкільний дім — це Святилище, де навчають бути щасливим, де навчають уміння дружити, поважати людей і самого себе.

Тому актуальною є проблема підготовки педагога, здатного навчати сучасну дитину, такого, який був би особисто орієнтований на її особистісний розвиток. Вчитель має не просто більше знатися в сфері педагогічної психології, а бачити в дитині неповторну особистість — перлину нового життя. Це завдання потрібно вирішувати шляхом підвищення психолого-педагогічної складової при підготовці вчителя, з одного боку, а з іншого, шляхом більш широкого впровадження в школі посад психологів, соціальних педагогів і логопедів і створення дієвої психолого-методичної служби, яка має забезпечувати можливість максимально розкривати багатогранність і неповторність індивідуальних особливостей педагога.

Отже освітянам потрібно вирішити головну проблему: створити нову школу з новою філософією освіти, новим змістом, новими відношеннями, новим вчителем — школу, яка спроможна НЕ ДОПУСТИТИ руйнування особистості. Настав час, коли потрібно негайно відмовитися від думки, що в умовах нелюбові, приниження, неправди і несвободи, постійного стримування бажань дитини, неповаги до

її людської гідності можна успішно розвивати особистість.

Шлях до нової школи пролягає через утвердження правди — в змісті освіти, у відношеннях між вчителем і учнями, між батьками і дітьми, у відношенні до оточуючого середовища. Це складний шлях, але школа повинна позбутися формалізму, фальші, подвійної моралі. Питання правди — це питання морального вибору між правдою і кривдою, добром і злом.

Отже, сучасна школа — це школа правди, честі і совісті. Це школа захисту морального, психічного і фізичного здоров'я дітей.

Статті науковців з назвами «Ложь как состояние сознания», «Полуправда», «Дебри неправды и метафизика истины», «Экология школьного учения» та інші не потребують коментарів. Вони віддзеркалюють поведінку людини, її велику значущість та цінність, яка може бути сповірена самою собою або іншою людиною, якщо не шукати шляхи захисту себе та інших людей.

Однак, незважаючи на очевидну актуальність даної проблеми, майже немає наукових праць, присвячених висвітленню таких понять, як «правда», «неправда», «кривда», «обман», «лукавство». Лише останнім часом було зроблено перші кроки щодо вивчення психологічного змісту поняття «правда», наявність якої повинна непокоїти всіх, хто навчає і виховує дитину. Проведення фахівцями досліджень, які мають безпосереднє відношення до вивчення психологічних механізмів розуміння «правди» в ситуаціях міжособистісного спілкування, сприяло виявленню трьох основних її типів — інструментальної, моральної і рефлексивної правди.

Але ж ми повинні зрозуміти, що дитина, яка вперше переступила поріг школи, і згадки не має, що її тут чекає. Що їй до виявлення науково-психологічних механізмів розуміння «правди»? Чи до виявлення типів «правди» міжособистісного спілкування? Вона прийшла до школи і заявила: «Ось «Я» прийшла до Вас вчитися». Що школа повинна робити в цей період життя дитини, щоб вона не розгубилась? Дуже, дуже багато!

Є багато шкіл, в яких кожний вчитель, починаючи з директора, з відкритим серцем підставляють свої долоні, щоб не дати дитині похитнутися. Вони ставляться до неї як охоронці її психологічного стану і духовної спрямованості.

Але чому дитині все ж важко визнати себе духовною істотою, нескінченним золотим джерелом Всесвіту? Чому багато дітей, відчиняючи двері школи, потрапляють, на їх відчуття, у лабіринт, де заплутуються, розгублюються і починають ігнорувати школу, прогулювати заняття?

Усі причини, з яких діти прогулюють заняття, умовно можна поділити на наступні:

— дитині нудно;

— вона чогось боїться або переживає негаразди в родині;

— переживає негаразди в школі, де її не розуміють;

— проблеми, які турбують дитину, а їх, на жаль, ніхто не відчуває.

Тому перш за все треба дітям створити умови для самовизначення, допомогти адаптуватися, захистити кожного любов'ю і повагою.

Чи багато таких шкіл? Не знаю. Але впевнена, що є школи, де дітей люблять, цінують, чекають, і такі школи стають для дитини дійсно рідною домівкою.

Досить поширена причина прогулів занять — дитина боїться вчителя, контрольних (відчуття недостатніх знань), конкретного предмета, який їй не зрозумілий і у неї немає бажання його знати, він їй зовсім не цікавий.

Ще одна причина прогулів — дитина боїться не виправдати очікування батьків, які вимагають від неї успішності і відповідних знань. У такому випадку у дитини зникає впевненість, а інколи формується комплекс неповноцінності. Уроки перетворюються на «каторгу». Неспокій дитини з кожним днем збільшується, і вона опиняється загнаною у «п'ятий» кут, звідки самотужки ніяк не може вибратися. Це часто стає причиною ненависті до школи, до вчителя і у цілому до навчання, що спричиняє систематичні прогули, недбайливість, закритість, тобто надмірну психологічну нервовість, яка може призвести навіть до захворювання дитини.

У такому випадку батьки повинні з'ясувати причину прогулів, звернутися до вчителя, психолога, дирекції школи і обов'язково до психотерапевта. І ні в якому разі дитину не «виштовхувати» силою до школи. Батьки повинні зробити усе можливе, щоб налагодити контакт дитини з класним керівником, вчителем-предметником, психологом, дирекцією, тобто зі школою. А насамперед, забезпечувати допомогу дитині до тих пір, поки вона не стане впевненою в своїх знаннях і правильності свого відношення до вчителів, школи, батьків як найближчих її друзів. Тільки в комплексному подоланні проблеми можна досягти бажаного успіху і зробити школу для дитини рідною домівкою, храмом освіти — храмом правди, честі й совісті.

Автор не має наміру у даній статті розкривати суть і філософію вищезазначених категорій «правди» тому, що одночасно потрібно буде висвітлювати типологію всіх антиподів «правди». Хоча сьогодні всебічне розкриття психологічної кваліфікації «правди» та її антиподів безумовно є актуальним і може бути сприятливою передумовою з'ясування ситуативних факторів та причин їх виникнення. Важливо й те, що це може стати необхідним поштовхом до покращення освітньо-виховного простору школярів та студентської молоді і взагалі покращення соціально-культурних обставин у державі допоможе відповісти на питання, чому діти не хо-

чуть ходити до школи. На жаль, останнім часом така риса характеру як чесність все більше нагадує «шагрєневу шкіру»: її моральна цінність зменшується на очах все більшої кількості людей.

Чи багато людей прагнуть знати «де» і «коли» починається відповідь на це питання? Чому і хто винен в тому, що майже весь світ зневірився у відношенні до малечі?

Дітей не просто ображають, їх б'ють і скоюють побиття непідвласне опису. Дітей продають, згвалтовують до «чорного» неподобства і безчинства...

Так якими мають бути діти у наших очікуваннях? Якщо чуєш з усіх сторін і бачиш відношення до дитини як до неживої істоти, а то й гірше. Тиснуть фальшю, контрастно відокремлюють одних від інших. Дитина замислюється над тим, яким «боком» повернеться до неї школа з самого першого дня перебування в ній. Одні діти одразу знайдуть тут затишок, улюбленого вчителя, друзів, багато нових і цікавих занять, а для інших вона досить швидко перетворюється в місце майже примусового і принизливого перебування. І це сьогодні поки що незаперечний факт. Тому в подібних випадках прийнято говорити про «шкільну дезадаптацію» дитини, яка за своїм походженням, найчастіше буває зобов'язана саме першому року її навчання. І найстрашнішим покаранням є те, що цей рік має жорстокі для дитини наслідки у подальшому її перебуванні в школі і навіть вдома.

Зрозуміло, що найперше завдання, яке постає перед кожною дитиною, яка приходить до школи — це оволодіння знаннями. Однак для дуже багатьох учнів процес оволодіння знаннями виявляється дуже складним.

Чому? Чому?

Багато вчених стверджує, що це пояснюється надмірною насиченістю шкільного дня дитини і відсутністю у вчителя часу на спостереження і корекцію життєдіяльності школяра. Крім того, слід зазначити, що дитині хронічно не вистачає часу на навчання, на неї щодня обрушується «шквал» вимог з боку школи, батьків. А де ж вільний час для відпочинку? Дитячих мрій?

Систематичне занепокоєння, стурбованість, відчай, страх супроводжують дитину шохвилини, щогодини, щомісяця, щороку. Доведена до відчаю дитина кожен мить свого життя зустрічає в стані розпачу. Вона не встигає за однокласниками, бо її темп засвоєння матеріалу не співпадає з їхнім. А з боку вчителів і батьків вона постійно чує: чому не вивчив, не вивчила, не виконав, не виконала?.. Чому? Чому? Дитина не може сама знайти відповідь на це «огидне» для неї слово: Чому? Її загнано в кут цими «чому?». Вона все менше розуміє оточуючих її людей і навіть себе.

Довгий шлях навчання, на який вступила дитина, перетворюється у вузесеньку стежинку,

по якій вона ледве-ледве просувається серед високих заростей, інколи колючих. Вона заблукала. Вона не знає, до кого звертатися у своїй самотності.

Дитина тремтить, серце її б'ється постійно, як у пійманого горобця, і вона кричить: «До-по-мо-жіть!». Але кричить мовчки, бо боїться, що її не зрозуміють ні однокласники, ні вчителі, ні батьки.

Дитина змушена дивитися на всіх, хто її оточує, з недовірою. Змушена лавірувати, лукавити, говорити неправду, часто всіх, хто її оточує, третє, бо ж не в змозі не тільки лідирувати, а і сконструювати свій внутрішній світогляд і добитися поваги.

Їй здається, що вона нікому не потрібна, з нею всім важко спілкуватися, тому вона всіх ігнорує. Вона озлоблюється, робиться жорстокою. Хто має відповісти, коли і в який момент дитина на своєму шкільному шляху стає «звіроподібною», хто відповість, скільки в кожній школі дітей, душа яких кричить: «До-по-мо-жіть!». А може вже і не кричить, а так собі пливе...: куди несе її людське безглуздя, людська жорстокість і бездушність, безвідповідальність, байдужість.

Ось він ключовий момент!

З вищезазначеного робимо висновок: що можемо очікувати від дитини, яка знаходиться у такому відчайдушному стані?

Ось де коріння виникнення в діях учнів понять: «неправда», «кривда», «обман», «жорстокість» і злоби як понятійних психологічних проблем стану школяра.

Неможливо ще раз не згадати, що шкільне життя кожної дитини складається з хвилин, годин, днів, тижнів, місяців, років, і від того, чи добре і затишно було їй в школі, великою мірою залежить її майбутнє життя і життя держави.

Сьогодні, в час «архікритичного реалізму», більшість людей визнає, що молодь — дитя нашого хворого життя.

Але ми не можемо тішити себе ілюзіями, що все вирішиться саме по собі, розуміючи, що найбільш болючий, критично-психологічний комплекс проблем вживається в ще несформовані душі дітей. Тому всі учасники навчально-виховного процесу повинні чітко зрозуміти, що сьогодні життя вимагає пошуків принципово нових шляхів вирішення зазначених проблем.

Відомо, що краще запобігти лиху, ніж пізніше виправляти його наслідки. Вважаю, що це повинно відбуватися вчасно. І найкраще, якщо це буде відбуватися на самому початку перебування дитини в школі, а ще краще — з дитячого садочка. Немає часу для роздумів. Настав час негайного вирішення проблем, які стосуються виховання дитини.

По-перше, на мій погляд, потрібно створити умови для всебічного розвитку дитини в дошкільному віці. Зрозуміло, що не йдеться про підготовку дитини до вступу в перший клас, бо

ж така мета не є ефективною і не йде на користь всебічного розвитку дитини. Не йде на користь тому, що для дітей за такої системи підготовки загрозливим фактором залишається її функціональна неграмотність. Внаслідок цього в процесі навчання в учнів з перших днів виникають труднощі, які ускладнюють процес адаптації до нових умов, а також вимагають від учителя допомоги дитині знайти своє місце в шкільному світі.

Тому повторюю, що краще запобігти лиху, ніж пізніше виправляти його наслідки.

Таким чином, фактор функціональної неграмотності та недостатньої вихованості багатьох дітей дошкільного віку потребує особливо дієвої проект-програми, яка передбачає формування умінь долати психологічні бар'єри, бар'єри в спілкуванні, умінь переборювати всі перешкоди і страхи, умінь бути впевненим в собі на всіх етапах життя в школі.

По-друге, створити сучасну психолого-методологічну модель взаємодії школи і сім'ї. Сім'я в нашій країні переживає занадто скрутне становище — кризу. Вона є тим мікросередовищем, де між батьками і дітьми непомірно збільшується прірва непорозуміння, що стає сьогодні справжньою національною проблемою. Хто сьогодні по-справжньому працює з сім'єю і на сім'ю?

Вважається, що робота з сім'єю — це завдання класного керівника. Але це не так. Ця робота вимагає великої наполегливості і зацікавленого бажання обох сторін, сім'ї і школи, усіх державних органів, причетних до навчання і виховання дітей.

На мою думку, головну роль в забезпеченні співпраці школи і сім'ї мають виконувати психолог і соціальний педагог. Однак слід зазначити, що в сільській школі 300 учнів має вести (спостерігати і супроводжувати) один практичний психолог і соціальний педагог. Але треба мати на увазі що це 300 сімей, і в кожній сім'ї одна, дві або більше дітей, батько і мати, в кожній другій сім'ї ще і бабуся, і дідусь. А це означає, що в середньому один практичний психолог і один соціальний педагог обслуговують більше 1500 різних особистостей. Ми не можемо не враховувати співпрацю психологічної служби з класними керівниками і вчителями-предметниками, бо це запорука взаємодії з учнями та їх батьками. А чи не забагато на кожного з названих фахівців? А чи зможуть вони виконувати свою роботу так, щоб вона приносила користь дитині? А про яку користь може йти мова, коли в школі 1500 і більше учнів. А це означає 1500 учнів плюс 1500 матерів, плюс 1500 татусів, плюс у середньому 2000 бабусь і дідусів. Плюс вчителі. То це 7000 особистостей на одного практичного психолога, на одного соціального педагога.

Вважаю, що варто сказати ще про одного фахівця, який виховує у дитини почуття самодостатності, самовпевненості, самоповаги —

це логопед, який розвиває і коригує мовлення дитини, формує риторичний стан її мовлення. Кількість логопедів в школі повинна бути відповідною до кількості учнів, яких він в змозі обслуговувати.

Важко сказати, хто конкретно має займатися проблемою створення школи функціональної підготовки для дітей дошкільного віку (3—5 років), забезпеченням таких шкіл спец-програмами, спеціально підготовленими вчителями-вихователями, проблемою поповнення педколективів шкіл практичними психологами, соціальними педагогами і логопедами, але чітко усвідомлюю, що це необхідно робити негайно.

По-третє, психологізація і соціалізація змісту шкільної освіти і змісту виховання, тобто реформування школи, де дитина знаходиться майже третину свого життя, формується як Особистість, повинна стати для всіх учасників навчально-виховного процесу проблемою номер один!

Зміст шкільної і позашкільної освіти і виховання має включати знання про Людину. Цю проблему сьогодні життя висунуло на перший план. Школа повинна не просто давати інформацію, а формувати в учнів знання і умінь застосовувати їх у своєму житті.

Вчитель має навчати учнів, як розвивати волю, як підвищувати самооцінку, захищати власну гідність і самоповагу, як управляти своїми емоціями і бажаннями. Формувати умінь толерантно і дбайливо ставитись до себе як особистості і до оточуючих людей, близьких і рідних, умінь бути співучасником всіх подій в суспільстві, умінь виконувати прийняті в суспільстві соціальні норми, формувати навички самоосвіти і самореалізації.

Оволодівати цими знаннями, уміньми і навичками дитині повинні допомагати всі учасники навчально-виховного процесу, особливо соціальний педагог і психолог.

Практичний психолог, соціальний педагог, логопед, вчитель-предметник, класний керівник — це особливі фахівці, посередники між дітьми і дорослими, між особистістю учня і суспільством. Вони допомагають підліткам у період їх соціального дорослішання, захищають права дітей в школі і суспільстві. При цьому не повчають, не командують, не наказують, не заперечують, а намагаються створити в школі комфортні умови для життєдіяльності дітей, допомогти дітям і дорослим встановити взаємопорозуміння, доброзичливі відносини.

Тільки за таких умов може відбуватися психологізація, соціалізація і гуманізація освітнього і виховного процесу в школі.

По-четверте, системний підхід до забезпечення високого рівня навчання і виховання учнів передбачає визначення його індивідуальних особливостей, стану фізичного і духовно-здоров'я. Найбільш ефективними методами вивчення учня є системне спостереження за наявністю чітко поставлених завдань, плану,

певної програми, що забезпечує повноту спостереження за особистістю. Ці дві форми виховання дитини є найбільш гуманними. Вони спрямовані на Душу дитини, на її розумову свідомість, на функціональну підготовку до подальшого успішного навчання.

Хто повинен виконувати ці завдання? Безумовно, психолог і соціальний педагог. Але головним у цій справі має бути вчитель — класний керівник. Як режисер живе в акторі, так класний керівник в своїх вихованцях. І найперша умова виховного успіху — досконале знання дітей, їх характеристик, турбота про них, про їх здоров'я і психічний стан.

На мій погляд, в школі треба створити соціально-психологічну службу, в якій був би психолог, соціальний педагог, логопед, психотерапевт, заступник директора з виховної роботи, вчитель-методист, які мають володіти психологічними знаннями і тісно взаємодіяти, що давало б змогу діагностувати кожну дитину комплексно, з усіх сторін її практичного життя та психічного й фізичного стану.

У такий спосіб можливо, по-перше, стежити за тим, як дитина розвивається; по-друге, підказати дитині та її батькам, на що звертати увагу; по-третє, забезпечити ці знання вчителю-предметнику, який працює з цими дітьми.

Кожний навчальний заклад має віднайти найефективнішу систему захисту дітей, тобто програмувати школу здоров'єзберігаючої педагогіки, бо найважливіша справа будь-якої школи — турбота про здоров'я дитини. На мою думку, більшість освітян згодні з тим, що сьогодні потрібна «нова» школа — з новою філософією освіти, новою педагогікою, новим змістом, новим вчителем — школа, яка здатна не допустити руйнування особистості. Тобто мова йде, повторюю, про глибоке реформування школи, а для цього потрібні такі орієнтири, як свобода, любов, правда.

Мені дуже прикро і боляче визнавати, що школа сьогодні хвора і потребує термінового лікування. Але перед лікуванням потрібно встановити безпомилковий діагноз.

Це можуть зробити висококваліфіковані фахівці.

Тож не можна гаяти час, а треба встановити максимально правильний діагноз і визначити

відповідне лікування, і робити це всім разом: батькам, вчителям, органам управління освітою, суспільству.

Давайте замислимося і проаналізуємо, скільки дітей у співбесіді з психологом виливає із своєї пораненої Души сліз, болю, пережитого страху, принизливого стану, надій, очікування порозуміння, любові... Очікування! Очікування! Очікування!

А чи знаємо ми, скільки молодих дівчат, народивши дитину, залишають її у лікарні. Або ж запобігають до жакхливих засобів: можуть бездушно утопити своє тільки-но народжене дитя, або викинути ще живим до сміттевого баку. Чи не жах це?

Хто ж винен у тому, що така мати, а чи можна назвати її матір'ю чи людиною взагалі, яка здатна так вчинити, і після цього живе, веселиться ніби нічого не трапилось.

Ми всі винні!

Тож у будь-якому разі необхідно бути чутливими до дитини не тільки вухом і зором, а й серцем і душею.

Великою Душею Батьків, Вчителів і взагалі всіх Людей. Ми зобов'язані виростити дитину Щасливою!

Література

1. Головей Л. А. Психологічна служба в школі / Л. А. Головей, Н. А. Грищенко. — К.: Знання, 1987.
2. Кочерга О. Фактори психічного здоров'я молодших школярів // Директор школи. — 2000. — № 5.
3. Уланов В. В. Традиционная школа и мотивационные стремления к учебной работе // Логика организации школы. — М., 1998.
4. Знаков В. В. Неправда, Ложь и Обман — как проблемы психологии понимания // Вопросы психологии. — 1993. — № 2.
5. Воробьев Г. Г. Учение начинается с общения: Смотреть и видеть, слушать и слышать // Школа будущего начинается сегодня. — М.: Просвещение, 1991.
6. Гальперин П. Я. В основе — управление процессом усвоения знаний / П. Гальперин, Н. Талызина // Вестник высшей школы. — 1965. — № 6.
7. Захарійчук М. Спостереження — шлях до душі дитини // Директор школи. — 2000. — № 5.
8. Рябоштан Е. Педагогическое наблюдение: метод, позволяющий дойти до каждого // Директор школы. — 2000. — № 1.
9. Конвенція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (2000).

Г. М. ЗОЛОТАРЬОВА,
аспірант кафедри педагогіки факультету психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ» І ВПРОВАДЖЕННЯ ЇХ У СИСТЕМИ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ

У статті розглядається проблема розвитку поняття «інноваційні педагогічні технології» і процес впровадження їх у систему вищої освіти Німеччини та України. Аналіз науково-методичної літератури дав змогу виокремити види інноваційних технологій, що використовуються при підготовці майбутніх вчителів у Німеччині та Україні.

Ключові слова: педагогічна технологія, методи навчання, освітня система, підготовка майбутніх педагогів.

Інноваційність є однією з домінуючих тенденцій в сучасних умовах розвитку людства взагалі та сфери освіти, зокрема. Останнім часом проблема інноваційності у підготовці майбутніх педагогів привертає увагу багатьох науковців, оскільки формування нової освітньої парадигми відбувається на засадах збереження й розвитку творчого потенціалу та активної життєдіяльності людини у постійно змінюваних соціально-економічних умовах, її спрямованості на самовизначення, готовності до сприйняття та вирішення нових завдань у майбутній професійній діяльності.

У таких умовах вивчення педагогічного досвіду і позитивного досвіду реформування систем педагогічної освіти інших країн набуває особливого значення. Узагальнення, аналіз і осмислення досвіду професійної підготовки вчителів за кордоном засобами інноваційних педагогічних технологій дозволяє виявити в ньому те корисне, що може сприяти удосконаленню української системи педагогічної освіти на сучасному етапі. Інтерес до системи та технологій підготовки вчителів у Німеччині в умовах створення єдиного європейського простору вищої освіти обумовлений тим, що Німеччина має багаті історичні традиції розвитку освіти, що дозволяє їй відігравати провідну роль в галузі світової науки і освіти протягом кількох століть.

Актуальність дослідження також визначається і фактом входження України у Болонський процес та сучасними особливостями реформування систем освіти таким шляхом, який би дозволив вітчизняним ВНЗ готувати висококваліфікованого фахівця, затребуваного національним та європейським ринком праці, зокрема в галузі шкільної педагогіки.

Інтеграція України у загальноєвропейський простір дедалі чіткіше визначає центром вітчизняної системи освіти пріоритет людської особистості, що вже досить давно й успішно реалізується у безперервній освіті деяких європейських країн, зокрема у Німеччині. За таких умов ключовою фігурою педагогічного процесу стає педагог як носій загальнолюдських цінностей. Складність і неоднозначність змін, що відбуваються у нашому суспільстві, спонукають педагога до власного ціннісного само-

визначення, вимагають від нього реалізації демократичних і гуманістичних принципів у педагогічній діяльності, підвищення її якості та рівня професійної культури. Означені проблеми, актуальність яких доведено в результаті аналізу педагогічної теорії та практики багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями, вирішуються, зокрема, шляхом використання у навчально-виховному процесі інноваційних педагогічних технологій.

Уміле й ефективне використання інноваційних технологій, готовність викладача до творчого пошуку разом зі студентами, вміння створювати атмосферу продуктивного пізнання значною мірою сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу та підвищують інтерес до навчання майбутніх фахівців.

Участь Німеччини в процесі створення європейського простору вищої освіти, реформування у зв'язку з цим національної системи освіти, зокрема процесу підготовки вчителів, є однією з найактуальніших проблем у сучасному німецькому суспільстві. Даній проблемі присвячена велика кількість робіт провідних німецьких дослідників у галузі освіти, зокрема таких, як D. Ahnen, G. Bellenberg, S. Blomcke, K. Czerwenka, A. Dannhauser, L. Eckinger, D. Lenzen, G. Lenhardt, A. Thierack, E. Terhart, K. Ulich, J. Wildt та інших.

Вітчизняною педагогікою також накопичено певний досвід у сфері педагогіки вищої школи, розробки та впровадження в освіті сучасних інноваційних технологій. Дана проблема є центральною в роботах В. Афанасьєва, О. Кіяшко, В. Садовського, А. Пригожина, О. Якович та ін.

Аналіз літератури з проблеми та вивчення досвіду підготовки педагогічних кадрів у Німеччині й Україні дозволили виявити протиріччя між наявністю значних змін у процесі підготовки вчителів в умовах створення європейського освітнього простору та недостатньою вивченістю даної проблеми на тлі модернізації вітчизняної системи підготовки вчителів, зокрема засобами інноваційних педагогічних технологій.

Мета статті — висвітлити основні проблеми практичного досвіду професійної підготов-

ки вчителя в Україні та Німеччині шляхом реалізації інноваційних педагогічних технологій.

Наукова новизна даної статі полягає в тому, що вперше узагальнено базові ідеї, концептуальні підходи, принципи та досвід впровадження інноваційних педагогічних технологій щодо підготовки німецьких вчителів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні та систематизації відомостей щодо використання інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх вчителів, що можуть бути впроваджені в практичній діяльності сучасних навчальних закладів в процесі викладання педагогіки та історії педагогіки, окремих методик і спецкурсів.

Вивчення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що навколо поняття «педагогічна технологія» в усьому світі все ще ведуться наукові дискусії, що не дозволяють дати однозначного визначення. Поряд з цим поняттям у науково-методичній і популярній літературі широко застосовуються такі терміни, як «технологія навчання», «освітня технологія», «технологія в навчанні», «технологія в освіті». Причому чіткого розмежування між ними поки що також не встановлено. Значна кількість наукових публікацій, присвячених використанню педагогічних технологій у навчально-виховному процесі, свідчить про те, що предмет дослідження становить значний інтерес.

Однією з причин тривалої дискусії про термін «педагогічна технологія» є непрофесійний погляд на проблему. Нами виокремлено дві основні точки зору: «Професіональні педагоги-технологи вважають технологію процесом чи способом виконання визначеного завдання. З іншого боку, педагогічна громадськість, здебільшого, вважає технологію апаратурою для навчального процесу».

Д. Фінн, А. Ламсдейн, П. Мітчелл, Р. Томас пропонують розглядати декілька значень педагогічної технології одночасно. Обґрунтовуючи такий підхід (назвемо його багатоаспектним), Д. Фінн підкреслив: «Тільки наївні люди вважають, що технологія — це просто комплекс апаратури і навчальних матеріалів. Це значить набагато більше. Це спосіб організації, це напрям думок про матеріали, людей, заклади, моделі і системи типу «людина — машина». Це перевірка економічних можливостей проблеми. Крім того, технологія істотно причетна до взаємодії науки, мистецтва і людських цінностей» [2, 26].

Детальний аналіз 102 джерел (монографії та статті) з теорії і практики педагогічної технології дозволив П. Мітчеллу сформулювати остаточне її визначення: «Педагогічна технологія є галузь досліджень і практики (у межах системи освіти), що має зв'язки (відносини) з усіма аспектами організації педагогічних систем і процедурою розподілу ресурсів для досягнення специфічних і потенційно відтворюваних педагогічних результатів» [2, 67].

Це твердження, на наш погляд, є вдалою спробою об'єднати всі відомі визначення педагогічної технології. Воно є, певним чином, усвідомленим автором формулюванням основного завдання педагогів-технологів: оптимальний розподіл людських, матеріальних і фінансових ресурсів для отримання бажаних педагогічних результатів.

Узагальнений аналіз визначень поняття «педагогічна технологія» вітчизняних і зарубіжних авторів дозволив констатувати, що в сучасному тлумаченні педагогічна технологія — це система раціональних способів досягнення педагогічної мети, наукова організація навчально-виховного процесу, що визначає найбільш раціональні способи досягнення кінцевих освітньо-культурних цілей.

Педагогічна технологія також розглядається як упорядкована сукупність дій, операцій, процедур, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого та діагностованого результату в умовах навчально-виховного процесу, який змінюється.

Проаналізувавши дослідження як зарубіжних, так і українських науковців, вчені харківської школи І. Прокопенко та В. Євдокимов виділили суттєві властивості для створення класифікації педагогічних технологій. Найважливішими ознаками виявилися цільова орієнтація, характер стосунків викладача та учня, організація навчання (способи засвоєння). На основі суттєвих властивостей було запропоновано три групи педагогічних технологій, всередині яких передбачено існування окремих видів технологій навчання.

1. Педагогічні технології за цільовою орієнтацією.

2. Педагогічні технології за характером відносин вчителя і учня.

3. Педагогічні технології за способами організації навчання [1, 24–25].

Вони також зазначають, що побудувати певну самодостатню класифікацію педагогічних технологій, що однаковою мірою відповідає всім завданням педагогічного процесу, неможливо. Саме тому виділяються не окремі педагогічні технології, а їх групи, всередині яких виділяються види, що складають ці групи.

Як свідчить аналіз педагогічної літератури з теми, сучасна німецька наукова спільнота розглядає педагогічну технологію швидше як інформаційну технологію, тобто сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу і використання інформації у навчально-виховному процесі. Впровадження нових інформаційних технологій у Німеччині є цікавим для співпраці на рівні Європейської Спільноти з двох причин: по-перше, це бажання держав-членів ЄС надати ґрунтовну допомогу для розвитку суспільства та співробітництва між державами у вигляді технологій і наукового співтовариства.

По-друге, досвід розвитку може сприяти новим розробкам у сфері освіти [6, 25].

Поняття «педагогічні технології» у вітчизняній педагогічній науці тотожне з німецьким поняттям «методи навчання», що відоме в наукових дослідженнях і в теорії практичних дій як планування і контроль навчальної діяльності для відстеження конкретних цілей [6, 54].

Уявлення про методи навчання називаються фундаментальними методологічними рішеннями, які визначають цілий урок або курс. Берлінська школа навчання і викладання теоретичної структурної моделі дидактики виділяє чотири типи методів навчання.

1. Цілісно-аналітичний метод, перехід від загального знання до конкретного, перевіреного на практиці за допомогою технічних засобів навчання та різних форм організації діяльності.

2. Синтетичний метод елементів, що заснований на знанні елементів і формує знання контексту.

3. Проектний метод, який має на меті за допомогою проектів зробити студентів суб'єктами навчання, тобто дати їм змогу проявити ініціативу при плануванні та проведенні проекту.

4. Груповий метод навчання, де студенти працюють в групах, обмінюючись потім набутими знаннями або інформацією [4, 284].

Однак у сучасній педагогічній літературі дедалі частіше використовуються терміни «підхід до навчання» або «модель навчання». Розуміння даних термінів обмежується підходами до навчання, які використовуються в конкретній, індивідуальній ситуації, на основі загальних освітніх теорій і моделей.

Навчання — поняття загальної орієнтації методичних дій, які явно чи неявно передбачають перевірені принципи навчання, загальні і дидактичні елементи теорії і припущення про організаційну та інституційну основу та інтегровану роль очікувань викладачів і студентів [3, 258]. Таке поняття навчання принципово нормативне: воно описує, як їх автори програмують ефективно викладання матеріалу [5, 208], що співпадає з характеристикою педагогічних технологій щодо програмованості результатів педагогічного процесу.

Аналіз німецькомовних педагогічних джерел дозволяє визначити наступні методи навчання, що активно застосовуються у педагогічному процесі в навчальних закладах Німеччини:

- Інтерактивний метод (передбачає активний діалог викладача та студентів з урахуванням досвіду і знань останніх щодо застосування техніки зворотного зв'язку — аудіо-, відео та фотоапаратури).

- Метод проектів (комплекс пошукових, дослідницьких, розрахункових, графічних та письмових видів робіт, що виконуються студентами самостійно (в парах, групах, індивідуально) з метою практичного чи теоретичного вирішення значущої проблеми, розв'язання якої передбачає використання різних методів і засобів на-

вчання та інтегрованих знань з різних галузей науки, техніки, творчості).

- Ігровий метод (ділова гра, рольова гра, ігри з елементами драматизації, діловий театр).

- Метод «портфоліо» (призначений для систематизації результатів самостійної роботи студентів, узагальнення, поглиблення і розширення знань, отриманих на аудиторних заняттях шляхом створення теки з матеріалами, які є результатом його самоосвітньої діяльності з конкретної навчальної дисципліни — дипломи, сертифікати, грамоти за участь в олімпіадах та наукових і науково-практичних конференціях і семінарах, конспекти додаткових джерел інформації, реферати, тези доповідей на семінарах, есе та інші творчі роботи).

- Метод «мозкового штурму» (у різних джерелах — метод «мозкової атаки», «Brain-Storming», «Банк ідей» — запрошення до колективного дослідження окресленої викладачем проблеми шляхом пропозиції та обговорення ідей без оцінки кінцевого результату).

- Метод комп'ютерного навчання (віртуальні лекції, комп'ютерні програми для опанування теоретичного матеріалу курсів, використання аудіо- та відеообладнання під час занять та практики із записом уроків практикантів та подальшим їх обговоренням).

- Метод дистанційного навчання (базується на принципах відкритого мобільного навчання та безперервної освіти, забезпечує студентам можливість самостійно обрати сферу діяльності).

- Метод проблемного навчання.

- Метод модульного навчання.

- Метод моделювання.

- Кейс-метод.

Таким чином, аналіз науково-педагогічної літератури з проблем використання технологій навчання дозволив нам визначити таку загальну класифікацію найбільш вживаних сучасних педагогічних технологій у вищих навчальних закладах Німеччини та України:

1. Педагогічні технології на основі гуманізації та демократизації педагогічних відносин.

2. Педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів. До них відносяться:

- ігрові технології;

- проблемне навчання;

- комунікативне навчання;

- технології інтенсивного навчання та інші.

3. Педагогічні технології на основі ефективності організації і управління процесом навчання. До даних технологій відносяться:

- програмоване навчання;

- технології диференційованого навчання;

- технології індивідуалізації навчання;

- перспективно-випереджаюче навчання;

- групові та колективні способи навчання.

4. Комп'ютерні (інформаційні) технології навчання.

5. Альтернативні технології (авторські методи навчання).

Огляд матеріалів дослідження проблеми інноваційних педагогічних технологій дозволяє стверджувати, що, незважаючи на відмінні риси формування та розвитку інноваційних педагогічних технологій в освітніх системах Німеччини і України, наявність наукових праць в галузі дослідження сутності педагогічних технологій, існує необхідність додаткового вивчення окремих аспектів впровадження інноваційних педагогічних технологій в педагогічну систему вищої школи України та Німеччини.

Література

1. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології : навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. — Х. : Коледжум, 2005. — 224 с.
2. Селевко Г. К. Альтернативные педагогические технологии / Г. К. Селевко. — М. : НИИ школьных технологий, 2005. — 224 с. — (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).
3. Bönsch M. Variable Lernwege. Ein Lehrbuch der Unterrichtsmethoden. 3. Aufl. Paderborn u.a.: Schöningh, 2000. — 308 s.
4. Dohrmann W. Wörterbuch der Pädagogik. — Auflage 8, Dohrmann Verlag, 2013. — 248 s.

5. Meyer H. Unterrichtsmethoden. Praxisband. — Neuauflage, Nachdruck : Cornelsen Verlag Scriptor, 2009. — 464 s.

6. Terhart E. Perspektiven. der Lehrerbildung in Deutschland / Abschlußbericht der von der Kultusministerkonferenz eingesetzten Kommission.— Weinheim : Beltz, 2000. — 167 s.

Аннотация

В статье рассматривается проблема развития понятия «инновационные педагогические технологии» и процесс внедрения их в систему высшего образования Германии и Украины. Анализ научно-методической литературы позволил выделить виды инновационных технологий, используемых при подготовке будущих учителей в Германии и Украине.

Ключевые слова: педагогическая технология, методы обучения, образовательная система, подготовка будущих педагогов.

Summary

The development of the term “innovative educational technology” and the process of its implementing into the higher educational system of Germany and Ukraine are considered in this article. The analysis of the scientific and methodic literature has made it possible to distinguish types of innovative technologies which are used in the process of future teachers’ training in Germany and Ukraine.

Keywords: educational technology, teaching methods, educational system, training of future teachers.

Науковці – вчителям

УДК 378.013.+371.302.81+530

М. О. ЦАРЕНКО,

доцент кафедри методики фізики та МЗН ПНПУ імені К. Д. Ушинського,

О. П. УСАЧЕНКО,

студентка III курсу ПНПУ імені К. Д. Ушинського

СУЧАСНІ ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ

Розглянуто деякі сучасні інтерактивні технології, які можна використовувати в середній та вищій школі. Інтерактивні технології представлені як різновид активних методів навчання. У порівнянні з традиційними методами при інтерактивному навчанні змінюється і взаємодія з вчителем: його активність поступається місцем активності учнів, його завдання — створити умови для розвитку їх ініціативи. У такому навчанні учні виступають не пасивними суб'єктами навчання, а повноправними учасниками, їх досвід важливий не менше, ніж досвід вєдучого, який не дає готові знання, а спонукає до самостійного пошуку. В умовах школи цей підхід застосовується в дослідницькому навчанні.

Основним принципом інтерактивного навчання є досвід, який мають учасники.

Інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також забезпечення як учням, так і педагогу значної кількості часу для підготовки.

Представлено основні етапи розробки процедури оцінювання знань учнів і вимоги до інтерактивного уроку та його структура.

Ключові слова: інтерактивні технології, активність, ініціатива, класифікаційна цінність, джерело інформації для розуміння, пізнання.

Мета дослідження. Показати переваги та недоліки сучасних інтерактивних технологій, які можуть бути використані у навчальному процесі. Наголосити на виборі місця та часу застосування

цих технологій, представити основні етапи розробки процедури оцінювання знань учнів.

Об'єкт дослідження. Навчальний процес в середніх та вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження. Сучасні інформаційні технології у навчальному процесі середніх та вищих навчальних закладів.

Інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготовки як учням, так і педагогу.

Сучасна система навчання очікує від учителя охоплення великого обсягу інформації й орієнтована на рівні «знання» та «розуміння».

Це підштовхує педагога на використання в основному пасивних методів навчання. У середньовіччі використання пасивних методів було виправдано. Вчитель мав можливість передати своєму учневі весь обсяг відомої на той час інформації з будь-якого предмета.

У сучасному світі ситуація кардинально змінилася. Неможливо одній людині знати все, навіть в якій-небудь окремій сфері знання. До того ж, як відомо, численні факти добре запам'ятовують комп'ютери. Учні ж повинні мати інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати й відстоювати власну думку. Саме цьому сприяє використання інтерактивних технологій.

Інтерактивні технології можна представити як різновид активних методів навчання. Але ми виділяємо їх в окремий розділ, щоб підкреслити важливу роль у сучасному світі. Сутність інтерактивних технологій в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх, хто навчається.

Це співнавчання (колективне, кооперативне, навчання в співпраці).

Педагогічний словник дає таке визначення: «Інтерактивне навчання (від лат. Interaction — взаємодія) — навчання, побудоване на взаємодії учнів з навчальним оточенням, навчальним середовищем, що служить сферою засвоєння знань».

Поняття «інтерактивне навчання» — це переклад англійського терміну *interactive learning*, який означає учіння (стихийне чи спеціально організоване), засноване на взаємодії, і навчання, яке побудоване на взаємодії. Взаємодія — чого з чим чи кого з ким?

1. Взаємодія з досвідом

Інтерактивне навчання засноване на прямій взаємодії учнів (тих, хто навчається) з навчальним оточенням. Навчальне оточення, чи навчальне середовище, виступає як реальність, в якій учасники знаходять для себе область засвоєного досвіду. Якщо розглядати інтерактивне навчання глибше, то зрозуміємо, що мова йде не просто про залучення емпіричних спостережень, життєвих вражень учнів в якості допоміжного матеріалу, ілюстративного доповнення. Досвід учня-учасника слугує центральним джерелом навчального пізнання.

У традиційному навчанні ведучий (тренер, викладач, вчитель) виконує роль «фільтра», що пропускає через себе навчальну інформацію, в інтерактивному — роль помічника в роботі, одного з джерел інформації.

У порівнянні з традиційним в інтерактивному навчанні змінюється і взаємодія з ведучим: його активність поступається місцем активності учнів, його завдання — створити умови для розвитку їх ініціативи. У такому навчанні учні виступають не пасивними суб'єктами навчання, а повноправними учасниками, їх досвід не менш важливий, ніж досвід ведучого, який не дає готової знання, а спонукає до самостійного пошуку. В умовах школи цей підхід застосовується в дослідницькому навчанні.

Основою роботи в інтерактивному навчанні є досвід, який мають учасники. Ключ, що запускає механізм переробки досвіду, — питання ведучого. Без цих питань досвід учасників продовжував би залишатися непереробленим.

Інтерактивне навчання — це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою досягнення взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів.

2. Що таке «активність»?

Поглиблена робота з наявним досвідом — характерна риса інтерактивного навчання.

Наприклад, з опорою на досвід і без неї.

У курс «Підготовка тренера» був включений розділ про мотивацію в ході навчання, заснований на моделі людських потреб. Деякі учасники вже були з нею знайомі в ході попередніх тренінгів. Тренер коротко нагадав про основні рівні людських потреб і відзначив, що про них корисно пам'ятати в класі. Потім він навів приклади забезпечення потреб вищих рівнів, порекомендував створити в класі атмосферу змагання, зацікавлення, вести навчання, спираючись на особистий досвід, спонукаючи розширити його обрії. Розділ був пройдений, але в опитувальних листах згадка про нього була відсутня.

Тренер іншої групи попросив учасників згадати досвід свого власного навчання і назвати ті дії викладачів, які особливо сподобались їм, спонукали краще зрозуміти і засвоїти навчальний матеріал. Тренер записав на аркуші перелік висловлювань. Потім він намалював незаповнену схему піраміди і попросив учасників згадати її рівні. По мірі заповнення схеми тренер доповнював, коментував зміст кожного рівня потреб. Учасники зазначили, що серед ефективних дій ведучого найбільше число випадало на вищі рівні піраміди. Потім був проведений «мозковий штурм», під час якого учасники запропонували багато способів мотивації в класі. Результати були систематизовані на основі моделі потреб А. Маслоу. Після закінчення

курсу учасники одноставно відзначили розділ з мотивації як дуже цікавий і корисний.

Отже, інтерактивне навчання ґрунтується на власному досвіді учасників.

Чи означає це, що їх потрібно якомога більше занурювати в сприймання досвіду, робити його все більш насиченим?

Багато тренерів-ведучих вважають саме так. Проте дивитися чи слухати ще не означає бачити і чути. Сприймати не означає розуміти. Об'єм досвіду, його інтенсивність — тільки передумова для його інтенсивного і глибокого осмислення, тобто власне для отримання навчальних результатів. Забезпечити цю умову потрібно, але обмежуватися нею не варто.

Активність та ініціатива.

Перш за все, чи важлива для інтерактивного навчання сама активність?

Це питання може здатися дивним. Адже чим активніше, тим краще.

Але замислимося: є багато прийомів і способів, за допомогою яких ведучий може підтримувати високу активність учасників, але вони все ж будуть залишатися пасивними глядачами і слухачами (наприклад, в початковій школі практикується активне розучування хором).

Щоб осягнути особливості інтерактивного навчання, поділимо активність учасників на фізичну, соціальну і пізнавальну.

Приклади фізичної активності. Учасники: змінюють робоче місце, пересідають; говорять; пишуть; слухають; малюють.

Приклади соціальної активності. Учасники: ставлять запитання; відповідають на запитання; обмінюються думками.

Приклади пізнавальної активності. Учасники: вносять доповнення чи поправки у виклад тренера; виступають як одне із джерел професійного досвіду; самі знаходять розв'язання проблеми.

У повноцінному навчанні учасники взаємодіють і з фізичним, і з соціальним оточенням (один з одним і з тренером), і зі змістом, що вивчається. Основне правило звучить просто: всі три види активності повинні бути взаємопов'язані і різноманітні.

Рухова (фізична) активність ще не означає взаємодії учасників зі змістом, що вивчається; ігрові рухові вправи, якіщо вони ізольовані від змісту, виступають як «просто розминки». Так само не пов'язані зі змістом завдання на спілкування (комунікативна, мікросоціальна активність) перетворюються в абстрагований засіб поживлення обставин.

3. Основні переваги та недоліки інтерактивного навчання

Основні риси та переваги інтерактивних технологій навчання:

а) ІТН дозволяють забезпечувати ґрунтовне вивчення змісту. Учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка). При цьому відсоток учнів,

які засвоїли знання, достатньо високий (більше 50%).

б) Змінюється роль учнів. Вона активна: учні приймають важливі рішення щодо процесу навчання.

с) Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім, це інтерес самого учня.

д) Значно підвищується роль особистості педагога. Педагог найкраще розкривається перед учнями, виступає як лідер, організатор.

Основні недоліки ІТН.

• Засвоєння незначного обсягу інформації потребує значного часу.

• Кожна ІТН потребує попереднього розгляду і навчання учнів процедури. Викладач менше контролює обсяг і глибину вивчення, час і процес навчання. Результати роботи учнів менш передбачувані. Дисципліна учнів на інтерактивному уроці може створювати проблеми для вчителя.

• Практично відсутні методичні розробки та література з ІТН.

Понад 2400 років тому Конфуцій сказав:

Те, що я чую, я забуваю.
Те, що я бачу, я пам'ятаю.
Те, що я роблю, я розумію.

Ці три прості твердження пояснюють необхідність використання активних методів навчання. Дещо змінивши слова великого китайського педагога, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром.

Набагато важливіше навчити, ніж просто розповісти (хоча останній метод простіший і доступніший). Ви можете швидко повідомити учням те, що вони повинні знати, і вони забудуть це ще швидше.

Процес навчання — це автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини та її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не забезпечать справжніх і стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

4. Як подолати складності ІТН?

Для того щоб подолати складності застосування окремих інтерактивних технологій і перетворити їхні слабкі сторони в сильні, треба пам'ятати наступне.

Інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготовки як учням, так і педагогу.

Починайте з поступового включення елементів цієї моделі, якщо ви або учні з ними не знайомі. Як педагогу, так і учням треба звикнути до них. Можна навіть скласти план поступового впровадження інтерактивного навчання.

Краще протягом навчального року старанно готувати лише декілька інтерактивних занять, ніж часто проводити «ігри», підготовлені наспіх.

Можна провести з учнями особливе «організаційне заняття» і скласти разом з ними «правила роботи в класі». Налаштуйте учнів на старанну підготовку до інтерактивних занять. Використовуйте спочатку прості інтерактивні технології — робота в парах, малих групах, «мозковий штурм» тощо. Коли у вас і учнів з'явиться досвід подібної роботи, такі заняття будуть проходити набагато легше, а підготовка не вимагатиме багато часу.

Використання інтерактивного навчання не самоціль. Це лише засіб для досягнення тієї атмосфери в класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

Якщо застосування вами інтерактивної моделі в конкретному класі призводить до протилежних результатів, треба переглянути вашу стратегію й обережно підходити до її використання. Можливо, варто обговорити цю ситуацію з учнями (чи правильно ви її розумієте і використовуєте, чи готові ви й учні до її використання?).

Для ефективного застосування інтерактивного навчання, зокрема, для того, щоб охопити весь необхідний матеріал і глибоко його вивчити (а не перетворити технології в безглузді «ігри заради самих ігор»), педагог повинен чітко планувати свою роботу. Отже:

— дати учням завдання для попередньої підготовки: прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання;

— відібрати для уроку або заняття такі інтерактивні вправи, які б надавали учням «ключ» до засвоєння теми;

— під час виконання інтерактивних вправ дати учням час подумати над завданням, щоб вони сприйняли його серйозно, а не механічно або «граючись» виконали його; на одному занятті можна використовувати одну (максимум — дві) інтерактивну вправу, а не їх калейдоскоп;

— дуже важливим є здійснення спокійного і вдумливого обговорення виконання інтерактивної вправи, зокрема акцентувати увагу і на іншому матеріалі теми, прямо не порушеному в інтерактивній вправі;

— проводити швидкі опитування, самостійні домашні роботи з різноманітних матеріалів теми, що не були пов'язані з інтерактивними завданнями.

Для посилення контролю за процесом навчання з використанням інтерактивних техно-

логій викладач також повинен попередньо добре підготуватися:

— глибоко вивчити і продумати матеріал, у тому числі додатковий, наприклад, різноманітні тексти, зразки документів, приклади, ситуації, завдання для груп тощо;

— старанно спланувати і розробити заняття: визначити хронометраж, ролі учасників, підготувати питання і можливі відповіді, сформулювати критерії оцінки ефективності заняття;

— мотивувати учнів до навчання шляхом добору найцікавіших для них випадків, проблем; оголошення очікуваних результатів (цілей) заняття і критеріїв оцінки роботи учнів;

— передбачити різноманітні методи для повернення уваги учнів, налаштування їх на роботу, підтримання дисципліни, необхідної для нормальної роботи аудиторії; цьому, зокрема, можуть сприяти різноманітні вправи-розминки, письмовий розподіл ролей в групах тощо.

Деяким викладачам іноді складно розкривати себе перед школярами, висловлювати своє особисте ставлення до матеріалу, показувати некомпетентність в окремих питаннях. Безумовно, не всі викладачі «створені» для інтерактивного навчання. Проте його використання забезпечує можливість фахового росту, зміни себе, навчання разом з учнями. Зробити перший крок допоможе новий підхід до навчання та його цілей, за якого викладач відверто може визнати себе не спеціалістом і одержати «право» не знати відповіді на ті чи інші запитання (до того ж багато запитань з будь-якого предмета не мають однозначної або єдино правильної відповіді). З іншого боку, після кількох старанно підготовлених уроків викладач зможе відчувати, як змінилося ставлення до нього учнів, а також сама атмосфера в класі — і це послужить додатковим стимулом до роботи з інтерактивними технологіями.

Основні правила організації інтерактивного навчання:

• У роботу мають бути залучені (в тій чи іншій мірі) всі учні.

• Активна участь учнів у роботі має заохочуватися.

• Учні повинні самостійно розробляти та виконувати правила роботи у малих групах.

• Учні під час використання ІТН не повинно бути більше 30 осіб. Тільки в такому випадку можлива продуктивна робота у малих групах.

• Навчальна аудиторія повинна бути підготовлена до роботи у великих та малих групах.

5. Методологічні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів в процесі використання інтерактивного навчання

Як оцінювати роботу учнів під час проведення інтерактивних уроків, як підтвердити, що діти справді набули необхідних знань, умінь і навичок, сформували у себе значущі для сучасного життя цінності та компетентності?

Ці важливі проблемні питання спонукають педагогів, які застосовують інтерактивні технології, переосмислювати критерії оцінювання навчальних досягнень школярів. Наприклад, впровадження інтерактивного навчання забезпечує формування таких вмінь, як здатність відстоювати свою думку чи аргументувати свою позицію під час дискусії або дебатів. Отже, оцінювання повинно базуватися саме на цих важливих вміннях, а не лише на оцінюванні здатності учня запам'ятовувати та відтворювати фрагменти інформації. Разом із застосуванням традиційних методів оцінювання рівня навчальних досягнень учнів вчителі шукають альтернативні підходи до вирішення цього питання.

Оцінювання досягнень школярів повинно мати потрібний характер: вчителям рекомендовано перевіряти роботу учнів та її результати відразу після закінчення засвоєння матеріалу, що міститься в розділі програми, а також в кінці семестру і навчального року. На відміну від існуючих сьогодні думок про відмову від поточного оцінювання на інтерактивних уроках вчителю треба приділяти більше уваги поточному оцінюванню роботи учня під час уроку (а також оцінюванню домашніх робіт), аніж тестам у кінці семестру.

Діагностична і класифікаційна цінність такого «м'якого оцінювання» є важливою на інтерактивних уроках. Варто також дбати про те, щоб оцінювання не заважало самому процесу навчання: воно повинно виконувати допоміжну функцію, а не бути окремою пріоритетною функцією вчителя.

Бажано застосовувати подвійну форму оцінювання — оцінювання в рамках шкали оцінок-балів і описове оцінювання, яке дає можливість краще передати учням та їхнім батькам інформацію про способи і результати їхньої роботи, досягнення і труднощі учня.

Важливо пам'ятати, що завдання вчителя — створення умов, за яких позиції зацікавленості, відкритості, відповідальності учнів у навчанні та їхні особистісні риси можуть розвиватися й усвідомлюватися. Цьому сприятиме:

— включення до пріоритетів оцінювання самого процесу навчання, тобто того, як проходить робота учня — на відміну від оцінювання лише результатів роботи;

— оцінювання учнів, яке спирається на чіткі критерії, що дозволяє учневі взяти відповідальність за роботу та її результати, а також уможливує самооцінку роботи та її результати. При цьому бажано, щоб учні мали можливість ознайомитися з критеріями оцінки ПЕРЕД ПОЧАТКОМ РОБОТИ, а не після її виконання;

— оцінювання досягнень учнів, незалежно від того, чи вони значні, чи скромні — якщо вони є результатом справжніх зусиль учня;

— оцінювання зусиль, які учні докладають у навчання один одного, у співпрацю;

— обговорення вправ і завдань, в процесі

яких учні мають можливість замислитись над власним способом навчання. Надання уваги емоціям, які в них виникають під час роботи і взаємовідносин з іншими учнями;

— пропонування індивідуальних і групових завдань, які учні виконують самостійно, проходячи етапи пошуку, відбору критичного аналізу, узагальнення і записування результатів своїх досліджень;

— заохочення учнів до здійснення самооцінки, внаслідок чого вони краще пізнають себе, свої можливості і сфери, які потрібно розвивати (почуття власної вартості, що спирається на реальне бачення власної особи);

— ініціювання дискусій, які дають учням змогу формулювати власні погляди і модифікувати їх;

— підтримка ініціатив та ідей, запропонованих учнями самостійно.

6. Основні етапи розробки процедури оцінювання

Багато вчителів, які застосовують інтерактивні технології для опрацювання матеріалу важливого змісту і для формування в учнів умінь вирішувати проблеми, відчувають труднощі у виставленні учням оцінок в балах. Це пов'язано з відсутністю обґрунтованих підходів до розробки стратегії оцінювання, яка тісно пов'язана з підготовкою і плануванням вчителем уроку. Цей процес повинен складатися з таких дій.

Визначення мети (очікуваних результатів) уроку. Слід передбачити з'ясування таких питань: які знання учні мають засвоїти і на якому рівні; якими вміннями, навичками вони повинні оволодіти; які цінності в собі учні можуть сформувати. Як вже зазначалося раніше, обов'язковим елементом структури інтерактивного уроку має бути представлення учням очікуваних результатів їх діяльності на початковому етапі уроку.

Вибір показників (критеріїв) оцінювання результатів діяльності. Далі вчителю необхідно поставити собі запитання: «Як я зможу переконатися, що учні досягли цих результатів?». Відповідь на це запитання може утворити цілий список дій: що повинні вміти робити учні, якщо урок був результативним. Ці дії учнів і будуть показниками (або критеріями) оцінки. Використовуючи ці критерії, вчитель зможе краще сформулювати очікувані навчальні результати, висловивши їх через дії учнів. Наприклад: «Після цього уроку учні зможуть: пояснювати, які соціальні норми існують у суспільстві, розрізняти їх, наводити приклади різних норм; отримувати навички розробки правил групового життя; формувати та висловлювати власне ставлення до необхідності дотримуватись соціальних норм».

Визначення мети оцінювання. Очевидно, що метою оцінювання не завжди буде виставлення оцінок. Удосконалення уроку, визначен-

ня рівня розвитку і можливостей учнів також повинні бути метою оцінювання.

Вибір конкретної стратегії (способу) оцінювання. Залежно від мети й обраних показників (критеріїв) оцінювання можна вибрати різноманітні стратегії (методи, прийоми) оцінювання. Як правило, єдиних рекомендацій для вибору стратегії не існує: один педагог може вибрати метод спостереження і скласти список показників; інший педагог надасть перевагу завданню написати невеличкий нарис-міркування (есе) з викладом своїх думок щодо даного питання; третій може використовувати цілих три методики оцінювання однієї і тієї ж теми. Наприклад, під час оцінювання рольової гри вчитель може:

а) оцінити якість індивідуальної участі учня в грі;

б) провести тест-опитування, в якому потрібна конкретна відповідь: «так» або «ні»;

в) попросити учнів написати вдома есе, в якому потрібно висловити свою думку стосовно того, що відбувалось, та аргументувати її. Використання кількох стратегій допоможе не тільки виставити оцінку, а й одержати зворотний зв'язок стосовно визначення ефективності навчання.

Вибір шкали оцінювання уроку. Залежно від мети і конкретної стратегії оцінювання треба вибрати шкалу оцінювання кожного з обраних показників (критеріїв). Іноколи потрібно буде застосувати, наприклад, стобальну або десятибальну шкалу. Рівень стартових комунікативних здатностей учнів можна оцінити через категорії «високий», «середній», «низький». Глибину формування тієї чи іншої конкретної навички (наприклад, активного слухання) можна простежити, звернувши увагу на частоту її використання (наприклад, чи часто учень перефразовує й уточнює те, що він почув від свого співрозмовника). Тоді оцінку можна висловити через категорії «завжди використовує», «використовує достатньо часто», «рідко», «не використовує». Якщо вам потрібно поставити оцінку, то шкала оцінки, очевидно, повинна вклатися в дванадцятибальну систему. Наприклад, оцінка «використовує достатньо часто» може відповідати 7б.

Визначення шляху доведення до відома учнів очікувань вчителя. Дуже важливо заздалегідь повідомляти учням очікувані результати, показники (критерії) оцінювання, мету оцінювання, конкретні стратегії (методи) оцінки, а також шкалу оцінювання. Це допоможе учням виконувати роботу свідомо, старанно, знаючи, що від них вимагає і очікує педагог.

7. Вимоги до інтерактивного уроку, його структура

1. Мотивація.

Мета — сфокусувати увагу учнів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Використати для цього можна запитан-

ня, цитати, короткі історії, невеличке завдання тощо.

Займає цей етап не більше 5 % робочого часу.

2. *Визначення теми та очікуваних навчальних результатів.*

Мета — забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в кінці уроку і чого від них очікує вчитель, викладач. Часом буває доцільно залучати до визначення очікуваних результатів усіх учасників заняття.

(Приблизно 5 % часу).

3. *Надання необхідної інформації.*

Мета — дати учням достатньо інформації для того, щоб на її основі виконувати практичні завдання. Це може бути міні-лекція, ознайомлення з роздатковим матеріалом, презентація виконаного домашнього завдання. Для економії часу на уроці можна подавати інформацію у письмовому вигляді для попереднього (домашнього) вивчення. На самому уроці вчитель може ще раз звернути на неї увагу, особливо на практичні поради, якщо необхідно — прокоментувати терміни або організувати невеличке опитування.

(Приблизно 10 % часу заняття).

4. *Інтерактивна вправа — центральна частина заняття.*

Мета — практичне засвоєння матеріалу. Послідовність проведення цього етапу наступна.

Інструктування — вчитель розповідає учасникам про мету вправи, про правила, про послідовність дій і обсяг часу на виконання завдань; запитує, чи все зрозуміло.

Об'єднання в групи і / або розподіл ролей.

Виконання завдання (вчитель виступає організатором, консультантом, ведучим дискусії).

Презентація результатів роботи.

На інтерактивну вправу витрачається, як правило, 60 % часу на уроці.

5. *Підведення підсумків, оцінювання результатів уроку.*

Мета — обговорення задля усвідомлення зробленого на уроці. Слід повернутися до очікуваних результатів, оголошених на початку уроку. Бажано поставити учням такі запитання: що нового дізналися; які навички отримали; як це може бути корисним у житті; що сподобалося на уроці.

На цей етап слід відвести до 20 % часу уроку.

Література

1. Бим-Бад Б. М. Педагогический энциклопедический словарь // Большая российская энциклопедия. — М., 2002. — С. 107.
2. Букатова В. М. Я иду на урок. Хрестоматия игровых приемов обучения : книга для учителя / В. М. Букатова, А. П. Ершова. — М. : Первое сентября, 2000. — 224 с.
3. Герега Т. Інтерактивні методи на уроках // Завуч. — 2004. — № 7. — С. 9–13.

4. Годкевич Л. Інтерактивні технології // Завуч. — 2004. — № 6. — С. 9–12.
5. Жирова В. Игра и обучение в американской школе // Педагогический вестник. — 1992. — № 16. — С. 4.
6. Навчання в дії. Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання : метод. посіб. / А. Панченков, О. Пометун, Т. Ремех. — К. : А.П.Н., 2003. — 72 с.
7. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. — К., 2002. — 135 с.
8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун [та ін.] — К. : А.С.К., 2005. — 192 с.
9. Шевчук І. Використання інтерактивних технологій у проведенні виховних годин // Початкова школа. — 2004. — № 5.
10. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика / О. Г. Ярошенко. — К. : Партер, 1997. — 193 с.

Аннотация

Рассмотрены некоторые современные интерактивные технологии, которые можно использовать в средней и высшей школе.

Интерактивные технологии представлены как разновидность активных методов обучения. По сравнению с традиционными методами при интерактивном обучении меняется и взаимодействие с учителем: его активность уступает место активности учащихся, его задача — создать условия для развития их инициативы.

В таком обучении учащиеся выступают не пассивными субъектами обучения, а полноправными участниками, их опыт не менее важен, чем опыт ведущего, который не дает готовые знания, а побуждает к самостоятельному поиску. В условиях школы этот подход применяется в исследовательском обучении.

Основой работы в интерактивном обучении есть опыт, который имеют участники.

Интерактивное взаимодействие требует определенно-го изменения всей жизни класса, а также значительного количества времени для подготовки как ученикам, так и педагогу.

Представлены основные этапы разработки процедуры оценки знаний учащихся и требования к интерактивному уроку и его структура.

Ключевые слова: интерактивные технологии, активность, инициатива, классификационная ценность, источник информации для понимания познания.

Summary

We consider some modern interactive technologies that can be used in secondary and higher education. Interactive technologies are presented as a form of active learning. Compared with traditional learning in interactive changes and interaction with a teacher: his activity gives way to activity of students, his task — to create conditions for their initiative. In this study students serve not passive subjects of study, as full members, their experience is important not less than the experience of driving, which makes ready knowledge and leads to self-search. In the school setting, this approach is used in research studies.

Basics of interactive learning is an experience that members have.

Interactive interaction requires a life-changing class as well as a significant amount of time to prepare the students and teacher.

The basic stages of the evaluation process of students' knowledge and requirements for an interactive lesson and its structure.

Keywords: interactive technology, initiative, activity, classification value source of understanding cognition.

УДК 81.1

В. В. ЛАВРЕНЮК,

канд. філол. наук, доцент кафедри докуменознавства та інформаційної діяльності ОНПУ

СПЕЦИФІКА ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» має на меті навчити студентів-нефілологів усіх спеціальностей мові ділових паперів, спеціальним текстам, багатству ділової лексики та фразеології. Тому об'єктами проблемного навчання виявляються правильний вибір слова та переклад з російської мови українською, що застерігає від помилок при вживанні усталених форм, сполук, прийменників, що разом є засобами боротьби за чистоту і правильність мови.

Важливим моментом на шляху подолання труднощів, пов'язаних з перекладом текстів, є вибір прийменника. Сфера вживання прийменників у діловій мові необмежена, тому варто врахувати деякі застереження. Виражаючи смислові відношення між словами не самостійно, а спільно з відмінковими закінченнями іменника або займенника, він утворює прий-

менниково-відмінкову конструкцію (напр., *занепокоєні з приводу поведінки — занепокоєні поведінкою*). Існує розгалужена система синонімів із зазначенням різних відношень:

— **просторових:** *зі станції, із будинку, з курсу, посеред кімнати, край стола, поперед нас, поза увагою, поперед парканом, з-під шафи, понад річку, через проблеми, уздовж траси, крізь отвір, навпроти журі, проміж цеглинами та ін.;*

— **часових:** *під час навчання, напередодні тесту, наприкінці сесії, протягом кварталу, в обідню пору, близько години, (у)впродовж дня, після практики та ін.;*

— **причинових:** *через хворобу, за обставин, у зв'язку з відпусткою, (у)внаслідок стихії, у силу обставин та ін.;*

— **мети:** *зادля успіху, щодо покращення, для звіту, заради спільної мети, на випадок та ін.;*

— **допустовості**: завдяки тренуванням, *попри* труднощі, *відповідно до* умов, *при* нагоді, *окрім* навчання, *у разі* потреби, *незважаючи на* зауваження та ін.

Значна кількість помилок у студентських роботах (і не лише) трапляється при побудові словосполучень з прийменниками у перекладі з російськомовних ділових паперів. Найбільше помилок припадає на прийменник **по** та **в**. В українській мові прийменник **ПО** має вживатись залежно від контексту як **НА**, **ЗА**, **З**, **ІЗ**, **ДО**, **ЧЕРЕЗ**, **ЩОДО**, **У**, **ПО**, **ПІСЛЯ** або взагалі як безприйменникова конструкція (рос. оцінити по достоинству — укр. оцінити належно; по ошибке — помилково). Наприклад:

1. Рос. **по** — укр. **за**, **з/із**: по договоренности — *за домовленістю*, по необходимости — *за необхідності*, по поручению — *за дорученням*, по указанию — *за вказівкою*, по вине — *з вини*, по инициативе — *з ініціативи*, полномочия по найму — *повноваження із найму*.

Рос. **по** — укр. **з**: *вчитель з фізики, іспит з математики, відділ з питань збуту* і т. ін.

2. Рос. **по** — укр. **через**: по недоразумению — *через непорозуміння*, по болезни — *через хворобу*.

3. Рос. **по** — укр. **щодо**: мероприятия по усилению — *заходи щодо посилення*, конкретное предложение по... — *конкретна пропозиція щодо...*

4. Рос **по** — укр. **після**: по окончании действия контракта — *після закінчення дії контракту*, по возвращении — *після повернення*, по предъявлению документа — *після подачі документа*.

5. Рос **по** — укр. **на**: по усмотрению — *на розсуд*, по требованию — *на вимогу*, по просьбе — *на прохання*, по предложению директора — *на пропозицію директора*.

6. Рос. **по** — укр. **до**: пришлось по вкусу — *припало до смаку*.

7. Рос. **по** — укр. **у**: ответчик по делу — *відповідач у справі*.

8. Рос. **по** — укр. **по** (дуже рідко!): по очереди — *по черзі*, ставка по кредитам — *ставка по кредитах*, принадлежит по праву — *належить по праву*, по ходу дела — *по ходу справи*.

Російські словосполучення з прийменником **В** українською мовою передаються за допомогою прийменників **НА**, **ДО**, **З/ЗА**, **ПРИ**, **У/В**, **ЯК**, **О/ОБ** або ж безприйменниковими конструкціями. Наприклад:

в случае — *на випадок*, в защиту — *на захист*, восстановит в должности — *поновити на посаді*;

ввести в состав — *ввести до складу*, вовлечь в работу — *залучати до роботи*, взнос в бюджет — *внесок до бюджету*, внесение изменений в... — *внесення змін до...*;

в соответствии с... — *згідно з...*;

в случае необходимости — *за необхідності*;

в случае досрочного выбытия — *при достроковому вибутті*;

в составе — *у складі*, в случае необходимости — *у разі необхідності*;

в порядке исключения — *як виняток*;

в половине второго — *о пів на другу*, в восемь часов — *о восьмій годині*, в одиннадцать часов — *об одинадцятій годині*;

в дальнейшем — *надалі*;

в зависимости от — *залежно від*;

в прошлом году — *торік, минулого року*, в шутку — *жартома*, в течение месяца — *протягом місяця* і т. ін.

Синтаксичні норми пояснюються національною специфікою мови, вміле використання прийменників у діловій мові сприяє піднесенню рівня мовної культури.

Значна частина помилок студентів-нефілологів при перекладі текстів з російської мови пов'язана із пошуком відповідників дієприкметників в українській мові, наприклад: рос. м. *используемый (инструмент), пересекающийся (балки), выполняемая (работа), находящийся (в отдалении)*. Дієприкметники мають категорію виду, стану (активний і пасивний), часу, роду, відмінка. Проте в українській мові рідковживаними є дієприкметники теперішнього часу пасивного стану (із суфіксами **-уч-** (**-юч-**) і **-ч-** (**-яч-**) і взагалі відсутні теперішнього часу пасивного стану (рос. на -емый). У перекладі з російської українським відповідником є так званий **описовий зворот**. Усе сказане можна відобразити в такій таблиці:

Теп. час	рос. м.	Активний стан -ущ/ющ(ий), -ащ/ящ (ий) (знающий, пересекающийся)	Пасивний стан -емый (используемый, размещаемый)
	укр. м.	-ч (ий) зрідка! (правлячий) переважно описовий зворот (той, який/що перетинається, той, який/що править)	лише описовий зворот (який використовується, який розміщується)
Минулий час	рос. м.	-вш/ш (ий): получивший, предположивший	-нн (ый); -т (ый); скомбинированный, полученный, взятый
	укр. м.	-л(ий): <i>почорнілий, скам'янілий;</i> а також описовий зворот (той, який/що отримав)	-н(ий): <i>скомбінований</i> -т(ий): <i>взятий механізований</i>

Як відомо, специфічною рисою офіційно-ділового стилю є використання **типових мовних зворотів**. У російській та українській мові вони мають свою специфіку і тому потребують

окремого вивчення. Виняткова роль цих зворотів полягає у прискоренні сприйняття і розуміння текстів. Наведемо найбільш вживані:

действующее законодательство — *чинне законодавство*
гражданское законодательство — *цивільне законодавство*
братъ обязательства — *брати зобов'язання*
дисциплинарное взыскание — *дисциплінарне стягнення*
наложение взысканий — *накладання стягнень*
в соответствии с... — *згідно з...*
возместить ущерб — *відшкодувати збитки*
нанести ущерб (принести вред) — *завдати шкоди (збитків)*
понести убытки — *зазнати збитків*
в зависимости от оснований — *залежно від підстав*
собственные средства — *власні кошти*
в случае необходимости — *за необхідності, в разі необхідності*
рассмотрение других споров — *розгляд інших суперечок*
дочернее предприятие — *доірне підприємство*
служебное лицо — *службова особа*
преимущественное право — *переважне право*
отдавать предпочтение — *віддавати перевагу*
органы самоуправления — *органи самоврядування*
платить неустойку — *сплачувати недоотримку (неустойку)*
неоплачиваемые поступления — *безоплатні надходження*
повод для отказа — *привід для відмови*
потребляемые средства — *споживчі кошти*
разрыв контракта — *розірвання контракту*
в порядке исключения — *як виняток*
все желающие — *усі охочі (усі, хто бажає)*
выписка из ... — *витяг з ...*
составление контракта — *укладання контракту*
признать действительным — *визнати дійсним*
проект приказа согласован — *проект наказу погоджено*
считать возможным — *вважати за можливе*
предоставить возможность — *надати можливість*
принимать участие — *брати участь*
принять во внимание — *взяти до уваги*
привлечение к ответственности — *притягнення до відповідальності*
с целью предотвратить — *з метою запобігти*

совместное предприятие — *спільне підприємство*
заместитель директора — *заступник директора*
исходящая бумага — *вихідний папір*
изданный приказ — *виданий наказ*
данный приказ — *цей (означений) наказ*
срок действия — *термін дії*
становиться действующим с даты... — *набирати чинності з дати...*
вынести благодарность — *скласти подяку*
выразить благодарность — *висловити подяку*
управленческий персонал — *управлінський персонал*
ввиду того, что — *з огляду на те, що; зважаючи на те, що; через те, що*
при подведении итогов — *при підбитті підсумків*
бывший заместитель — *колишній заступник*
выплата ссуды — *сплата позики*
глубокоуважаемый господин — *вельмишановний пане*
довести к сведению — *довести до відома*
должностной оклад — *посадовий оклад*
наложенный платеж — *післяплата*
первичная документация — *початкова (первинна документація)*
принять меры — *вжити заходів*
с участием — *за участю*
председатель собрания — *голова зборів*
представленные материалы — *надані матеріали*
ходатайство о... — *клопотання про...*
список прилагается — *список додається*
направить взыскание — *спрямовувати (надсилати) стягнення*
объявить прием — *оголосити прийом*
ведущий специалист — *провідний спеціаліст*
внедрять в производство — *впроваджувати у виробництво*
восстановить в должности — *поновити на посаді*
в течение срока — *протягом терміну*
выплачивать вознаграждение — *сплачувати винагороду*
докладная записка — *довідна записка*
лицевой счет — *особовий рахунок*
временная работа — *тимчасова робота*
обоюдное согласие — *обопільна згода*
внеочередной отпуск — *позачергова відпустка*
поощрение в связи с... — *заохочення у зв'язку з...*
по семейным обстоятельствам — *за сімейних обставин*
привлечь к ответственности — *притягнути до відповідальності*
продолжительность работы — *тривалість роботи*
расчетный счет — *розрахунковий рахунок*

занимаемая должность — *займана посада*
 испытательный срок — *випробувальний термін*
 согласовать с руководством — *погодити з керівництвом*
 считать целесообразным — *вважати доцільним (за доцільне)*
 быть намеренным — *мати намір(и), збиратися*
 быть не вправе — *не мати права*
 возбудить уголовное дело — *порушити кримінальну справу*
 в силу изложенного — *зважаючи на викладене*
 частная собственность — *приватна власність*
 ответчик по делу — *відповідач у справі*
 получить наследство — *одержати спадщину, одержати у спадок*
 безналичный расчет — *безготівковий розрахунок*
 взыскать штраф — *стягнути штраф*
 иск с требованием — *позов з вимогою*
 является неотъемлемой частью — *є невід'ємною частиною.*

Проте, на превеликий жаль, з вуст студентів (випускників гімназій, ліцеїв!) часто доводиться чути прикрі помилки, які порушують норми української мови:

працювати круглодобово — *працювати цілодобово*
 до уваги приймається та обставина — *до уваги береться та обставина*
 підготувати доклад — *підготувати доповідь*
 поділені за слідуєчими ознаками — *поділені за такими ознаками*
 любе питання — *будь-яке питання*
 прикладом служе — *прикладом слугує*
 співставлення фактів — *порівняння фактів*
 робітники річного флоту — *працівники річкового флоту*
 достатньо дешево — *доволі дешево*
 з ціллю досягнення — *з метою досягнення*
 лічити хворого — *лікувати хворого*
 являються обов'язковими — *є обов'язковими*
 грузовой автомобиль — *вантажний автомобіль, вантажівка*
 приймати до відома — *брати до відома*

штатський одяг — *цивільний одяг*
 вступний взнос — *вступний внесок*
 передпосилки інфляції — *передумови інфляції*
 виражати подяку — *висловлювати подяку*
 бути правим — *мати рацію*
 співпадання обставин — *збіг обставин*
 невідкладне діло — *невідкладна справа*
 питання державної ваги — *питання державного значення*
 лицевой рахунок — *особовий рахунок*
 розмовляти пару хвилин — *розмовляти декілька хвилин*
 прилагати зусилля — *докладати зусиль*
 дальновидний політик — *далекоглядний політик*
 підприємська діяльність — *підприємницька діяльність*
 національна приналежність — *національна належність*
 больничный лист — *листок про непрацездатність, лікарняний*
 приступити до роботи — *стати до роботи.*

Часто-густо наші студенти забувають про те, що автономність української і російської мов виявляється й у вживанні сполучників. Сполучник сурядності *і* може чергуватися з *й*, їх синонімом може бути сполучник *та*. У російській мові таких особливостей щодо сполучника *и* немає.

Візьмемо українські сполучники із значенням причиновості: *бо, тому що, через те що, оскільки, у зв'язку з тим, що...* (останній характерний для офіційно-ділової сфери). У російській мові відповідниками їм будуть: *ибо, потому что, так как, поскольку, оттого что*. У зв'язку з цим в українській мові часто вживають небажану кальку «*так як*», що є ненормативним: «Змагання не відбулися, так як прийшло мало людей» (необхідно: *тому що, бо, оскільки*).

Уживання *так як* можливе у таких випадках: Говорив так, як ніколи досі; Вимовляв так, як закріплено нормами вимови. Треба пам'ятати про недоречність буквального перекладу, а також і про те, що українська мова так само, як і російська, має свою неповторну лексику й фразеологію, свої багаті виражальні засоби. Навчати цього слід глибоко й ґрунтовно протягом усього навчання в школі, а в університеті — розвивати і вдосконалювати набуті знання.

В. Ф. КИСЕЛЬОВА,

зав. відділом Обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання

ВЧИТИ РАДОСТІ ТВОРЧОСТІ

Кожний рік у дні весняних канікул Обласний гуманітарний центр позашкільної освіти та виховання проводить обласний зліт юних техніків. У цьому році проводилося чотири конкурси: радіоконструкторів, фотолюбителів, дизайнерів і молодших школярів з початкового технічного моделювання.

На конкурс 2013 року приїхали учні шкіл і позашкільних закладів з усіх районів м. Одеси, мм. Котовська, Іллічівська, Білгорода-Дністровського та Овідіопольського, Комінтернівського, Арцизького, Саратського, Іванівського, Ренійського, Біляївського і Тарутинського районів області.

Розповідають юні учасники змагань.

Карина Терлецька, учениця 6-го класу ЗОШ № 2 м. Котовська:

— Фантазія — основа будь-якої творчості. Не дивно, що в роботах школярів на конкурсі дизайнерів було так багато вигадки і нестандартних рішень. Багато робіт учасників мені дуже сподобалися. Я ж розробила дизайн ігрового куточка «Лісова поляна» для учнів першого класу нашої школи. Мені хотілося, щоб там було затишно і цікаво дітям, щоб вони всебічно розвивалися. Для оформлення ігрового куточка я використовувала мотиви казок «Колобок» і «Цветик-семицветик». Дуже я захопилася дизайном в процесі підготовки цього проекту і хотіла б у майбутньому стати дизайнером інтер'єру і речей. На конкурсі я вперше, тому дуже боялася, але підтримка моєї улюбленої вчительки допомогла мені подолати страх. В результаті — I місце. А ось Ірина Герасимова (Іванівська СЮТ) та Єлизавета Нікор (Б-Дністровський ЦДТ) зайняли II місце. Третє місце поділили Катерина Михайлова (Біляївський ЦДЮТ) та Софія Ковбан (ОСЮТ «Сигма»).

Вероніка Агейчик та Діма Пендик, вихованці гуртка «Юні майстри» ОЦДЮТ «Моряна»:

— На конкурсі з початкового технічного моделювання всім учасникам необхідно було відповісти на десять теоретичних питань, виконати графічне завдання, виготовити макет транспортної техніки і модель планера. Модель планера треба було випробувати на дальність польоту. У нашому гуртку ми з захопленням готувалися до конкурсу і з задоволенням змагалися. Ми трохи не дотягли до призових місць,

адже ми займаємося в «Моряні» лише перший рік. А шестеро хлопців м. Одеси та області стали призерами. Заслужене перше місце дісталось Максиму Нікітюку і Марії Купченко (Котовська СЮТ). Поділили друге місце Євген Пожежа і Дмитро Мойсеев (Овідіопольська СЮТ), Богдан Юрченко та Олександр Головка (Ренійська СЮТ). На третьому місці Владислав Кирилов та Михайло Левенець (ОЦДЮТ «Промінь»), Дмитро Дюнін і Анар Ширінов (Біляївський БДЮТ).

Данило Слободчиков, вихованець гуртка «Юний радіоконструктор» Тарутинського РЦДТ:

— У мене різноманітні інтереси. Я цікавлюся музикою, танцями, але особливо радіоконструюванням. Батьки купили мені «Радіоконструктор», і я зібрав мою першу схему — модель генератора. Вона запрацювала. Тепер я ніколи не пропускаю заняття гуртка. А після того, як я приніс цю модель до школи і показав друзям, вони всі прийшли в мій гурток опанувати навички радіоконструювання. Наш керівник Д. Д. Атанасов підготував призера тогорічного обласного конкурсу, який і взяв участь у Всеукраїнському конкурсі в м. Рівному. Цього року на конкурсі радіоконструкторів на першому місці Василь Даньків (Комінтернівський ЦДЮТ) та Микола Головаченко ОСЮТ «Сигма». А нашій команді не пощастило: ми не зайняли призові місця, але докладемо всіх зусиль і неодмінно приїдемо у наступному році.

Ігор Троян, вихованець гуртка «Юні фотолюбители» Арцизького ЦДЮТ:

— Ще мій батько школярем захоплювався фотографією і був хорошим фотохудожником. Саме він прищепив мені любов до фотографування. Я з великим задоволенням фотографую і сільські пейзажі, і заходи, які проводяться в моїй школі і оформлюю фотовиставки. Всього на блиц-фотоконкурс у цьому році було представлено близько 70 робіт. Дуже сподобалися високохудожні роботи дітей, які займаються в гуртку «Юні фотолюбители» ОСЮТ «Сигма». Вони зайняли багато призових місць. Це Анастасія Струк (I місце), Тетяна Мілюкова і Валерія Попова (II місце). У студії «фотоаматори» міського Палацу дитячої та юнацької творчості її учасники теж створюють цікаві фотографії. Ернст Северин та Галина Коваленко зайняли

II місце, Ксенія Логінова — III місце. Дуже гарні роботи вихованців гуртків Овідіопольської і Котовської СЮТ, ОЦДЮТ «Промінь» і «Самоцвіт». Такою добротою і красою віє від цих фотографій. І мені є чому повчитися в них!

Інформаційно-методичні матеріали щодо проведення обласного зльоту юних техніків

Конкурс з початкового технічного моделювання

На конкурс запрошується команда від району або міста обласного підпорядкування у складі 2 учасників, віком 8–10 років та керівник.

I тур — теоретичний залік (тестування).

Завдання теоретичного заліку складаються з урахуванням вимог до знань та умінь учнів, визначених програмою гуртка початкового технічного моделювання. «Збірник програм з позашкільної освіти». Гуртки науково-технічного напрямку. — К. : Грамота, 2007. — Вип. 1. — С. 9–25.

Кількість питань — 10. Час на виконання завдання — 1 година.

Максимальна кількість балів — 10. Неповна відповідь може оцінюватися в десятих частинах бала.

II тур — виготовлення моделі транспортної техніки.

Модель транспортної техніки виготовляється за розгортками та малюнком загального вигляду, оформляється за власним задумом. Крім того, завдання передбачає виконання креслення однієї з деталей моделі прямокутної форми (призма) на папері у клітинку. Розміри задаються.

Час на виконання завдання — 2 години.

Максимальна кількість балів — 40.

III тур — виконання композиції за допомогою геометричних тіл.

Кожному учаснику надаються розгортки геометричних тіл на аркушах паперу. Їх потрібно вирізати та склеїти. Учасник створює композицію з виконаних геометричних тіл (склеює тіла між собою) за власним задумом, використовуючи не менше 7 (семи) тіл.

Склад геометричних тіл: призма, куб, циліндр, конус та інші.

Час на виконання завдання — 1 година.

Максимальна кількість балів — 20.

IV тур — виготовлення літаючої моделі планера та участь у змаганнях на дальність польоту.

Кожному учаснику надаються креслення деталей планера (крило, кіль, стабілізатор) на папері, фюзеляж, малюнок загального вигляду планера та схема збирання деталей планера. Для балансування планера видається пластилін.

Час на виконання завдання — 1 година.

Максимальна кількість балів — 20.

Для запуску моделі надається три спроби.

У залік зараховується кращий результат з 3 запусків у приміщенні.

Кожний учасник повинен мати при собі ножиці, олівці, лінійку, фломастери, клей-олівець, ручку, кольоровий папір, простий олівець з ластиком.

Критерії оцінювання конкурсних завдань

№ п/п	Вид роботи	Максимальна кількість балів
1.	Теоретичний залік (тестування)	10
2.	Виготовлення моделі транспортної техніки: — якість виготовлення — оригінальність оформлення — точність виконання накресленої деталі	25 5 10
3.	Виконання композиції за допомогою об'ємних геометричних фігур: — якість виконання — оригінальність задуму та композиції	10 10
4.	Виготовлення літаючої моделі: — якість виготовлення — дальність польоту	10 10

Переможці конкурсу з початкового технічного моделювання визначаються за найбільшою кількістю балів, набраних командою за кожне виконане завдання. Дипломами та заохочувальними грамотами Центру нагороджується кожний учасник команди, який став переможцем.

Конкурс юних радіоконструкторів

На конкурс запрошуються 2 учасники від району або міста обласного підпорядкування та керівник. Конкурс проводиться серед двох вікових груп: молодшої — до 15 років; старшої — до 18 років.

Кожний учасник повинен мати при собі вимірвальний прилад (тестер), власний електропаяльник потужністю до 40 Вт з понижуючим регульованим пристроєм, підставку під паяльник, інструменти для монтажу, каніфоль, припій, простий олівець, ручку, лінійку, довідкову літературу.

Конкурс складається з трьох турів:

I тур — теоретичний залік

II тур — розробка друкованої плати за заданою принциповою схемою

III тур — монтаж радіоелектронного пристрою.

I тур — теоретичний залік.

Питання теоретичного заліку складаються з урахуванням вимог до знань та умінь учнів, визначених програмою гуртка радіоелектронного конструювання. «Збірник програм з позашкільної освіти». — К. : Грамота, 2007. — Вип. 1.

Програма гуртка радіоелектронного конструювання. — С. 223.

Зміст запитань включає основні поняття основ електротехніки, основ електроніки та радіотехніки, запитання щодо техніки безпеки.

Відповіді оформлюються письмово. За кожну відповідь надається 1 бал. Неповна відповідь може оцінюватися у десятих частинах бала.

Переможці теоретичного туру визначаються за найбільшою кількістю набраних балів.

II тур — розробка друкованої плати.

1. Учасники викликаються за 5 хвилин до початку конкурсу. Їм видається папір за розміром друкованої плати, а також принципова схема з умовними позначеннями елементів.

2. При виконанні креслення друкованої плати необхідно продумати раціональне розміщення елементів відносно один одного з точки зору взаємного зв'язку і впливу, передбачити естетичне і геометричне розміщення елементів, відсутність перемичок, рівномірне розміщення елементів на площині друкованої плати та звернути увагу на питому завантаженість площі (максимальна кількість деталей на одиницю площі). Друкована плата виготовляється тільки з одностороннім монтажем, двосторонній — захищується як перемички.

3. На розробку друкованої плати учаснику змагань відводиться 60 хвилин загального часу.

4. Після закінчення розробки друкованої плати учасник доповідає: «Готовий». Журі фіксує час, який було витрачено на розробку плати.

5. Якщо після пред'явлення плати буде виявлено, що розробка виконана з порушенням з'єднання радіоелементів відповідно до принципової схеми, журі скасовує попередній час, і учасник продовжує розробку друкованої плати.

Переможці II туру визначаються за найменшою кількістю часу, який витрачено на розробку друкованої плати.

III тур — монтаж радіоелектронного пристрою.

1. Учасники викликаються за 15–20 хвилин до початку змагань. Цей час використовується для розігріву паяльників і проби припою.

2. Після підготовки учасникам видається принципова електрична схема та набір радіодеталей.

3. За командою «Старт» учасники приступають до монтажу радіоелектронного пристрою.

4. Загальний час цього етапу складає 60 хвилин.

5. При складанні пристрою резистори, конденсатори та діоди повинні мати тільки горизонтальну установку, всі деталі мають бути впаяні в плату. Під час монтажу допускається заміна зіпсованих радіодеталей.

6. При виконанні монтажу радіоелектронного пристрою необхідно не допускати:

а) неохайність монтажу пристрою;

б) наявність нетехнологічних перемичок;

в) неякісне припаювання деталей;

г) запаювання деталей зі зворотньої сторони (зі сторони доріжок).

7. По закінченні монтажу радіоелектронного пристрою учасник повинен переконатися, що пристрій зібрано правильно, після чого доповісти: «Готовий» і передати його журі.

8. Журі фіксує час, який був витрачений на монтаж пристрою, з точністю до 1 сек., якщо пристрій працездатний.

9. Якщо після пред'явлення пристрій не працює, журі скасовує попередній час, і учасник продовжує монтаж або перевірку пристрою.

10. Якщо учасник не встиг виконати роботу за контрольний час (60 хвилин), йому дозволяється працювати ще 15 хвилин.

Переможці III туру визначаються за найменшою кількістю часу, який витрачено на монтаж радіоелектронного пристрою.

Призер конкурсу визначається у кожній віковій групі за найменшою сумою місць, що посів у кожному турі.

У випадку однакової кількості набраних місць перевага надається учаснику, який більш якісно виконав завдання на II та III турах змагань.

Відповідальність за виконання членами команди вимог техніки безпеки несе керівник команди.

Конкурс юних дизайнерів

Конкурс проводиться серед двох вікових груп: молодшої — до 14 років; старшої — до 20 років. Кількість учасників необмежена.

Конкурс складається з трьох турів:

I тур — проект (домашнє завдання).

Учасники виконують проекти за тематикою:

— промисловий дизайн: транспортні засоби, ігри та іграшки для дітей і молоді, навчально-наочні посібники, меблі та предмети побуту, одяг та доповнення до нього, взуття, обладнання для спорту;

— архітектурний дизайн: проекти будівель та споруд, інтер'єри та пристрої для інтер'єрів, ландшафтний дизайн, зони відпочинку;

— графічний дизайн: книжкова продукція та періодичні видання, плакати та рекламна графіка, комп'ютерна графіка, фірмовий стиль.

До складу проекту входять креслення, малюнки, ескізи, готові вироби. Проект супроводжується пояснювальною запискою (не більш 2 сторінок тексту), в якій вказуються прізвище, ім'я учасника, рік народження, район, навчальний заклад. Один автор (колектив) представляє не більше двох проектів.

Максимальна оцінка за домашнє завдання — 15 балів.

УВАГА! Проекти повинні являти собою художнє проектування (дизайн), але не бути виробом образотворчого мистецтва чи декоративно-прикладної творчості.

Для участі у II і III турах конкурсу журі відбирає проекти, які відповідають умовам конкурсу. Автори, роботи яких не пройшли відбір, надалі участі у конкурсі не беруть.

II тур — блиц-конкурс, до якого входить виконання 2 завдань (безпосередньо на конкурсі) за темами (запропонованими журі), не пов'язаними між собою, вимогами до яких можуть бути: виконання в кольоровій чи монохромній гамі; пласкі чи об'ємні; з визначеним діапазоном виконання, чи представляти простір для фантазії.

Для їх виконання при собі необхідно мати: папір для креслення, кольоровий папір, картон, акрилові фарби, фломастери, пастелі та інше. Інструментами, креслярським приладдям, необхідним інвентарем організатори конкурсу учасників не забезпечують.

Максимальна оцінка за блиц-конкурс — 15 балів.

Час виконання завдань — 2 години.

III тур — захист проектів. У захисті беруть участь автори робіт, відібраних журі за підсумками I туру. Інші учасники беруть участь у захисті як опоненти. У ході захисту автор стисло, протягом 3 хвилин, доповідає про зміст

роботи, її особливості, відповідає на запитання журі, будь-якого учасника конкурсу, присутніх керівників гуртків та студій, глядачів. Максимальна оцінка за захист проекту — 5 балів.

Підсумки конкурсу підводяться за сумою балів, які набрав учасник у 3 турах. Переможці визначаються за найбільшою кількістю балів.

Блиц-фотоконкурс

Кількість учасників необмежена.

Кожен учасник повинен мати при собі фотоапарат.

Під час реєстрації учаснику конкурсу пропонується тема, за якою потрібно зробити художню фотографію або фотонарис.

Після зйомок учасники конкурсу друкують свої фотороботи у будь-яких фотосалонах за особистий рахунок. Роботи на розгляд журі (не більше 3) подаються наступного дня у визначений час.

Журі оцінює роботи за композиційністю, за вибором експозиції, за тональним і барвним рішенням та підводить підсумки.

Переможці блиц-фотоконкурсу визначаються за найбільшою кількістю набраних балів.

Дошкільне виховання. Початкове навчання

Л. Ф. ТИХИНСКАЯ,

учитель-методист начальных классов ООШ I–III ст. № 89 г. Одессы

ВНЕКЛАССНАЯ РАБОТА ПО МАТЕМАТИКЕ «АЛИСА В СТРАНЕ ЦИФИРИЯ»

Звучит музыка.

Ученица читает стихотворение.

Если ты в жизни хотя на мгновенье
Истину в сердце своём ощутил,
Если луч правды сквозь мрак и сомненье
Ярким сияньем твой путь озарил:
Чтобы в решеньи своём неизменном
Рок ни назначил тебе впереди —
Память об этом мгновеньи священном
Вечно храни, как святыню, в груди!
Тучи сберутся громадой нестройной,
Небо покроется чёрною мглой,
С ясной решимостью и с верой спокойной
Бурю ты встреть и померься с грозой.

Учитель математики. Это стихотворение принадлежит выдающемуся учёному-математику Софье Васильевне Ковалевской. В ней сочетались математик и поэт, которые одновременно родились, росли, учились, писали научные труды и стихи.

Математика и литература не так далеки друг от друга, как многие думают. Искусство и наука требуют фантазии, творческой смелости, зоркости в наблюдении различных явлений жизни. Служение математике С. В. Ковалевская не представляла себе без служения литературе.

«Мне кажется, — говорила она, — что поэт должен видеть то, чего не видят другие, видеть глубже других. И это должен математик».

Для многих казалось странным, как она сочетает математику с поэзией. По этому поводу С. Ковалевская писала: «Многие, которым никогда не представлялось случая более глубоко узнать математику, считают её наукой сухой. В сущности же это наука, требующая наиболее фантазии, и один из первых математиков нашего времени говорит совершенно верно, что нельзя быть математиком, не будучи в то же время и поэтом в душе».

Что касается С. Ковалевской, то она всю жизнь не могла решить: к чему у неё больше склонности: к математике или литературе. Она считала, что очень может быть, что в каждой из этих областей она сделала бы больше, если бы отдавалась исключительно ей, но тем не менее ни от одной из них она не могла совершенно отказаться.

Даже в отдалённом прошлом находилось немало учёных-математиков, которые параллельно с занятиями наукой создавали стихотворения. Творчество математика в такой же степени есть создание прекрасного, как и творчество живописца или поэта, — совокупность идей, подобно совокупности красок или слов, должна обладать внутренней гармонией. Холодные числа, внешне сухие математические формулы полны внутренней красоты.

714, 15, 2247
13, 318, 140, 327.
028, 220, 170, 045,
615, 3, 020.
715, 012,
2 000 035

Учитель литературы. А знаете ли вы, что великий русский поэт М. Ю. Лермонтов был большим любителем математики и в своих вольных и невольных переездах из одного места службы на другое всегда возил с собою учебник математики.

Вот что рассказывают некоторые современники, близко знавшие М. Ю. Лермонтова, об отношении его к математике: «В начале 1841 года Тенгинский полк стоял в Анапе. Скусающие офицеры, в т. ч. и Лермонтов, собирались друг у друга. Речь зашла о каком-то учёном кардинале, который мог решить в уме самые сложные математические задачи. Лермонтов на вопрос: “Говорят, что вы тоже хороший математик”, ответил: “Ничего тут удивительного нет. Я тоже могу представить вам весьма замечательный опыт математических вычислений”. И он открыл секрет, как можно работать с цифрами и числами. Все были удивлены».

М. Ю. Лермонтов постоянно искал новой деятельности и никогда весь не отдавался тому высокому поэтическому творчеству, которое обессмертило его имя и которое, казалось, должно было поглотить его всецело. Однажды, приехав в Москву, Лермонтов закрылся в кабинете и до поздней ночи сидел над решением какой-то математической задачи. Не решив её, Лермонтов, измученный, заснул. Задачу эту он решил во сне. Ему приснилось, что пришёл какой-то математик и подсказал ему решение задачи. Он даже нарисовал портрет этого математика. Вероятно, что когда-то Лермонтов читал о работах этого математика и видел его портрет. Этот портрет слился у Лермонтова с его помощником при решении задачи. Из биографий математиков известны случаи решения

во сне задач, которые не поддавались решению наяву. Даже во сне мозг учёного продолжает работать над вопросом, который остался неразрешённым.

Математикой, кроме М. Ю. Лермонтова, увлекались и многие другие поэты. Таким любителем математики был русский поэт Бенедиктов.

В нашем классе тоже есть поэты. Они увлекаются и литературой, и математикой.

Ученица читает своё стихотворение.

Стук в дверь. Входит Алиса.

Алиса. Здравствуйте!

Ведущий. Отгадаете ли вы, кто в гости к нам пришёл? ... Она была в стране Чудес, Зазеркалье.

(Класс угадывает)

Алиса. А вы знаете, кто написал сказку про меня?

Из зала. Льюис Кэрролл — английский писатель.

Алиса. Да, действительно, английский писатель XIX века Льюис Кэрролл, он же Чарльз Лутвидж Доджсон. Но он к тому же был ещё профессором математики. Льюис Кэрролл был необыкновенным человеком. Он придумывал не только сказки, но и головоломки, загадки, игры.

Своей удивительной фантазией, неправдоподобной силой воображения он обязан не только себе. Эта фантазия, свобода мысли были развиты в нём благодаря его профессии — математика.

Его литературный дар вырос из совсем незначательной задачи — развлечь чем-нибудь трёх сестёр, которых он катал на лодке.

Его математические труды напрямую связаны с теми шутивными задачами и парадоксами, которые он придумывал, чтобы развлечь себя и своих домашних.

Но даже из этого удивительного для нас соединения дарований могло бы ничего не получиться, если бы не одно обстоятельство: Кэрролл родился и вырос в Англии, был воспитан на всём лучшем, что к тому времени создала английская литература. Он прекрасно знал историю трёх поросят, читал про короля Лилипутии, знал Диккенса. И вот это знание того, что написано его предшественниками и современниками, того, что создано самим английским народом — это знание и есть та третья сила, которая призвала к жизни две самые замечательные книги Кэрролла «Алиса в стране чудес» и «Алиса в Зазеркалье».

Там я услышала, что есть такая страна Цифирия и мне захотелось узнать, что это за страна, кто в ней живет.

Ведущий. А мы тебе расскажем. Далеко-далеко, за морями и горами есть сказочная страна Цифирия. А живут в ней очень добрые числа.

Представляются цифры. Ученики изображают цифры.

0. Цифра вроде буквы «о» —
Это ноль иль ничего:
Круглый ноль такой хорошенький,
Но не значит ничегошеньки!
1. Вот один, иль единица,
Очень тонкая, как спица.
2. А вот это — цифра два.
Полюбуйся какова.
Выгибает двойка шею,
Волочится хвост за нею.
3. А вот это, посмотри,
Выступает цифра три.
4. За тремя идёт четыре,
Острый локоть оттопыря.
5. А потом пошла плясать
По бумаге цифра пять.
Руку вправо протянула,
Ножку круто изогнула.
6. Цифра шесть — дверной замочек:
Сверху крюк, внизу кружочек.
7. Вот семёрка — кочерга,
У неё одна нога.
8. У восьмерки два кольца
Без начала и конца.
9. Цифра девять, иль девятка, —
Цифровая акробатка:
Если на голову встанет,
Цифрой шесть девятка станет.

Ведущий. Ты с этими цифрами знакома, умеешь их писать. Посмотрим другое представление этих чисел (цифры уходят в разные стороны).

Учитель математики (показывает на плакате (см. рис. 1)). А. С. Пушкин — великий поэт, представлял все цифры с помощью геометрической фигуры. Он рассматривал квадрат, вершины которого были обозначены буквами. С помощью этих букв Александр Сергеевич разъяснял, как следует «набирать» эти буквы, чтобы получить начертание той или иной цифры. Цифра «1» образуется как маршрут RBC, цифра «2» — ABDC и т. д. Схема Пушкина предусматривает, что «скелеты» фигур составлены только из треугольников и отрезков, соединяющих точки, лежащие на сторонах или на диагоналях квадрата. Цифрам

придавалось значение в строгом соответствии с количеством углов, которые образуют иероглифы цифр. Цифра «1» содержит один угол, «2» — два угла и т. д. Изящно решается задача о нуле как о такой цифре, которая символизирует отсутствие какого бы то ни было числа; для этого применяется фигура, не имеющая никаких углов, т. е. окружность.

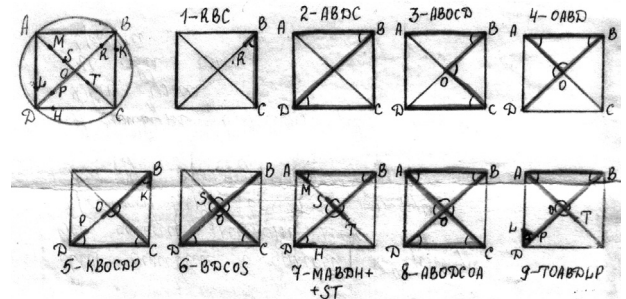

Рис. 1

Ведущий. А сейчас познакомимся с галереей замечательных чисел. Они у нас все здесь.

Числа выходят по очереди и рассказывают о себе.

Число «3» играет особую роль в русских сказках. Во многих из них участвуют три брата:

У старинушки три сына:
Старший умный был детина,
Средний был и так, и сяк,
Младший вовсе был дурак.

Во многих сказках герой сражается с трёхглавым змеем, в других сказках проходит три царства — медное, серебряное и золотое.

Число «5». Мы им пользуемся при округлении чисел. Кроме того, пятёрка — самая желанная оценка для ученика.

Особенно большим почётом в древности была окружена семёрка. Её считали магической.

Возможно, это объясняется ещё и тем, что человек воспринимает окружающий мир (свет, звуки, запахи, вкус) через семь «отверстий» в голове (2 глаза, 2 уха, 2 ноздри, рот). Рим и Киев были построены на семи холмах. Согласно индийским преданиям, Будда сидел под фиговым деревом с семью плодами. Неслучайно в радуге семь цветов и на свете семь чудес. Волшебное число 7 широко использовалось в сказках, мифах древнего мира. У Атланта, подпиравшего плечами небесный свод, было семь дочерей — плеяд, которых Зевс превратил потом в созвездия. У вавилонян подземное царство окружено семью стенами.

Всем известно число «12». Его называют дюжиной. Оно оперничает с числом десять. Мы имеем 12 месяцев в году, две дюжины часов в сутки. Наверное, вы уже прочли книгу про Гулливера. А заметили ли вы, что Гулливер в 12 раз ниже, чем великаны. Автор очень

точно сделал все расчёты: материи на платье Гулливеру пошло в 12 раз больше, чем лилипуту, а еды ему нужно было в 12 раз больше.

Число «13» сосед «12». 13 называют чёртовой дюжиной. Это число ничем не замечательно, разве только тем, что его не любят суеверные люди. В некоторых западных странах нет трамваев, автобусов, домов и этажей с этим числом (этаж 12«а»).

Число «40» часто встречается в старинных сказаниях. По одному из них, во время всемирного потопа дождь шёл сорок дней и сорок ночей. В арабских сказках рассказывается про Али-бабу и сорок разбойников. Ещё в прошлом веке считалось, что охотник имеет право убить за свою жизнь только сорок медведей, а сорок первый окажется роковым для него. В стихотворении Некрасова «В деревне» мать погибшего охотника говорит: «Сорок медведей поддел на рогатину — на сорок первом сплошал!».

Ведущий. Число 1001 называется числом Шехерезады.

Существует ещё много замечательных чисел, но обо всех за один день не расскажешь.

Алиса. Действительно, какая чудесная страна, какие весёлые числа там живут. А я тоже сочинила сказку.

(Алиса рассказывает сказку; «1» и «0» инсценирует).

Вот это ноль — иль ничего.
Послушайте сказку про него.
Сказал весёлый круглый ноль
Соседке — единице:
— С тобою рядышком позволь
Стоять мне на странице!
Она окинула его
Сердитым гордым взглядом:
— Ты, ноль, не стоишь ничего.
Не стой со мною рядом!
Ответил ноль: — Я признаю,
Что ничего не стою,
Но можешь стать ты десятью,
Коль буду я с тобою.
Так одинока ты сейчас,
Мала и худосава,
Но будешь больше в десять раз,
Когда я стану справа.
Напрасно думают, что ноль
Играет маленькую роль.
Мы двойку в двадцать превратили.
Из троек и четвёрок
Мы можем, если захотим,
Составить тридцать, сорок.
Пусть говорят, что мы ничто, —
С двумя нолями вместе
Из единицы выйдет сто,
Из двойки — целых двести!

Ведущий. А теперь посмотрим, что ребята знают.

Викторина (проводит учитель математики)

1. Во времена царя Гороха
Под смех и шутки скомороха
Царь, на нос нацепив очки,
Играл с царицею в стручки.
Ты знаешь, как они играли?
Я сообщаю все детали.

Довольно простые примеры, но, как видите, они не очень сильны были в математике. Во всех примерах ошибки. Переложите в каждом примере только один стручок — и примеры будут правильными (см. рис. 2).

Рис. 2

2. Кто изображён на портрете?

В семье я рос один на свете,
И это правда, до конца.
Но сын того, кто на портрете,
Сын моего отца. (**Ответ:** мой отец).

3. Следующие четыре строки представляют собой зашифрованное всем известное четверостишие.

Мяжя Дяма клёнге брящэд,
Юлёмья ф лэшгю нашыг.
Дыжэ, Дямэщгя, мэ брящэ,
Мэ юдёмэд ф лэщге нащ.
(«Наша Таня громко плачет...»)

4. Какое известное число зашифровано в следующем стихотворении?

Двадцать две совы скучали
На больших сухих суках.
Двадцать две совы мечтали
О семи больших мышах,
О мышах довольно юрких.
Слюнки капали с усов
У огромных серых сов. (П = 22/7)

5. Задача Л. Н. Толстого.

Покупатель выбрал в магазине шапку стоимостью в 10 рублей и дал продавцу 25-рублёвку. У того не оказалось сдачи, и он послал полученную 25-рублёвку для размена в соседнюю лавку. Покупатель получил шапку и 15 рублей сдачи. Когда покупатель ушёл, пришёл сосед купца, который сказал, что 25-рублёвка фальшивая. Первый купец вернул соседу 25 рублей.

Спрашивается, сколько хозяин магазина понёс в этом деле убытку? (50 рублей)

Учитель литературы. На доске портреты писателей, о которых будет идти речь.

Задание. Назвать произведение и автора.

1. Эту известную сказку вы, конечно, знаете. Помните, как девочка пошла с подружками в лес, заблудилась, набрела на домик. Девочка заглянула внутрь и увидела, что никого нет.

А в доміке жили... («Три медведя» Л. Н. Толстой)

2. С этими словами старушка сорвала с грядки и подала девочке Жене очень красивый цветок вроде ромашки. У него было 7 прозрачных лепестков (В. Катаев «Цветик-семицветик»).

3. Мы живём в одной квартире,
Все соседи знают нас,
Только мне — звонит четыре.
А ему — двенадцать раз.
А живут в квартире с нами
Два ужа и два ежа.
Целый день поют над нами
Два приятеля — чижа.
(«Мы с приятелем». С. Михалков).

4.

Раз царевна молодая,
Милых братьев поджидая,
Пряла, сидя под окном.
Вдруг сердито под крыльцом
Пёс залаял, и девица видит...
(А. С. Пушкин «Сказка о царевне
и 7 богатырях»)

5.

В песчаных степях аравийской земли
Три гордые пальмы высоко росли.
Родник между ними из почвы бесплодной,
Журча, пробивался волною холодной...
(«Три пальмы» М. Ю. Лермонтов)

Награждение победителей викторины.
Алиса вручает призы, благодарит всех и уходит.

Дисципліни суспільно-гуманітарного циклу

УДК 371.3:8+78

Т. В. ТЯГАЙ,

вчитель української мови і літератури Троїцької ЗОШ І–ІІІ ступенів Любашівського району,

А. І. МЕРЛЯН,

вчитель музичного мистецтва Троїцької ЗОШ І–ІІІ ступенів Любашівського району

БІНАРНИЙ УРОК З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА (УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ «ЇХАВ КОЗАК ЗА ДУНАЙ» — ПІСНЯ ВСЕСВІТУ)

Тема. Семен Климівський. Українська народна пісня «Їхав козак за Дунай» — пісня Всесвіту.

Мета: познайомити учнів з життєвим і творчим шляхом Семена Климівського — поета, філософа; розкрити ідейно-художній зміст твору «Їхав козак за Дунай»; розвивати вміння аналізувати, коментувати зміст твору, формувати навички виразного читання, сучасний світогляд учнів;

виховувати почуття поваги до творчості Семена Климівського, давньої літератури, національної гордості за творчу спадщину митця;

виховувати любов до історії свого народу, історії та традицій козаччини;

показати учням нерозривний зв'язок музики і літератури на прикладі української народної пісні «Їхав козак за Дунай»;

дати уявлення про історію створення пісні та її поширення на чотирьох континентах.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Семена Климівського, ілюстрації до твору «Їхав козак за Дунай»,

виставка «Козацькі символи та атрибути», медіа-презентація до уроку, екран та відео-проектор, музичний інструмент (баян).

ХІД УРОКУ

І. Організаційний момент

Вчитель музики. Розпочинаємо урок звичайний.

Вчитель літератури. І звичайний, і не зовсім звичайний.

Разом. Це — бінарний урок!

Вчитель музики. Це поєднання двох різних предметів.

Вчитель літератури. Це поєднання двох видів мистецтва.

Вчитель музики.

Коли поезії коштовнії перлини
Майстерно падають на нотний стан.

Вчитель літератури.

Як добре, що з давнини й до нині
На світі є творці-поети,
Хвилюють душ людських глибини
Чудові вірші і сонети.

Вчитель музики.

Шановна пані літераторко,
Дозвольте заперечити вам.
Поєми, вірші і сонети
Це — звичайнісінький обман!
А справжнє у житті людини —
Це музика одна.
Лиш з нею почуття у серце лине,
І зве на подвиги вона!

Вчитель літератури.

Вельмишановний пане музиканте,
Не дивлячись на ваш талант,
Скажу відверто ось що вам:
Музичні п'єси і етюди
Не завжди зрозумілі нам.
Пісень бездарних цілий ряд,
В мистецтві нашім — крок назад.
Поезія — ось що хвилює,
Красою слова нас чарує,
Пробуджує бажання жити,
Любити, вірити, творити.

Учень.

Пані літераторко, пане музиканте,
Годі сперечатися, бережіть таланти.
Музику хорошу й поетичний дар
Поеднати можна у єдиний жанр.
Справді, це — можливо, ми це доведемо,
Суперечці вашій пояснення знайдемо!

II. Актуалізація опорних знань

Вчитель літератури. Ну що ж, діти, будемо знаходити істину.

Бліц-опитування.

Давайте згадаємо, про що ми дізналися на минулих уроках української літератури?

1. Що складає давню українську літературу? (Оригінальна поезія, драматургія, література ренесансу і бароко)

2. Мова написання «Історії русів»? (Російська з великим домішком українізмів)

3. Літопис, джерелами написання якого стали твори трьох Самійлів? (Літопис Самійла Величка)

4. Курйозні вірші — це... (кумедне сполучення слів, незвичайна побудова речень).

5. Романтизм — це... (художній напрям, який виник у літературі та мистецтві Європи наприкінці XVIII — початку XIX століття. Романтичний герой — людина великих пристрастей, сильного характеру, яка здатна на незвичайні вчинки).

6. Які ви знаєте твори Івана Величковського? (Це рукописи «Зегар» і «Млеко»)

7. Лірика — це... (один з 3 літературних родів, який відображає життя через вираження почуттів, думок, переживань, емоційних станів людини).

Ліричні жанри — ... (пісня, елегія, медитація, гімн, ідилія, ода, сатира).

Добре, молодці!

Відкрили зошити, записали дату і тему уроку: «Семен Климівський. Українська народна пісня «Іхав козак за Дунай» — пісня Все-світу».

Мета сьогоднішнього уроку — познайомити з біографією Семена Климівського, з його твором «Іхав козак за Дунай» — зразком давньої любовної лірики; показати нерозривний зв'язок музики і літератури на прикладі української народної пісні «Іхав козак за Дунай» та поширення її на чотирьох континентах світу.

Епіграфом до сьогоднішнього уроку ми взяли слова нашої талановитої землячки Ольги Колонтай:

Козаччина — не лиш бої і кров,
Козацьке серце вмiло так кохати,
Що стала піснею ота палка любов,
Щоб в поколіннях жити і звучати.

IV. Основний зміст уроку

1. Вступне слово вчителя.

Козаки... В історії українського народу вони з'явилися, як народжуються найшляхетніші легенди про істинних лицарів, оборонців рідного краю. Сьогодні вже ніхто не зможе з'ясувати, коли та де з'явилася найперша ватага цих степових відчайдушів і що саме спонукало їх об'єднатися в козацьким товаристві, хто був їхнім ватажком та яка доля судилася йому. Наша багатостраждальна земля викресана войовничими шаблями і освячена клейнодами волелюбних козацьких полків.

Романтика козацьких походів увічнена в мелодіях ковилових степів, що блакитно жовтіють від Дону до Дунаю, мужні, сильні, відважні сини України з воїнськими почестями поховані в мовчазних курганах.

Степові лицарі, розкидані по цілому світу, все ж змогли вижити й вистояти у безперервних, праведних і неправедних війнах; відборонити оті милі серцю, наділені нам долею окрайці землі.

Письменники, художники, композитори звертались і знову звертатимуться до спроб прославити героїку козацьких походів, оспівати романтику вірного, чистого козацького кохання.

Про романтику козацьких походів, вірне козацьке кохання писали Тарас Шевченко, Петро Гулак-Артемівський, Михайло Старицький.

До козацької тематики звернувся і харківський козак, поет, філософ Семен Климівський.

Про життя його більше припущень, ніж фактів. І тому група біографів заздалегідь отримала завдання дослідити біографію Семена Климівського. Отже, Семен Климівський — міфічна особа чи реальна постать?

Керівник групи «Біографи». Семен Климівський народився в кінці XVII і початку XVIII століття. Точна дата народження і смерті невідома. Автор відомої пісні «Іхав козак за Дунай» Семен Климівський довгий час вважався легендарною постаттю. Російський історик Карамзін, який був ознайомлений з такими творами Климівського, як «Про правду і великодушність благодійників» та «Про правосуддя начальників», першим довів, що

Климовський — автор пісні «Їхав козак за Дунай».

Спікер групи «Біографи». У нас є цікаве повідомлення про акторську діяльність поета.

Член групи «Біографи». Популярність поета зросла після того, як він став героєм опери-водевіля російського письменника Шаховського «Козак-віршотворець» (1812 р.), що користувалася великим успіхом у глядачів.

Член групи «Біографи». У 1905 році історик Всеволоду Средзневському пощастило відшукати в особистій бібліотеці Петра I та опублікувати два рукописні твори, які підписав «негоднейший раб харьковський козак Семен Климовський».

Спікер групи «Біографи». Загадкою залишається питання щодо того, в яких роках жив поет. Відомо тільки, що життя його було довгим, може навіть понад столітнім. Закінчив своє життя Климовський наприкінці XVIII ст. в степах колишнього Дикого Поля, де він разом з приятелем заснував хутір Припутні.

Вчитель. Сьогодні в групі біографів працює землячка Семена Климовського, вчитель української мови і літератури Олександрійської школи I—II ст. Бобошко Тетяна Іванівна.

Тетяна Іванівна. Хутір Припутні давно зник. Федір Плотнір знайшов в архівах місце зниклого нині хутора поруч з селом Нова Прага (Олександрійський район, Кіровоградська область). На свято Покрови 14 жовтня 2003 року на місці хутора Припутні встановлено пам'ятний знак.

Керівник групи «Біографи». Підсумок. Отже Семен Климовський — це реальна постать, це поет, філософ, який народився на рубежі XVII—XVIII століть. Прожив він більше ста років. Похований в с. Нова Прага Олександрійського району Кіровоградської області.

Питання до групи біографів.

Вчитель.

Створив митець немеркнучий шедевр
На всі віки, як кажуть нині, хіт.
Що ж надихнуло автора на те?
Поета внутрішній багатий світ
І та епоха, в яку він жив,
Любив і вірив, мріяв і творив.

Якою ж була епоха, що подарувала світу такий чудовий зразок любовної лірики?

На уроці працює група істориків.

Керівник групи «Історики». Окремі дослідники відзначають імовірність того, що пісню написав козак харківського полку під враженням від невдалих турецьких походів Петра I, перший з яких відбувався в 1710 році, приблизно в час створення пісні.

Спікер групи «Історики». У творі мова йде про Задунайську Січ. Після зруйнування Запорізької Січі частина козаків дісталася човнами на береги Чорного моря під владу турецьких султанів. У 1778 році султан формально прийняв цих козаків під свою владу і дозволив їм заснувати Нову Січ на землях у дельті Ду-

наю, над річкою Дунаєць. Так була створена Задунайська Січ.

Член групи «Історики». З часом для козаків за Дунаєм настали важкі часи, бо турки вимагали, щоб вони несли військову службу на кордонах Османської імперії та брали участь в карних експедиціях турецького війська проти православних болгар, греків, сербів.

Член групи «Історики». Слід зазначити, що слово «Дунай» не обов'язково означало назву річки. Відомо, що у фольклорі слово «Дунай» мало більш широке і символічне значення.

Керівник групи «Історики». Підсумок. Ми розповіли про Задунайську Січ, про те, з якою метою їхав козак за Дунай, коли була створена Задунайська Січ.

Питання до групи істориків.

Чи можна знайти опис Задунайської Січі в художній літературі?

Вчитель літератури. У групі істориків працює завідувача сільською бібліотекою Коваль О. Л.

Коваль О. Л. Спогади про Задунайську Січ зібрані в історичних нарисах Б. Сушинського «Козацькі вожді України».

Оригінал пісні «Їхав козак за Дунай» не зберігся. Вперше твір був опублікований у збірці «Російські народні пісні» (1790 р.). Другий раз видали його через 16 років. До цих найстаріших друкованих текстів нові покоління додавали щось нове, але основа твору збереглася.

Романтичне кохання козака та козачки, зворушлива картина їх розлучення. Дуже часто козакам потрібно було вирушати в походи. Адже служба козацька — це справа честі, священний обов'язок. А козачки зберігали вірність і чекали їх багато років. Поет у своєму творі змальовує нам освідчення у безкінечному вірному коханні на тлі трагічної долі людини, долі цілого народу, твердість духу і цільність природи, що не втратила у жорстокому світі красу душі і вміння віддано любити. По-різному складалася доля закоханих. Часом на військову службу забирали прямо з заручин, з вінчання в храмі, та залишаючи його, молоді люди зберігали цей храм у своїй душі — храм добра, правди і краси.

2. Виразне читання вірша «Їхав козак за Дунай».

Ось і настала хвилююча частина уроку: знайомство з твором «Їхав козак за Дунай». Пісня побудована на основі емоційного діалогу козака і козачки, тому прочитаємо твір в ролях.

(Вибір читців)

Шановні актори, спробуйте інтонацією, голосом, мімікою, рухами передати переживання, настрої наших героїв. Перенесіть нас у ту козацьку добу, на мальовничу околицю якогось українського села і дайте можливість підслухати розмову двох закоханих сердець.

Читання твору в ролях.

То кому ж, як не літературознавцям, слово?

Керівник групи «Літературознавці».
Наша група підготувала презентацію. Ми визначили тему, ідею, основну думку, жанр твору. (Презентація)

Вчитель літератури. Сьогодні ми говорили про романтичне кохання козака і козачки. Це було в XVII—XVIII столітті. А яке ж кохання двох молодих людей в наш час? Я вірю, що й до вас прийшло це світле і чисте почуття.

Вам було завдання скласти власний вірш про кохання, а членам гуртка «Свічадо» — обов'язково.

Ми при свічі розмову поведем.
Вона ж бо — вічний символ одкровення.
Мов вогник серця, у яким несем,
Любові іскру в наше сьогоднішнє.
Святі і чисті, світлі почуття
Не кожному, на жаль, дано пізнати.
І на землі, допоки є життя,
Щасливий той, хто здатний покохати.
Ми при свічі розмову поведем,
Бо кожен щиро про кохання мовить.
Про почуття найперше, молоде
І буде ця розмова наче сповідь!

(Читання віршів)

Учень.

Я жагучий брюнет,
І скажу тет-а-тет:
Від дівчат я відбою не маю.
Та дзвінки, смс —
Лиш приколи і стрес,
Я ж кохання палкого чекаю.
На порозі зима, а кохання нема.
Хто зігріє брюнетові душу?
Кажуть світу кінець,
Плани всі нанівець.
Ну, а я закохатися мушу.
Де ти мила? З'явись,
Не барись, озовись!

Учениця.

Любов — це музика душі,
Це спогади приємні і сумні,
Це пісня, що в думках лунає,
Це запах квітів навесні.

Учень.

Я люблю твої очі і сміх,
Закохався ще в п'ятому класі.
Довго цю таємницю беріг,
А сьогодні признатись на часі.

Учениця.

Захоплює оспівана в піснях
Романтика козацького кохання,
Як захищали волю у боях,
Хустину дарували на прощання.
І як дівчата вірно їх чекали
Хоч довгий час і звісточки не мали.

Учень.

Ти приходиш до мене вві сні,
Перша думка — про тебе вже зрання.
Так тривожно і дивно мені,
Завмираю: невже це кохання?

Учениця.

Час промайнув,

Забрав з собою все минуле.
Вже очі не наповнені слізьми.
І виснажене серце все забуло,
Навіть твоє останнє слово «Відпусти».

Учень.

Ти на відстані, меншій руки,
А в очах — волошковий оазис.
Так торкнувся б устами щоки!
Так боюся отримати ляпас!

Учениця.

Любов живе у нас з тобою,
Гуляли сніжною зимою.
У парі добре, ми це знали.
І ранок разом зустрічали.
Були хорошими стосунки,
Розмови теплі, поцілунки...

Учень.

Скільки фільмів й книг про любов,
Осягнути ж її неможливо.
Ось постукала в серце — і знов
Вже для мене відкрилося диво!

Учениця.

Ти у мріях дівочих моїх —
Надзвичайно красивий, привітний.
І кохання в очах твоїх,
А в руках — неодмінно квіти.

Учень.

Тільки в дзеркало гляну на мить,
Подивлюся, чи зростом удався,
І зачіска гарно лежить,
Зразу чую: «Либонь, закохався».

Учениця.

Я закохуюсь ледь не щоднини,
Але це — лиш захоплення, знаю.
Де ж ти, милий, найкращий, єдиний?
Озовися, прийди, я чекаю.

Учень.

Не збагну я одного ніяк:
Ну хіба я не гарний козак?
Стан стрункий, чуб он хвилькою в'ється,
А Вона до Миколи сміється.

Учениця.

Він байдужий — страждаю: чому?
Не подобаюсь зовсім йому?
Він озветься — немов від вогню.
Утікаю. Чому? Не збагну.

Як же унікальний твір Семена Климівського став відомою народною піснею, і як ця пісня мандрувала світом?

Вчитель музики. Література як вид мистецтва тісно пов'язана з іншими видами мистецтва, зокрема музичним. Саме завдяки музиці більш повно розкривається зміст літературного твору, емоційне сприйняття сприяє популярності та розповсюдженню по всьому світові. Синтез музики і поетичного слова народжує пісню, а пісня, кажуть, — «душа народу». Вона тісно пов'язана з його життям та історією.

Ми не раз мали змогу переконатися в тому, що народна пісня є музично-поетичним твором, в якому відбиваються історичні події та героїчні образи, побутові сцени з життя народу та любовна лірика. Саме таким є твір Семена

Климовського «Їхав козак за Дунай», музика до якого вважається народною. Доля відомої української пісні «Їхав козак за Дунай», яка стала духовним і культурним надбанням нашого народу, має цікаву, майже трьохсотлітню історію. Пісня козака харківського полку Семена Климовського неймовірно швидко долала сотні, тисячі кілометрів, вона просто зачаровувала слухача.

Пісню «Їхав козак за Дунай» називають «піснею Всесвіту» (відео «Пісня Всесвіту»).

А зараз група музикознавців доведе нам, що пісню «Їхав козак за Дунай» С. Климовського не даремно так називають.

Керівник групи «Музикознавці». У XVIII столітті цей мотив набув популярності серед німецького народу. Німці вважали його власним фольклорним надбанням. Якось у 1808 році на березі Швейцарського озера Баден-Баден зібралися друзі, щоб влаштувати там вечірку. На цій вечірці був присутній німецький поет Христопф Тідге, якому того вечора пощастило почути нову мелодію. Це була мелодія пісні про козака та дівчину, їхнє прощання. Вона так запам'яталась поетові, так вразила його, що він взявся за обробку цієї пісні.

Німецький поет Тідге одним з перших звернув увагу на художній, музичний та поетичний потенціал цієї пісні. Дав їй широке, артистичне життя (відео).

Член групи «Музикознавці» (на фоні відео). А чи знаєте ви, що ця мелодія знайшла відображення у творчості німецького композитора Людвіга ван Бетховена? Де і як він міг почути її? У 1792 році Бетховен проживав у Відні і був бажаним гостем посла Росії в Австрії Андрія Розумовського (сина останнього українського гетьмана Кирила Розумовського). Посольська садиба Розумовського була своєрідним українським острівцем, де незмінним успіхом користувалася саме українська музика у виконанні українських співаків і бандуристів. Бетховену сподобались почути тут українські пісні — надзвичайно мелодійні і зворушливі. Серед них була пісня «Їхав козак за Дунай». Композитор кілька разів опрацював цей мотив.

Більш масштабний твір, написаний на тему пісні «Їхав козак за Дунай», належить німецькому композитору Карлу Веберу, який створив оперу «Фрайшцц» (портрет).

Член групи «Музикознавці» (на фоні відео). Цікаві варіації на тему цього пісенного твору зробив також італійський композитор Томмазо Траєтта. Він співпрацював з віденським театром і цілком міг почути цю пісню саме там, а можливо у Петербурзі, коли там працював (на фоні відео). Справжньою популярністю у Франції ця українська пісня завдячує польському композитору і скрипалю, учню великого Ніколо Паганіні, — Каролу Липинському, який з великим успіхом виступав у Парижі, виконуючи серед інших творів і «Їхав козак за Дунай». У 1814 році Вацлав Ганка

опублікував у Відні переклад пісні на чеську мову.

Спікер групи «Музикознавці». Польською мовою текст пісні «Їхав козак за Дунай» переклав Казимир Бродзінський, написавши у підзаголовку «українська пісня». Польський варіант української пісні називається «Гей, соколи». У Польщі її знають всі. У наш час її успішно виконує український гурт «Пікардійська терція».

Керівник групи «Музикознавці» (на фоні відео). Російський переклад пісні здійснив Карл Кернер. Вона звучала під час активних баталій російської армії з військами Наполеона. Автор перекладу замінив Дунай на Дон, бо у війні брало участь багато донських козаків. Цей пісенний символ суттєво допоміг українським полкам завдати нищівного удару наполеонівській армії під Лейпцигом.

Член групи «Музикознавці» (на фоні відео). Пісня звучить також в Угорщині, але автори переробили зміст, написали нові слова і дещо символізували цей зміст. Замість звичних героїв козака і дівчини у пісні дійовими особами виступають птахи. Одна іншу умовляє не відлітати. Фактично мотив розлуки залишився.

Болгари теж створили власну літературну основу пісні, запозичивши мелодію українців. Музичний твір з'явився у 1870 році. У їхньому варіанті розповідається про ув'язнення турками болгарського патріарха. Цю пісню і досі співають у Болгарії.

Член групи «Музикознавці». Пісня «Їхав козак за Дунай» успішно ходила всіма світами та материками. У 1815 році в американському місті Філадельфія з'явився англomовний переклад цієї пісні, а через рік у Лондоні пісня була надрукована у збірці «Російський трубадур». Перекладачем пісні у США був Морган Льюїс. На початку ХХ століття спостерігається сплеск зацікавленості цією піснею під назвою «Козацька любовна пісня», а у 1925 році вона ввійшла до оперети «Пісня полум'я». Як центральний дует усього твору його виконують закохані у час розлуки. Ця оперета мала шалений успіх, йшла на сцені Нью-Йоркської опери 219 разів поспіль, а наступного року її зняли на кіноплівку (відео).

(на фоні відео) Цей мотив, який увібрив в себе українську пісенну етнооснову, також полюбили співачки сестри Беррі, які з великим успіхом виконували пісню «Так, моя люба дочечка» на ідиші.

Вчитель музики. Подорож пісні світовими просторами не завершена (відео).

Чи міг уявити сивочолий Семен Климовський, чия могила за якихось три десятки кілометрів від Кіровограда, що доля виявиться такою прихильною до його пісні, яка облетить усі материки.

Ось така наша пісня, створена три століття тому козаком Семеном Климовським. Вона не

пішла у забуття, а навпаки, стала не тільки українською народною, а й піснею чотирьох континентів, нагадує нам про нашу духовну спадщину і викликає гордість за наших талановитих прашчурів.

А зараз виконаємо пісню (*Виконання пісні на фоні світлин шкільного життя*).

Підсумок уроку

Вчитель літератури.

Сьогодні ми успішно довели,
Що вірш і музику, які із серця ллються,
В народі так дбайливо берегли,
Що в поколіннях піснею озвучься.

Вчитель музики.

Давно за волю й рідний край
Іхав козак за Дунай,
А про любов його й донині
Співають в рідній Україні.

Вчитель літератури.

Полинув спів по всій планеті
Аж на чотири континенти,
Бо то було високе почуття,
А пісня — витвір справжнього митця.

Післямова (відео). Наш урок завершено, але в наших пошуках істини ми не ставимо крапку...

Дисципліни природничо-математичного циклу

УДК 370.182+371.31+53.01+51.31

А. Ю. ФИБИХ,

аспірантка кафедри методики фізики і МСО Южноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, асистент кафедри фізики Одеського національного морського університету

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАКОНОВ ЛОГИКИ НА УРОКАХ ФИЗИКИ (РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ УЧИТЕЛЕЙ)

Серьёзным недостатком многих учебников большинства учебных дисциплин в средней школе вообще и по физике, в частности, является несоблюдение их авторами законов формальной логики. Наши наблюдения и анализ многих посещенных уроков в школах Одессы и Одесской области говорят о том, что этим же страдают и так называемые «объяснения нового материала» учителями и ответы учащихся на их вопросы.

Желая помочь учителям устранить эти недостатки, представим их вниманию наиболее важные, с нашей точки зрения, литературные источники по этой проблеме с кратким анализом их содержания, чтобы учителя выбрали для себя те из них, которые в большей мере будут соответствовать их педагогическим убеждениям.

Одной из самых распространенных погрешностей в изложении механики является использование некорректной формулировки второго закона Ньютона, и, хотя это не является прямым нарушением законов формальной логики, мы считаем необходимым отметить это в данной статье. Наиболее часто в учебниках встречается следующая формулировка: «Ускорение \vec{a} , приобретаемое телом, прямо пропорциональ-

но силе \vec{F} , действующей на тело, и обратно

пропорционально массе этого тела $m: \vec{a} = k \frac{\vec{F}}{m}$,

где k — коэффициент пропорциональности» [8, 48]. Есть и другой вариант: «Ускорение, приобретаемое материальной точкой (телом), совпадает по направлению с действующей на нее силой и равно отношению этой силы к массе материальной точки» [5, 14]. Подобный подход к изложению материала создает у школьников впечатление ограниченности использования одного из основополагающих законов динамики. В учебниках физики для средней школы чаще всего упускают тот момент, что существует более общая, то есть основная, формулировка

второго закона Ньютона: $\vec{F} = \frac{d\vec{p}}{dt}$, или это вы-

ражение упоминается вскользь как еще одна формулировка закона. Кроме того, необходимо учитывать такой важный момент: во втором законе Ньютона речь идет о равнодействующей всех сил, действующих на тело, и, соответственно, векторной сумме ускорений, вызыва-

емых каждой из действующих сил. Внесение подобных корректив в изложение нового материала не потребует от учителя значительных усилий, но позволит создать у учащихся более глубокое понимание физических явлений. Более того, не логично, то есть без достаточного

основания, писать, что $\vec{a} = \frac{\vec{F}}{m}$, ибо к моменту

изучения законов Ньютона нет определения значения силы. Значит, сила есть произведение массы тела на ускорение. Определение не доказывают, а закон следует доказать. Это можно сделать, сформулировав второй закон Ньютона так: равнодействующая сил, действующих на тело, равна произведению массы этого тела на результат векторного сложения полученных телом ускорений, то есть

$$\sum_{i=1}^n \vec{F}_i = m \sum_{i=1}^n \vec{a}_i.$$

А теперь о законах формальной логики: закон тождества (одно и то же понятие должно быть определено одинаково во всех разделах учебника); закон противоречия (из двух противоположных по смыслу утверждений справедливый может быть только одно); исключения третьего (из двух утверждений об одном и том же предмете, рассмотренных в одно и то же время в одном и том же аспекте, только одно может быть истинным); закон достаточного основания (каждое утверждение должно быть доказано, причем эксперимент доказательством не является).

У любого вопроса к детям должно быть четкое основание. Например, на вопрос «Какие существуют виды движения?» ученик отвечает «Равномерное, прямолинейное, равнопеременное» и т. д. Он не понимает, что на такой вопрос нельзя ответить, потому что учитель не сказал, что речь идет о механическом движении, и хотел услышать о механическом, тепловом, электромагнитном, ядерном, химическом, биологическом и социальном движениях. Если же говорить о механическом движении, то следует указывать конкретные основания, то есть скорость, траекторию и так далее.

Как показывает практика, наиболее часто (и, кстати, это легче всего обнаружить и устранить) на уроках, да и в учебной литературе, нарушается именно четвертый закон формальной логики. Так, в школьных учебниках значительное количество утверждений приводится без теоретического доказательства (например, правило равновесия рычага [2; 4]), или автор заявляет, что «убедиться в справедливости закона Фарадея можно на опыте» [1, 190]. Подобные примеры в своей практике может подобрать любой учитель физики, и это понятно, так как учащиеся средней школы не

всегда успевают овладеть необходимым математическим аппаратом, да и времени на подобное глубокое изучение материала не хватает. Пусть даже вы на уроке не будете приводить полное теоретическое обоснование, но указать, что оно существует, согласитесь, необходимо. Желательно также пояснить, по крайней мере, основной принцип доказательства, порекомендовать ученикам литературу, где можно с ним ознакомиться. Из учебников, которые можно рекомендовать с этой целью учащимся средней школы, хочется отметить «Курс физики» Т. И. Трофимовой. Возможно, это личное предпочтение автора статьи, но, как показывает практика, изложенный здесь теоретический материал является очень подробным и доступным для старшеклассников (например, соударение тел [5, 26–28] или основное уравнение МКТ [5, 68–70] и др.).

И еще, утверждение, что количество теплоты и механическая работа — это разные физические величины, которые эквивалентны, противоречиво, так как понятие «эквивалентны» означает «равны». Таких примеров можно привести, к сожалению, много.

Хотелось бы пожелать преподавателям поновому подойти к учебной литературе, применить на практике законы формальной логики и показать учащимся, что нужно более критично читать свой учебник физики. Такой подход позволит воспитать у старшеклассников критическое мышление, которое поможет им в дальнейших занятиях и научной деятельности, не «связанной непогрешимостью авторитетов», а именно такие специалисты будут способны добиться серьезных результатов для своей страны и для самих себя.

Литература

1. Буховцев Б. Б. Физика : учеб. для 9 кл. сред. шк. / Б. Б. Буховцев, Ю. Л. Климонтович, Г. Я. Мякишев. — 4-е изд. — М. : Просвещение, 1988. — 271 с.
2. Коршак Е. В. Фізика. 10 кл. : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. (рівень стандарту) / Е. В. Коршак, О. І. Ляшенко, В. Ф. Савченко. — К. : Генеза, 2010. — 192 с.
3. Логика и проблемы обучения / под ред. Б. В. Бирюкова и В. Г. Фабера. — М. : Педагогика, 1977. — 216 с.
4. Сиротюк В. Д. Фізика : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (рівень стандарту) / В. Д. Сиротюк, В. І. Баштовий. — К. : Освіта, 2010. — 303 с.
5. Трофимова Т. И. Курс физики : учеб. для студ. вузов / Т. И. Трофимова. — М. : Высш. шк., 1985. — 432 с.
6. Уёмов А. И. Логические ошибки. Как они мешают правильно мыслить / А. И. Уёмов. — М. : Госполитиздат, 1958. — 119 с.
7. Формальная логика / под ред. И. Я. Чулахина и И. Н. Бродского. — Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1977. — 357 с.
8. Фриш С. Э. Курс общей физики : в 2 т. / С. Э. Фриш, А. В. Тиморева. — Ленинград : Физматгиз, 1962.
9. Щедровицкий Г. Педагогика и логика / Г. Щедровицкий. — М. : Касталь, 1993.

І. М. ЛУЦИШИНА,

в. о. завідувачої лабораторією впровадження проектів та дистанційної освіти кафедри ОІКТ ООІУВ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційні технології стали невід'ємною частиною життя людини. У цих умовах кардинальних змін вимагає й система шкільної освіти. Сьогодні викладання дисциплін не можна вважати якісним, якщо вчитель не використовує у своїй роботі з учнями комп'ютерні технології та Інтернет. Широке застосування комп'ютерних технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою частиною навчально-виховного процесу.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) потребує створення нової освітньої парадигми. Загальновизнано, що учень повинен бути активним учасником навчального процесу. Цей принцип дидактики реально покласти в основу всього навчального процесу в початковій школі засобами інформаційних і комунікаційних технологій. Внаслідок цього повинні змінитися відносини: учень — вчитель, учень — учень, учень — навколишнє середовище, учень — джерела інформації. Головним завданням навчання стає не передача учневі певної суми знань, а формування вмінь здобувати й опрацьовувати інформацію, навичок мислення високого рівня: аналізувати, синтезувати, оцінювати.

З точки зору дидактики, ІКТ дозволяють зробити навчання більш інтенсивним і, головне, ефективним за рахунок реалізації можливостей мультимедіа навчальних систем щодо дієвого і наочного подання навчального матеріалу; індивідуалізувати навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання і різними можливостями сприйняття, включаючи «тугодумів», дітей, соціально занедбаних, дітей з особливими потребами і дітей, що живуть у віддалених районах; створювати сприятливу атмосферу для спілкування, обміну і взаємодії як окремих учнів, так і освітніх систем при збереженні національних і культурних особливостей країни.

ІКТ — це не тільки і не стільки об'єкт для вивчення в школі, ІКТ — це інструмент для створення навчального середовища в класі.

Застосування різних засобів ІКТ у навчанні дітей молодшого шкільного віку забезпечує ефективність навчально-виховного процесу. Але захоплюючись творчим процесом, вчителі час-

то забувають про психофізіологічні особливості дитини цього віку. Адже молодший шкільний вік — це період з 6–7 до 9–10 років, який прийнято характеризувати як один з кризових в розвитку дитини, коли відбуваються глибокі зміни у розвитку фізіологічних і психофізіологічних процесів. Тому дуже важливо організувати процес навчання у відповідності до особливостей розвитку дитини, що визначають її функціональні можливості.

Дитина приходить до школи у 6–7 років. Вона має необхідний для навчання рівень психічного розвитку, що характеризується розвинутою пам'яттю, гостротою і свіжістю сприйняття, допитливістю, яскравістю уяви, умінням керувати увагою тощо. Але з приходом дитини до школи змінюється не тільки уклад її життя. Головним обов'язком стає навчання — серйозна і важка справа, яка вимагає від молодшого школяра великих вольових зусиль. На жаль, інтерес до навчальної діяльності в дитини поступово починає знижуватися.

Психологи вбачають у цьому декілька причин. Вони можуть мати особистісний характер — недоліки в розвитку пізнавальної діяльності або в розвитку особистості (мотивація до навчання, самоорганізація, самодисципліна). Спричинити зниження інтересу до навчання може й обрана вчителем методика навчання.

Сьогодні провідне місце у викладанні предметів займають традиційні засоби — дошка, крейда та друковані джерела (підручники, зошити з друкованою основою). Завдяки ж використанню ІКТ навчальне середовище можна доповнити відео, звуком, анімацією, що значно впливає на емоційну сферу молодшого школяра, забезпечує підвищення пізнавальної активності, розвиває інтерес до предмета та навчання взагалі, сприяє активізації навчальної діяльності учнів. Сьогодні молодші школярі вже готові до роботи з ІКТ. Вони знають, що таке комп'ютер, у більшості випадків уміють ним користуватися, в них відсутній психологічний бар'єр: діти не бояться, що зламається машина, не вистачить знань впоратися з нею тощо.

Як покаже практика, застосування комп'ютера на уроках в початковій школі має декілька режимів:

- демонстраційний (демонстрація певної навчальної інформації);
- індивідуальний (організація індивідуальної роботи учнів);
- комбінований (використання на одному уроці і демонстрації, і індивідуальної роботи).

У початковій школі ІКТ можна використовувати на будь-якому етапі уроку: в процесі перевірки домашньої роботи, актуалізації знань, вивчення нового матеріалу, закріплення, повторення вивченого, контролю, оцінювання.

Але на даний час склалася досить суперечлива ситуація: незважаючи на позитивні фактори, комп'ютер в навчально-виховному процесі початкової школи, на жаль, використовується рідко, безсистемно і переважно тільки з метою контролю знань, не торкаючись, як правило, інших етапів навчання. Основними причинами такого положення можна вважати недостатній рівень фінансування загальноосвітньої школи, недостача на ринку пропозиції педагогічних програмних засобів, які б відповідали дидактичним вимогам, відсутність методичних розробок щодо використання комп'ютера в цілому (і конкретних програм навчального призначення, зокрема), а головне — недостатній рівень інформаційної компетентності більшості вчителів початкової школи.

Застосування комп'ютерних навчальних систем повинно доповнювати, а не спростовувати інші форми навчання.

В умовах роботи з комп'ютером важливого значення набуває вміння планувати свої дії, передбачати їх результативність. Значно ускладнюється процес діяльності: школярі починають усвідомлювати результати своїх дій, коли вони натискають кнопки клавіатури, використовують мишу і одночасно спостерігають за зображеннями на екрані. Формується новий зв'язок між діями дитини і їх результатом. Заняття треба будувати так, щоб поступово переключати увагу дитини з результату виконаних дій на спосіб отримання цього результату, тобто від практичних дій до навчальних. Саме цей момент забезпечує потужний вплив на загальний психічний розвиток дітей.

Будь-яка навчальна програма повинна управляти процесом навчання не тільки за результатами здобуття знань, але й враховуючи особливості стану функціональної системи і вплив на неї всіма каналами, облік не тільки сенсорної, але й моторної активації. Але, якщо в процесі навчання висувуються вимоги, що перевищують здібності функціональної системи учня, відбувається її утиск.

Як показує світовий досвід, інформатизація все більш активно впливає на формування психічних процесів. Заняття на комп'ютерах безумовно мають і позитивний ефект: підвищують когнітивні здібності, кмітливість та увагу. У дітей, захоплених комп'ютерами, більш високі показники мотивації досягнень і саморозвитку. У той же час, такі діти, як правило, проявля-

ють менше інтересу до гуманітарних дисциплін (музика, мистецтво, література), вони менше читають і майструють.

Також часто спостерігається більш адаптивне соціальне поведіння дітей, які не займаються комп'ютером у порівнянні з однолітками, які приділяють достатньо багато часу заняттям на комп'ютері. У першу чергу, це стосується молодших школярів. Поряд з позитивними аспектами використання комп'ютерів у навчанні молодших школярів є й негативні фактори. З'являється велика кількість повідомлень про небезпечний вплив комп'ютера в цілому і комп'ютерних ігор, зокрема, на психіку дитини. Деякі вчені вважають, що заняття з комп'ютером — це свого роду залежність, яка виявляється в таких психопатологічних симптомах, як нездатність переключатися на інші розваги, почуття уявної переваги над іншими, збідніння емоційної сфери, агресивне поведіння, звуження кола інтересів, прагнення до створення власного світу, відхід від реальності і т. д. Негативну картину доповнюють соматичні порушення — зниження гостроти зору, швидка стомлюваність та ін.

Часто анімізація комп'ютера є сигналом про дискомфорт у спілкуванні, про присутність елементів деперсоніфікації. Феномени персоніфікації і деперсоніфікації, надовіра комп'ютерним даним, феномени анімізму, аутизму і т. д. свідчать про формування неусвідомлених тенденцій до зіставлення свого внутрішнього світу з комп'ютером.

Системи віртуальної реальності дозволяють моделювання, програвання і своєрідне «проживання» різних ситуацій, що сприяє розвитку уваги, пізнавальних потреб, самоактуалізації. Разом з тим, виникає можливість відходу від труднощів і проблем навколишньої дійсності у модельований віртуальний світ, що може стимулювати аутизацію дитини. Найуразливішими до негативних впливів такого роду є діти дошкільного і молодшого шкільного віку. Заміна реального досвіду практичних дій символізацією, оперуванням знаковими моделями заважає повноцінному психічному розвитку дитини.

Прямий вплив інформатизації виражається у перетворенні діяльності і появи її нових форм. Крім того, непрямий вплив виявляється і на некомп'ютеризовані види діяльності, і на особистість у цілому. Психологами були проаналізовані твори дітей на тему «Школа майбутнього». Одержані дані показали, що останнім часом все більше учнів виключають зі школи майбутнього педагогів, замінюючи їх доброзичливими і цілком підлеглими їхній волі комп'ютерами і роботами. Це свідчить про те, що є небезпека втрат навичок живого спілкування. У живому діалозі змістове навантаження мають не тільки слова і зорові образи, але й жести, міміка, емоційне забарвлення реплік та інші невербальні елементи. Вищезазначене не зменшує переваг нових засобів оперування інформацією, але не

слід нехтувати досвідом традиційних форм спілкування й оперування живими знаннями.

Сьогодні існують гігієнічні норми експлуатації комп'ютерів, причому для дітей, молодших 12 років, цими нормами передбачено не більше 10 хвилин безперервної роботи на комп'ютері. На жаль, далеко не завжди цих норм строго дотримуються в навчальному процесі.

Таким чином, важко говорити про однозначно позитивний вплив комп'ютеризації початкової школи, тому що наведені дані не дозволяють вважати збалансованими її позитивні та негативні ефекти.

Передбачення і подолання вищенаведених факторів вчителем можливе лише через помірковане використання комп'ютера в навчально-виховному процесі, аналіз і використання вже розроблених форм застосування інформаційно-

комунікативних технологій, що пройшли певну апробацію на практиці.

Література

1. Безрукова В. С. Все о современном уроке в школе: проблемы и решения. Кн. 3. Здоровьесберегающий урок / В. С. Безруков. — М.: Сентябрь, 2006. — 176 с.
2. Витухновская. Проектирование технологии подготовки к обучению младших школьников с использованием компьютера / Витухновская, Марченко // Информатика и образование. — 2004. — № 8.
3. Зинченко В. П. Человек развивающийся. Очерки российской психологии / В. П. Зинченко, Е. Б. Моргунов. — М., 1994.
4. Лаврентьева Г. П. Психолого-эргономічні вимоги до застосування електронних засобів навчання // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2009. — Вип. 5.
5. Як виростити дитину здоровою: посіб. для батьків учнів молод. шк. віку / Т. Бойченко [та ін.]. — К.: Прем'єр-Медіа, 2001. — 204 с.

УДК 371.21:371.315

Е. Ю. ГАПОНОВА,

заведующая лабораторией методики преподавания информатики ООИУУ,

Е. В. КАРАКОНСТАНТИН,

учитель информатики, учитель высшей категории, учитель-методист Одесского лицея «Приморский»,

С. И. ЯСЫНОВА,

практический психолог-методист высшей категории Одесского лицея «Приморский»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ УСПЕВАЕМОСТИ УЧАЩИХСЯ И РАЗВИТИЯ МНОЖЕСТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Первые сведения о теории множественности интеллекта были опубликованы в 1983 году в книге Г. Гарднера «Структура разума: теория множественности интеллекта».

Г. Гарднер выделил следующие типы интеллекта: вербально-лингвистический, логико-математический, пространственный, телесно-кинестетический, музыкальный, внутриличностный и межличностный. Возможно осмысление того, что каждый из этих типов интеллекта может быть развит, окажет значительное влияние на выбор методов обучения детей и позволит организовать учебный процесс так, чтобы они учились в соответствии со своими возможностями (а не ниже их) и достигали лучших результатов.

Один из базовых принципов теории множественности интеллекта заключается в том, что в процессе обучения необходимо учитывать индивидуальные познавательные различия, стремиться к созданию разнообразных познавательных возможностей, максимально отвечающих индивидуальному интеллектуальному потенциалу.

Педагогика и психология всегда обращала внимание на то, что способности у учеников разные и необходимо это учитывать. «Существует более, чем один способ научить тому, что вы считаете важным. Теория множественности интеллекта при этом может быть инструментом», — эта мысль пронизывает всю теорию Гарднера. Главная особенность процесса обучения, основанного на теории множественности интеллекта, заключается в том, что в первую очередь он направлен на развитие ума и способностей, а затем на усвоение школьной программы (стандарта), в то время, как при использовании традиционной системы обучения акцент делается на усвоение содержания программы через вербальные и логико-математические способности ученика.

Рассмотрим возможности модульного обучения для развития ума, способностей и повышения успеваемости учащихся в соответствии с теорией Гарднера.

Модуль — это целевой функциональный узел, в котором учебное содержание и тех-

нология овладения им объединены в систему высокого уровня целостности.

Основные положения использования технологии модульного обучения на уроках информатики:

— изменение структуры курса информатики, а именно деление учебного материала на блоки, их группировка;

— учебная деятельность алгоритмизируется, то есть модуль — это законченная структурная единица, входящая в курс информатики, включающая в себя чёткую структуру, определённую последовательность изложения материала, вариативность уровней сложности.

В модульной системе учебный процесс состоит из следующих этапов:

1. Постановка и принятие цели учеником.
2. Подготовка к восприятию нового материала.
3. Учебная деятельность.
4. Анализ деятельности.
5. Подведение итогов.

Модульная система обучения предполагает такое соотношение практического материала к теоретическому: 80 % к 20 %.

В соответствии с принципом целевого назначения выделяют три типа модулей:

- познавательные (для изучения основ наук);
- операционные (для формирования навыков, умений и способов деятельности);
- смешанные.

Правила построения модуля

Перед каждым модулем проводится входной контроль.

В модуль включаются лекционный курс, освоение лекционного материала (первичных навыков), промежуточный контроль, формирование умений и навыков и их закрепление (выполнение упражнений и практических работ), контроль, коррекционный блок.

В 9-х и 10-х классах физико-математического профиля проводился эксперимент, целью которого было выяснить, какова роль модульного обучения на уроках информатики, как влияет модульное обучение на успеваемость и можно ли при изучении информатики воздействовать на интеллект учащихся с максимальной пользой.

Суть эксперимента.

В эксперименте принимали участие только классы физико-математического профиля. В одном классе обучение проводилось с использованием традиционной системы, а в другом — использовалась система модульного обучения и учитывался тип интеллекта учащихся.

В процессе обучения был осуществлён входной, промежуточный и выходной контроль.

В ходе эксперимента оценивалось: степень усвоения учащимися учебного материала, умение работать самостоятельно, результаты самостоятельной деятельности учащихся.

Сопоставив полученные результаты (классы, участвующие в эксперименте выделены жирным шрифтом), можно увидеть, что успеваемость учащихся классов, где проводился эксперимент, повысилась, было проведено больше упражнений (как теоретических, так и практических) и выполнено больше индивидуальных самостоятельных заданий.

Класс	Входной контроль (средний балл)	Выходной контроль (средний балл)	Количество выполненных упражнений	Выполнение индивидуальных заданий
2-В	8,6	8,1	53	15
2-Г	8,7	8,9	87	25
3-Д	9,2	9,9	54	36
3-Г	8,6	8,6	40	20

Ниже приводятся типы заданий к теме «Текстовый процессор» в 10-м классе. Задания рассчитаны на формирование практических навыков, развитие или закрепление того или иного типа множественного интеллекта.

Вербально-лингвистический тип. Любят писать, читать и слушать. Им нравится рассказывать разные истории. Хорошо запоминают даты, имена и другую информацию. Имеют хорошее произношение, богатый словарный запас, любят разгадывать кроссворды, играть в «слова». Рекомендуемые виды деятельности, упражнения: доклады, хоровое чтение, устные ответы, ролевые игры и др.

Примерные задания: прочитав в учебнике дополнительную информацию по теме «Текстовый процессор» («информация для любознательных», «историческая справка», «это интересно» и т. д.), оформить таблицу с кратким изложением этой информации и рассказать о ней учащимся своего класса.

Логико-математический тип. Быстро решают арифметические задачи, любят анализировать данные, строить прогнозы. Предпочитают играть в шахматы, «стратегические» игры. Быстро определяют причины и следствия. Рекомендуемые виды деятельности, упражнения: построение логических цепочек, графиков, различного рода эксперименты, «Карты памяти» и др.

Примерные задания: составить алгоритм построения таблицы в текстовом документе предложенного вида из заранее подготовленных шагов; провести эксперимент — выяснить количество алгоритмов на основе предложенных шагов, построить два вида таблиц и сделать выводы о затраченном времени.

Визуально-пространственный тип. Мыслят образами и «картинками». Обожают рисовать, красить, лепить. Хорошо воспринимают карты и диаграммы. Любят наблюдать все в движении, а также рассматривать слайды и фотографии. Рекомендуемые виды деятельности, упражнения: рисование схем, карт, составление таблиц, раскраски, «дорисовки», незаконченные предложения и др.

Примерные задания: закончить предложение (на повторение теории); составить таблицу с графическими элементами, которые можно использовать в текстовом редакторе; подготовить презентацию на предложенную тему.

Телесно-кинестетический тип. Лучше всего учатся, передвигаясь, прикасаясь и манипулируя предметами. Во время разговора с людьми любят прикасаться к ним. Умелые рукодельники. Рекомендуемые виды деятельности, упражнения: ролевые игры, двигательные упражнения, спорт, лепка, танцы и др.

Примерные задания: составить текстовый документ, который включает в себя алгоритм выполнения комплекса физических упражнений, затем составить тестовые вопросы по теме «Текстовый редактор», где ответом является выполнение одного из шагов физического упражнения; закончив упражнение, оценить правильность его выполнения. Найти ошибки.

Межличностный тип. Любят всегда быть среди людей. Имеют много друзей. Хорошие организаторы, а иногда и манипуляторы. Лучше всего обучаются, будучи вовлечены в общение с другими. Являются посредниками во время споров. Рекомендуемые виды деятельности, упражнения: ролевые игры, дебаты, дискуссии, работа в малых группах, работа в роли проверяющего, интервьюирование, участие в театральные постановках и др.

Примерные задания: работа в группе по созданию логотипа и визитной карточки фирмы; организация и проведение дискуссии на предложенную тему.

Внутриличностный тип. Предпочитают свой внутренний мир, способны к самокритике. Демонстрируют чувство независимости. Предпочитают оставаться в одиночестве, занимаясь любимым делом или работой. Этот вид интеллекта проявляет себя через другие виды, выделенные Гарднером. Рекомендуемые виды деятельности, упражнения: самостоятельная работа по инструкции, требующая времени на обдумывание и др.

Примерные задания: самостоятельная работа над темой по инструкции; в завершённой работе (чужой или своей) найти и проанализировать ошибки.

Музыкальный тип. Восприимчивы к разнообразию звуков в окружающей их среде. Любят играть на музыкальных инструментах, хорошо запоминают мелодии. Любят что-нибудь делать под музыкальное сопровождение. Имеют хорошее чувство ритма. Рекомендуемые виды деятельности, упражнения: пение, хорошее чтение, двигательные упражнения и др.

Примерные задания: в результате выполненного задания (устного или письменного) за правильный ответ получают ноту. После выполнения заданий следует проиграть мелодию. Проанализировать правильность мелодии и найти ошибки (можно использовать электронное пианино или детский музыкальный ин-

струмент); используя заготовки из фрагментов мелодий, найти их описание в текстовом документе, отредактировать и отформатировать такой документ по образцу. Выводы оформить с помощью элемента «Список» или «Таблицы».

В качестве примера хочется продемонстрировать данные ученика 9-го класса Александра П., у которого четко выражены только два типа интеллекта: визуально-пространственный (4 балла) и музыкальный (3 балла). Остальные типы интеллекта имеют по 1 баллу или вообще не выражены (вербально-лингвистический и внутриличностный). Александр легко выполнял работу по обработке графических изображений, видео и аудиофайлов, что позволило выставить его работу на конкурс МАН, где он успешно выступил. Но при этом конспект лекционного материала он практически не вёл, контрольные вопросы вызывали у него откровенную скуку. С учетом своего типа интеллекта, получал индивидуальные задания в классе и задания для самостоятельной работы дома. Это позволило адекватно оценить его знания предмета, повысить мотивацию при изучении информатики, тем самым улучшив его социальное положение в классе.

Достоинства модульной системы обучения:

- индивидуальный подход к учащимся;
- развитие практических навыков;
- повышение качества обучения за счет того, что обучение было направлено на формирование практических навыков;
- сокращение сроков изучения теоретического материала;
- повышение эффективности усвоения теоретического материала;
- быстрая адаптация учебно-методического материала к изменяющимся условиям, гибкое реагирование;
- развитие слабовыраженных типов интеллекта за счёт индивидуализации и самообразования учащихся;
- использование ярко выраженных типов интеллекта учащихся для индивидуальной работы (участие в олимпиадах, МАН и т. д.).

Недостатки и сложности модульной системы обучения:

- необходимость исследования интеллекта, качеств личности учащихся (тесное взаимодействие с психологической службой);
- увеличенные сроки разработки учебных программ, материалов при значительных затратах времени и затратах на тиражирование;
- необходимость иметь современно оборудованные, оснащенные учебные места;
- некоторая сложность организации учебного процесса.

Но преодоление сложностей зависит, в основном, от способностей организаторов учебного процесса, инициативы и творчества учителя-предметника.

Выводы. Использование модульного обучения: повышает успеваемость учащихся; даёт возможность учащимся работать самостоятельно; даёт возможность облегчить восприятие теоретического материала благодаря активной практической работе; позволяет управлять временем изучения той или иной темы, а также больше работать над выполнением практических заданий; позволяет полностью учитывать индивидуальные особенности интеллекта учащихся и развивать или использовать тот или иной вид интеллекта; позволяет освободить

время для индивидуальной работы с учащимися.

В результате изучения теории множественного интеллекта и проведения эксперимента можно сделать такие выводы: модульное обучение даёт преимущество для учеников в развитии и укреплении различных типов интеллекта, в развитии познавательных, социальных и коммуникативных способностей личности, позволяет сформировать способность к самообразованию, необходимые общеучебные умения и навыки и повысить успеваемость.

УДК 81.1

В. В. ЛАВРЕНЮК,

канд. філол. наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності ОНПУ,

О. А. КОВАЛЕНКО,

канд. філол. наук, доцент кафедри української та іноземних мов ОДАУ

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Останнім часом комп'ютерні технології впевнено увійшли до арсеналу методів навчання. Сьогодні вже абсолютно зрозуміло, що вирішення проблеми забезпечення якості, активності й індивідуалізації навчання можна досягти лише на підставі застосування в навчальному процесі разом із традиційними методами комп'ютерних технологій. Інформаційні можливості і швидкодія сучасних ПЕОМ розширюють можливості викладачів для розвитку творчості, дозволяють модернізувати старі й запроваджувати новітні технології і форми навчання. Аналіз світової педагогічної практики дозволяє виділити такі класи педагогічних програмних продуктів:

- комп'ютерні підручники;
- навчальні програми;
- імітуючі та моделюючі тренажери;
- електронні довідники, словники, енциклопедії;
- системи самопідготовки й самоконтролю;
- системи контролю знань і тестування.

При тестуванні необхідно використовувати комп'ютерну техніку як інструмент.

Висока якість навчання, безперечно, безпосередньо залежить від кількості, глибини, вчасності й об'єктивності оцінки одержуваних знань, а отже, грамотно розроблені тести дозволяють виявити рівень засвоєння знань і ступінь сформованості навичок в процесі навчання [5, 120].

Широкого розповсюдження набули діагностичні тести успішності, в яких застосовують форму альтернативного вибору правильної від-

повіді (заповнення пропусків), дописування літер, цифр, слів тощо. За допомогою цих нескладних завдань вдається накопичувати значний статистичний матеріал, підпорядковувати його математичній обробці, робити об'єктивні висновки в межах тих завдань, які висувають до тестової перевірки.

Проблема співвідношення усних і письмових форм контролю у більшості випадків розв'язується на користь останніх. Відомо, що усний контроль більше сприяє формуванню швидкої реакції на запитання, розвиває зв'язне мовлення, проте не забезпечує належної об'єктивності. Письмова перевірка, забезпечуючи значно вищу об'єктивність, крім того, сприяє розвитку логічного мислення, цілеспрямованості: студент під час письмового контролю більш зосереджений, заглиблюється в суть питання, обмірковує варіанти розв'язання й побудови відповіді. Письмовий контроль привчає до точності, лаконічності, зв'язності висловлювання думок.

Слово «тест» англійського походження і мовою оригіналу означає «іспит», «перевірка». Тест навченості — це сукупність завдань, зорієнтованих на визначення (вимірювання) рівня (ступеня) засвоєння певних аспектів (частин) змісту навчання.

Правильно складені тести задовольняють ряд вимог. Вони, передусім, мають бути:

- відносно короткостроковими, тобто не вимагати великих витрат часу;
- однозначними, тобто не припускати до вільного тлумачення завдання;

— правильними, тобто виключати можливість формулювання багатозначних відповідей;

— відносно короткими, що потребують стислих відповідей;

— інформаційними, тобто такими, що забезпечують можливість співвіднесення кількісної оцінки за виконання тесту з порядковою чи навіть інтервальною шкалою вимірювань;

— зручними, тобто придатними для швидкої математичної обробки результатів;

— стандартними, тобто придатними для широкого практичного використання і вимірювання рівня навченості можливо значно ширших контингентів студентів, що опановують однаковий обсяг знань на одному й тому ж рівні навчання [3, 25].

Якщо до основи класифікації тестів покласти різні аспекти (компоненти) розвитку й формування людських якостей, то вона виглядатиме таким чином:

— тести загальних розумових здібностей, розумового розвитку;

— тести соціальних здібностей у різноманітних галузях діяльності;

— тести навченості, успішності, академічних досягнень;

— тести для визначення окремих якостей (рис) особистості (пам'яті, мислення, характеру тощо);

— тести для визначення рівня вихованості (сформованості загальнолюдських, моральних, соціальних та інших якостей) [3, 28].

Застосування тих чи інших тестів буде найбільш успішним і забезпечить надійні висновки лише за умови правильного їх поєднання з усіма іншими групами тестів. Тому тестові іспити завжди мають комплексний характер. Робити загальні висновки, наприклад, про рівень розвитку студентів на підставі застосування лише тестів навченості було б великою помилкою. Коли ставиться завдання здійснити діагностування навченості у зв'язку з досягненнями і розвитком особистості, необхідно застосовувати відповідні види тестових завдань і належні їм методики вимірювання, не забуваючи про локальний характер діагностування.

Дієвість тесту за своїм змістом близька до вимоги повноти, всебічності перевірки, пропорційного надання всіх елементів знань, що вивчаються, умінь. Термін «дієвість» має, як мінімум, два синоніми — «валідність» (від англ. *valid* — що має значення, цінний) і «показовість», «представництво», що тлумачать так само, як «репрезентативність». Завжди мають на увазі те, що укладач тесту зобов'язаний ретельно вивчити всі розділи навчальної програми, навчальні книги, добре знати мету й конкретні завдання навчання. Лише тоді він зможе скласти тести, що будуть дієвими для певної категорії студентів.

При підготовці матеріалів для тестового контролю необхідно дотримуватися таких основних правил:

— не можна включати відповіді, неправильність яких на момент тестування студенти не можуть обґрунтувати;

— неправильні відповіді мають конструюватися на підставі типових помилок і бути правдоподібними;

— правильні відповіді серед усіх запропонованих відповідей мають розміщуватися у довільному порядку;

— запитання не повинні повторювати формулювань підручника;

— відповіді на одні запитання не повинні бути підказками для відповідей на інші;

— запитання не повинні містити «пасток» [1, 115].

Тести навченості застосовують на всіх етапах дидактичного процесу. За їх допомогою забезпечують попередній, поточний, тематичний та підсумковий контроль знань, умінь, облік успішності, академічних досягнень.

Під час тестування необхідно використовувати комп'ютерну техніку як робочий інструмент. Основними перевагами комп'ютерних систем контролю якості знань є їх оперативність і технологічність обробки даних тестування. Безперечними перевагами нової системи є зняття недовіри до об'єктивності оцінювання знань на випускних і вступних іспитах; скасування можливості адміністративного управління процесом оцінювання знань різними гілками влади; можливість формування єдиних для всієї країни вимог до знань, умінь та навичок з кожної дисципліни.

Однак, не всі необхідні характеристики щодо засвоєння філологічних дисциплін можна одержувати засобами тестування. Відсутність безпосереднього контакту викладача зі студентом призводить (і призвело!) до того, що студенти (випускники вищих навчальних закладів) не мають навичок формулювання, конкретизування своїх думок під час відповіді, обґрунтування своєї точки зору, відстоювання в дискусії своєї позиції. Відсутність усного іспиту протягом декількох минулих років спричинило істотне зменшення словникового запасу і виникнення чималих труднощів у спілкуванні як однієї з найважливіших компетенцій громадянина.

Методика викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів технічних спеціальностей ВНЗ обумовлена низкою об'єктивних чинників, серед яких:

— низький рівень володіння українською літературною мовою;

— відсутність належної навчальної літератури (термінологічних словників, посібників, підручників українською мовою тощо);

— різний рівень мовленнєвої підготовки і т. ін.

Наслідком цього є виникнення «чорних перлів» у мовленні наших студентів, а у майбутньому — людей з вищою освітою, керівників усіх рівнів:

— громадянське законодавство — *цивільне законодавство*;
 — копіруюча машина — *копіювальна машина*;
 — бувший офіцер — *колишній офіцер*;
 — торгуючі організації — *торговельні (торгові) організації*;
 — дозрівший плід — *дозрілий (стиглий) плід*;
 — ведучий спеціаліст — *провідний спеціаліст*;
 — бувший у користуванні — *вживаний, використаний (що був у використанні)*;
 — вугледобуваюча промисловість — *вугледобувна промисловість*;
 — красяча рідина — *барвник*;
 — вимірюючий пристрій — *вимірювальний пристрій*;
 — прилягаюча територія — *прилегла територія*;
 — заспокоючий засіб — *заспокійливий засіб*;
 — рухаюча сила — *рушійна сила*;
 — координуючий комітет — *координаційний комітет*;
 — пояснююча записка — *пояснювальна записка*;
 — рішаючий аргумент — *вирішальний аргумент*;
 — допомагаючий механізм — *допоміжний механізм*;
 — завідуючий відділом — *завідувач відділу*;
 — діюче законодавство — *чинне законодавство*;
 — притягти до роботи — *залучити до роботи*;
 — грати велику роль — *відігравати велику роль*;
 — рахувати можливим — *вважати за можливе*;
 — не дивлячись на перешкоди — *незважаючи на перешкоди*;
 — вчинити злочин — *скоїти злочин*;
 — відклонити пропозицію — *відхилити пропозицію*;
 — ставити у відомість — *доводити до відома*;
 — робити вклад у справу — *робити внесок до справи*;
 — повістка денна — *порядок денний*;
 — вести себе — *поводитися*;
 — відміняти закон — *скасовувати закон*;
 — заключати договір — *укладати угоду*;
 — підводити підсумки — *підбивати підсумки*;
 — приймати міри — *вживати заходів*;
 — приймати участь — *брати участь*;
 — забезпечити безпеку — *гарантувати безпеку*;
 — наштотуватись на перешкоди — *натрапляти на перешкоди*;
 — блюсти інтереси — *дотримуватись інтересів*;
 — давати добро на ремонт — *давати згоду (погодитися) на ремонт*;
 — попадати в скрутне становище — *потрапляти у скрутне становище*;

— рахуватися з думкою людей — *поважати (шанувати; зважати на) думку людей*;
 — за необхідністю — *за необхідності*;
 — брати обов'язки — *брати зобов'язання*;
 — співставляти дані — *зіставляти (порівнювати) дані*;
 — теряти час — *гаяти (марнувати, втрачати) час*;
 — халатне ставлення — *байдуже ставлення*;
 — в залежності від — *залежно від*;
 — винести подяку — *скласти подяку*;
 — дякуючи підтримці — *завдяки підтримці*;
 — терпіти поразку — *зазнати поразки*;
 — поступати у вуз — *вступати до ВНЗ (до вищого навчального закладу)*;
 — службове лице — *службова особа*;
 — подходящий податок — *прибуткове податкування*;
 — нанести шкоди — *завдати шкоди*;
 — нанести збитки — *завдати збитків*;
 — досягати взаєморозуміння — *досягати порозуміння (порозумітися)*;
 — розрив контракту — *розірвання контракту*;
 — рахувати можливим — *вважати за можливе*;
 — поштовий ящик — *поштова скринька*;
 — настоювати на зміні назви — *наполягати на зміні назви* тощо.

Все це, безперечно, ускладнює роботу викладача-філолога (україніста). Проте, викладання цієї дисципліни за її системно-структурним принципом, що передбачає вивчення всіх рівнів мови, від фонетичного до синтаксичного, є недоцільним у технічному навчальному закладі. На нашу думку, всі розділи мови мають розглядатися з точки зору їх природного місця в мовленні, їх значущості для розуміння передачі й розуміння думки, тому найголовнішою одиницею в структурі занять має стати текст — науковий (професійний) та офіційно-діловий.

На наш погляд, метою навчання мають бути такі мовленнєві вміння:

— вільно користуватися у спілкуванні як засвоєними раніше, так і удосконаленими в означеному курсі мовними структурами і формами;

— добре орієнтуватися у словниковому складі української літературної мови, беручи до уваги стилістичну доцільність слововживання і лексичну сполучуваність;

— грамотно перекладати й редагувати будь-який професійний текст;

— правильно укладати тексти найуживаніших документів (протоколів, доручень, розписок, службових записок, листів тощо) з урахуванням термінологічної (професійної) лексики.

Надзвичайно важливим під час вивчення філологічних дисциплін, зокрема української мови за професійним спрямуванням, є застосування ділових ігор-бесід за «круглим столом», дискусій, диспутів, прес-конференцій, інтерв'ю тощо. Вони підвищують зацікавленість у на-

вчання й долають перешкоди, що уповільнюють розвиток здатності до комунікації. Пропонуємо студентам такі теми професійного спілкування: «Комп'ютерні технології в житті сучасної людини», «Екологія і світ», «Науковий прогрес і майбутнє цивілізації», «Розвиток альтернативних джерел енергетики» тощо.

Означені види робіт вимагають ретельної попередньої підготовки. Це можуть бути такі завдання:

— проблемні запитання в рамках визначеної теми;

— тексти монологічного чи діалогічного характеру на визначену тему з відповідними мовленнєвими формулами;

— завдання до текстів, що сприяють формуванню мовленнєвої компетенції, а саме:

- ознайомитися зі сценарієм конференції, надати загальну характеристику її проблеми, розказати про час і місце її проведення, про зміст доповідей, використовуючи лексику й фразеологію науково-професійного й офіційно-ділового стилів;

- подати усний короткий огляд цієї конференції;

- назвати й записати типові мовні звороти, що використовуються під час наради;

- дібрати до поданих мовних зворотів синонімічні;

- висловити свою думку з приводу заслуханої на нараді доповіді, поставити запитання доповідачеві;

- на підставі опрацьованого тексту підготувати доповідь щодо означеної теми і т. ін.

Формування в усному мовленні умінь і навичок необхідно супроводжувати серією вправ, за допомогою яких відбувається опанування граматичного ладу мови.

При виборі тем особливу увагу звертаємо на відмінювання іменників і прикметників, творення вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників і прислівників, особливості вживання дієприкметників і дієприслівників, а також особливості вживання службових частин мови.

Це саме той матеріал, який є необхідним для правильної побудови висловлювання, оскільки

ки незнання його не можна компенсувати за допомогою словників, навіть найкращих, найсучасніших — електронних.

Найскладнішими й найефективнішими завданнями є переклад і редагування, оскільки саме вони забезпечують розширення й систематизацію знань студентів на всіх рівнях володіння українською мовою, мають творчий характер.

Отже, уміння зв'язно, логічно й переконливо викладати свої думки, деякі інші характеристики знань, умінь, навичок діагностувати тестуванням неможливо. Це означає, що під час викладання філологічних дисциплін, зокрема української мови за професійним спрямуванням, серед студентів денної і дистанційної форм навчання мають застосовуватися комп'ютерні технології, грамотно розроблені тести, проте лише як один із видів діагностики знань, ні в якому разі не витісняти собою інших, традиційних форм і методів перевірки (усних і письмових), а поєднуватися з ними, органічно доповнюючи.

Ці та інші заходи, на наш погляд, мають сприяти покращенню знань з української мови у студентів і випускників вищих навчальних закладів України.

Література

1. Аванесов В. С. Научные проблемы тестового контроля знаний / В. С. Аванесов. — М. : Исслед. центр, 1994. — 135 с.

2. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. — Тернопіль : Навч. кн. — Богдан, 2004. — 384 с.

3. Методичні вказівки щодо укладання тестів / уклад.: В. Д. Гогунський, Ю. К. Тодорцев, К. В. Колеснікова. — О. : Наука і техніка, 2005. — 34 с.

4. Цабієв О. М. Основи побудови системи менеджменту якості у вищому навчальному закладі / О. М. Цабієв, В. Д. Гогунський // Система менеджменту якості у вищому навчальному закладі : матеріали наук.-метод. семінару. — О. : Наука і техніка, 2012. — Вип. 6. — С. 3–6.

5. Яковенко В. Д. Впровадження європейських норм і стандартів освіти при проектуванні автоматизованих систем // Система менеджменту якості у вищому навчальному закладі : матеріали наук.-метод. семінару. — О. : Наука і техніка, 2012. — Вип. 6. — С. 119–123.

Н. Л. ЛИСТОПАД,
викладач психолого-педагогічних дисциплін ВНЗ «Одеське педагогічне училище»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розкрито сутність проблеми вдосконалення і розвитку професійної освіти, поняття компетентності та її складових. Наведено та проаналізовано структуру професійної компетентності, основні риси компетентнісного підходу до підготовки студентів педагогічного вузу. Визначено одне з головних завдань освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Ключові слова: компетенція, компетентність, педагогічна компетентність, інноваційна педагогічна компетенція, інформаційна грамотність.

Зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільства, зумовили виникнення проблем щодо вдосконалення і розвитку професійної освіти. У професійно-педагогічній освіті намітилися тенденції розвитку: багаторівнева професійна освіта; ускладнення і посилення психолого-педагогічної і гуманітарної підготовки; різноманітність спеціалізацій в програмі навчання; вдосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. З'явилася потреба в реалізації нових підходів до організації і змісту підготовки студентів педагогічних ВНЗ, здатних адаптуватися до умов, що склалися.

Зміст освіти дуже швидко втрачає свою актуальність. На жаль, мають місце малоефективні способи передачі знань, академічні традиційні форми, методи і прийоми навчання, низька навчальна активність студентів, що не мають внутрішньої і зовнішньої мотивації до опанування професії [1].

Сучасні соціальні зміни вимагають нових підходів до освіти й виховання підростаючого покоління, а також по-новому ставлять питання про професійну компетентність вихователя дошкільного навчального закладу. Особистість вихователя, його професійна компетентність сьогодні, як ніколи, виявляються надзвичайно важливими умовами забезпечення ефективності процесу навчання і виховання. Суттєві зміни в характері освіти XXI століття (її спрямованість, цілі, зміст) все більш прозоро орієнтують її на «вільний розвиток людини», на творчу ініціативу, самостійність, конкурентоздатність, мобільність майбутнього фахівця-педагога.

Багато видатних вчених розглядають професійну компетентність як формування професійних вимог до фахівця (А. Г. Бермус, Н. Ф. Єфремова, І. А. Зимова, Д. С. Цодикова). Усі дослідники, які вивчали природу компетенції, звертають увагу на її багатосторонній, різноплановий і систематичний характер.

Н. Ф. Єфремова визначає це поняття так: «Компетенції — це узагальнені і сформовані якості особистості, її здатність універсально використовувати і застосовувати отримані знання і навички; сукупність знань, умінь і навичок, які дозволяють суб'єктові пристосуватися до умов, що змінюються; здатність діяти і вижива-

ти в цих умовах». До цього переліку А. В. Хуторська, ґрунтуючись на позиціях особистісно орієнтованого навчання, додає сукупність змістовних орієнтацій, які необхідні для продуктивної діяльності.

На думку В. А. Болотова та В. В. Серикова, природа компетентності, будучи продуктом навчання, не прямо впливає з нього, а є наслідком саморозвитку індивіда, його не тільки технологічного, скільки особистісного зростання, наслідком самоорганізації і узагальнення діяльності і особистого досвіду. Дж. Равен компетентність розумів як спеціальну здатність людини, яка необхідна для виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, навички, способи мислення і готовність нести відповідальність за свої дії.

На думку А. Г. Бермуса, компетентність є системною єдністю, яка інтегрує особисті, предметні й інструментальні особливості і компоненти. М. А. Чошанов вважає, що компетентність — це не просто володіння знаннями, а постійне прагнення до їх оновлення і використання в конкретних умовах, тобто володіння оперативними і мобільними знаннями; це гнучкість і критичність мислення, здатність обирати найбільш оптимальні та ефективні рішення і відхиляти помилкові.

Звернення до використання компетентнісного підходу в підготовці майбутніх вихователів дошкільного закладу ґрунтується на розумінні того, що сьогодні на перший план виходить не тільки те, що знає майбутній фахівець, але й те, що він уміє робити чи здійснювати як професіонал. Поняття «педагогічна компетентність» включає знання, уміння, навички, а також способи і прийоми їх реалізації в діяльності (саморозвитку) особистості. У реальній діяльності вихователя прояв професійної компетентності забезпечується єдністю всіх змістовно-операційних і мотиваційно-ціннісних структур, знаходиться у тісному взаємозв'язку з професійною майстерністю, професійною культурою, професійною і особистісною готовністю.

Отже, при компетентнісному підході у зміст освіти, як і при традиційних підходах, входять знання, способи та досвід репродуктив-

ної і творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення до світу, але при цьому основний акцент робиться на практичному оволодінні цим змістом.

Ефективне формування професійної компетентності можливе, на наш погляд, в результаті кардинального оновлення традиційної технології предметно-методичної підготовки, зміни характеру педагогічної взаємодії «викладач-студент», активізації суб'єктної позиції студента в цій взаємодії, надання йому значних академічних свобод і можливості вибору змісту і форм виконання навчальної роботи. Останнє, як показує наш досвід, є головною умовою для прояву індивідуальності і творчого потенціалу студента, його цілеспрямованого професійно зорієнтованого розвитку [4].

Професійна компетентність нами розглядається як синтез знань, умінь і навичок, емоційно-ціннісного ставлення та професійного саморозвитку (див. рис. 1).

Структура професійної компетентності включає спеціальну, методичну та психолого-педагогічну складові.

Освітні компетенції науковці структурують таким чином:

— ключові (надпредметні), які визначаються як здатність людини здійснювати різні види діяльності;

— галузеві (загальнопредметні) (набуваються упродовж вивчення змісту того чи іншого предмета (освітньої галузі));

— предметні (формується при вивченні певного предмета).

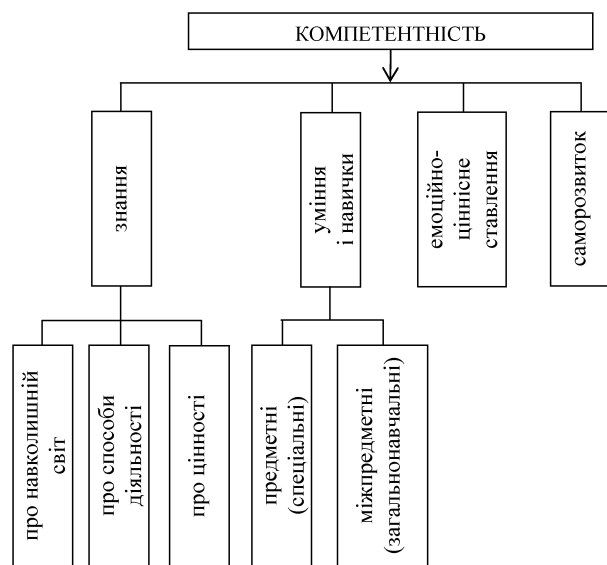

Рис. 1. Структурні компоненти компетентності

Серед ключових компетентностей вітчизняні дослідники виділяють такі: інформаційна; соціально-психологічна; громадянська; комунікативна; методологічна; життєва; професійна; психологічна.

Останнім часом з'явився новий термін —

«інноваційна педагогічна компетенція». Фахівці визначають її як цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів педагогічних дій та засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів.

Перед сучасним педагогом висувається вимога володіти цілою гамою спеціальних професійних умінь, пов'язаних передусім з його психологічною підготовкою. У своїй професійній діяльності він зіштовхується з необхідністю чити не лише знанням, але й способами їх отримання, формувати навчальну діяльність школярів, будувати освіту як систему, що створює умови для самопроекування і формування багатомірної свідомості, здатності самовизначатися, розвивати у школярів техніку розуміння, мислення, дії, рефлексії. Унікальність професії вчителя полягає в тому, що він створює умови для розвитку людини, її освіти, а основу педагогічної освіти складає психологічне знання як учіння про сутність людини та її діяльність. У цьому контексті стає очевидною необхідність підвищення психологічної грамотності сучасного вчителя, адже освітній процес, орієнтований на розвиток різноманітних здібностей людини, може будуватися лише на адекватній творчій основі, ядро якої складають психологія та педагогіка [2].

Одне з головних завдань освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства — навчити студентів використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології [7]. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба оснащення закладів освіти сучасною комп'ютерною технікою, програмними засобами, електронними підручниками тощо [6]. Впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) забезпечує подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в сучасному інформаційному суспільстві, сприяє розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання, які, у свою чергу, створюють умови для процесу оновлення в галузі підготовки майбутніх вихователів [5].

Таким чином, реалізація компетентнісного підходу до підготовки студентів педагогічного вузу передбачає чітке визначення цілей професійно-особистісного розвитку; виявлення певних компетенцій, які також є цілями розвитку особистості; формування компетенцій як сукупності смислових орієнтацій, які базуються на досягненні національної і загальнолюдської культури; надання педагогічної підтримки особистості студента, забезпечення для неї «зони успіху»; індивідуалізація програми вибору стратегії для досягнення мети; створення ситуацій для комплексної перевірки умінь практичного використання знань і набуття цінного життєвого досвіду; інтеграційну характеристику про-

явів особистості, що пов'язано з її здатністю удосконалювати наявні знання, уміння і способи діяльності в міру соціалізації і накопичення досвіду життєдіяльності [1].

Для безпосереднього здійснення педагогом навчально-виховного процесу необхідні уміння і навички, що дозволяють йому знаходити інформацію, критично її оцінювати, вибирати необхідну інформацію, використовувати її, створювати нову та вміти обмінюватись нею. А це вже поняття інформаційної грамотності.

Інформаційна грамотність розглядається нами як вміння визначити можливі джерела інформації і стратегію її пошуку, отримання її; аналізувати отриману інформацію, використовуючи різного типу схеми, таблиці і т. д. для фіксації результатів; оцінювати інформацію з позицій достовірності, точності, достатності для вирішення проблеми (завдання); відчувати потребу в додатковій інформації, отримувати її, якщо є можливість; використовувати результати процесів пошуку, отримання, аналізу і оцінки інформації для прийняття рішень; створювати нові (для конкретного випадку) інформаційні моделі об'єктів і процесів, в тому числі з використанням схем, таблиць і т. ін.; накопичувати власний банк знань за рахунок особисто значущої інформації, необхідної в своїй діяльності; створювати свої джерела інформації; використовувати сучасні технології в процесі роботи з інформацією; працювати з інформацією індивідуально, а також в групі.

Отже, інформаційно-комп'ютерна компетентність — властивість педагога, який компетентно, тобто цілеспрямовано і самостійно, із знанням вимог до професійної діяльності в умовах інформатизації освітнього простору і своїх можливостей та обмежень здатен застосовувати ІКТ в процесі навчання, виховання, методичної і дослідницької діяльності та власної неперервної професійної діяльності, і на основі аналізу педагогічних ситуацій може формулювати педагогічні завдання та знаходити оптимальні способи їх розв'язання з максимальним використанням можливостей ІКТ.

Література

1. Алексеев Н. Г. Философские основания рефлексивного подхода // Рефлексивный подход к психологическому обеспечению образования. — М. : Ярославль, 2004.
2. Андреева И. Н. Антология по истории и теории социальной педагогики : учеб. пособие для студ. учеб. завед. / И. Н. Андреева. — М. : Академия, 2006. — 176 с.
3. Петров А. Е. Интернет в гуманитарном образовании : учеб. пособие для вузов / А. Е. Петров, М. В. Моисеева, Е. С. Полат ; под ред. Е. С. Полат. — М. : Владос, 2001. — 272 с.
4. Полякова В. А. Модель формирования готовности учителя к диалоговому взаимодействию в сетевых педагогических сообществах // Современные проблемы науки и образования. — 2008. — № 6.
5. Роберт И. В. Теоретические основы развития информатизации образования в современных условиях информационного общества массовой глобальной коммуникации // Информатика и образование. — 2008. — № 5. — С. 3—15.
6. Работа с мультимедийной доской / [упоряд. В. Лапінський] — К. : Шк. світ, 2008. — 112 с.
7. Трайнев В. А. Новые информационные коммуникационные технологии в образовании / В. А. Трайнев, В. Ю. Теплышев, И. В. Трайнев. — М. : Изд.-торг. корпорация «Дашков и К^о», 2008. — 320 с.

Аннотация

Раскрыта сущность проблемы совершенствования и развития профессионального образования, понятия компетентности и ее составляющих. Приведена и проанализирована структура профессиональной компетентности, основные черты компетентного подхода к подготовке студентов педагогического вуза. Определено одно из главных заданий образования в условиях развития информационного общества.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, педагогическая компетентность, инновационная педагогическая компетенция, информационная грамотность.

Summary

Essence of problem of perfection and development of trade education, concept of competence and her constituents is exposed. Resulted and the analysed structure of professional competence, basic lines of the competence going near preparation of students of pedagogical institute of higher. Certainly one of main tasks of education in the conditions of development of informative society.

Keywords: competence, competency, pedagogical competence, innovative pedagogical competence, informative literacy.

Л. В. НОВОХИЖНЯ,

преподаватель-методист, преподаватель спецдисциплин швейного профиля
Одесского высшего профессионального училища сферы услуг,

А. Н. СТЕПАНЕНКО,

мастер производственного обучения швейного профиля
Одесского высшего профессионального училища сферы услуг

ТАЙНЫ ПАРИЖСКОЙ МОДЫ

Время быстротечно. Мы шагнули в III тысячелетие и смотрим вперед.

Но иногда, чтобы понять значимость некоторых современных вещей, мы все же возвращаемся к их истории.

Древние мудрецы говорили: «Истинные богатства внутри нас», «Человеческая доброта — это свет души», «Красивое побуждает доброе».

Главные человеческие ценности не изменились. Наполняясь красотой, мы желаем быть лучше, чем есть. Желаем окружающему миру становиться лучше. Выше искусства может быть лишь сама природа.

Наслаждение искусством — не самоцель, а путь к внутреннему совершенствованию.

В одном ряду с живописью и архитектурой, музыкой и хореографией находится искусство создания одежды, являясь объединяющим жанром. Лучшие портные художники всегда стояли у истоков моды. Их называли «кутюрье». Французский мастер одежды Кристабаль Валенсиага сказал, что «кутюрье должен быть архитектором кроя, художником цвета, скульптором формы, музыкантом гармонии и философом стиля».

Мода — это частая сменяемость форм одежды. Мода — вечный поиск ответа на вопрос «Что такое красота?». Но ведь идеал красоты постоянно меняется: раньше менялся каждое столетие, потом каждое десятилетие, а сейчас, в наш век скоростей, ежегодно.

Моду, из-за ее непостоянства, называют легкомысленной, как женский характер, и не считают объектом для серьезного изучения. Еще Уильям Шекспир сказал с юмором: «Мода — изнашивает больше одежды, чем человек».

Но мы с вами не согласны с этим мнением. Мода спасает человека от скуки и однообразия. Меняются времена и образы. Одежда — наша оболочка, вторая кожа человека, не может оставаться неизменной! Никакие приказы королей не смогли остановить стремительный бег моды. Сегодня она помогает людям быть успешными и счастливыми. Без нее не прожить и дня!

Многие считают, что мода появилась в первобытной древности. Это мнение неверно: мода как общественное и культурное явление возникла гораздо позже. Искусствоведы доказали, что время ее рождения — эпоха позднего Средневековья. Значит, в XV веке были заведены часы моды.

Именно в это время:

— костюм становится общеевропейским, а не национальным, как было раньше;

— появляется частая сменяемость форм одежды;

— в костюмах появляются причудливые новинки, не имеющие практического назначения;

— общество охватывает всеобщий ажиотаж подражания.

На вопрос «Где рождается мода?» многие ответят: в Париже. Да, столица Франции, начиная с XVII века, стала столицей мировой моды. Именно здесь, 100 лет назад, была создана «Ассоциация», которая объединила блистательных модельеров мира. Для вхождения в нее обязательным условием было наличие собственного Дома моды в Париже и показ моделей новых коллекций одежды дважды в год. Коллекции должны показывать перспективное развитие моды и состоять минимум из 40 моделей. «Ассоциация» существует и сегодня. Интересно, что количество моделей на показах уже доходит до ста и более. Все изделия представляют собой настоящие произведения искусства. Каждый показ, как праздник, и ожидается с нетерпением.

Модели выполнялись в единственном варианте, почти полностью вручную, при участии самого кутюрье. Естественно, эти наряды стоили баснословно дорого, их мог приобрести ограниченный круг покупателей. И как высокое искусство они часто становятся экспонатами музеев.

Интересно, что большинство кутюрье, которые работают во славу французской моды, не являются французами по происхождению. Среди них есть англичане, итальянцы, испанцы, немцы, японцы, зачастую русские.

Идеи модельеров становятся модой, если они одобрены основной массой потребителей.

Затем модели несколько упрощаются для массового производства, но при этом не теряют главного смысла. Они становятся доступными всем покупателям. Это направление называется «прет-а-порте» (в переводе с французского «готовое платье»). Не секрет, что большинство из нас предпочитает покупать готовую одежду. Это менее хлопотно. К тому же художественный уровень моделей массового производства все повышается.

Сегодня модельер, работая над созданием одежды, выступает одновременно в нескольких качествах: он и художник, и инженер, и конструктор, воплощающий замысел в ткани, и психолог, помогающий моделям приобрести уверенность в себе, а может и режиссер, предлагающий нам в новом образе ранее неизвестную жизненную роль.

Модельер проходит весь путь от ремесла до искусства.

В создании одежды нельзя быть посредственностью. Известную пословицу «Плох тот солдат, который не мечтает стать генералом!» можно перефразировать: «Плох тот портной, который не мечтает стать кутюрье!». Начинаящий портной должен стремиться завоевать своим талантом весь мир! Однако для успеха одного таланта недостаточно. Необходимо огромное трудолюбие и фанатическая преданность делу.

Моду всегда создавали богатые люди, которые имели возможность и необходимость часто менять наряды.

В центре мужской французской моды конца XVII — начала XVIII столетия находился французский король Людовик XIV. Импозантный, надменный, с тонкими чертами изнеженного лица, мелодичным голосом, изысканными манерами, он говорил: «Государство — это я!», а приближенные подобострастно называли его «Король-солнце!». Он был наездником и танцором, имел художественное образование, занимался музыкой, играл в театре. Особое внимание уделял одежде. Как известно: голый король — уже не король. Понятно, что нарядов у него было много и менялись они часто. Людовик XIV стал законодателем мужской моды. От него мода расходилась, как круги на воде: сначала охватила весь королевский двор, затем Париж, всю Европу и дальше. Вкусы короля в области моды считались образцом. Он издал Указ о том, что в гардеробе мужчины должно быть не менее 30 костюмов — по количеству дней в месяце. Одежду обязательно нужно было менять в соответствии с сезонами. Он очень любил светлые шелковые одежды с бантами, лентами, кружевами, брошами. Банты были даже на башмаках! Модник напоминал мохнатого голубя. Так появилось выражение «пижон» (с фр. — «голубь»). Головы мужчин украшали парики. Каждое сословие носило

свой особый парик, но самый шикарный был у короля. В день он менял парики минимум трижды: утром — черный, днем — каштановый, вечером — нарядный светлый.

В королевстве был большой штат «делателей париков» — в немецком языке эта профессия называется «парикмахер».

Всякий, кто хотел прослыть важной персоной, подражал французскому монарху. Можно сказать, что с Людовиком XIV взошло солнце французской моды!

Женский образ во все времена привлекал большое внимание. Идеал красоты XVIII века отличали величественность и жеманство, грация и кокетство. Пышные волосы, покатые плечи, декольте, открывающее высокую грудь, корсет, стягивающий тонкую талию. От корсета дамам было трудно дышать, они часто падали в обморок, но, как говорится, мода требует жертв.

Сначала юбки имели шлейф, а потом в моду входят кринолины. Это жесткие каркасы из китового уса или проволоки, напоминающие перевернутую корзину. Такой каркас надевали под юбку для создания невероятной пышности. Это был своего рода пьедестал для торса с изящной головкой. Ткани шелковые, светлые, шуршащие. Платья густо украшены бантами, лентами, цветами и оборками. Входят в моду высокие прически сначала из темных, потом из светлых волос. Их делают на каркасах иногда высотой до 60 см, а позже начинают носить высокие парики.

А кто диктовал женскую моду? Нет, не королева, а фаворитки короля. Если вы удивлены этому факту, то вспомните, что ни один король не мог жениться по любви. Увы, политика сильнее любви.

Добиваясь симпатии короля, придворные дамы проявляли особую изобретательность. Ведь его величество щедро одаривал очередную возлюбленную драгоценностями, дарил замки, земли, крестьян. И она становилась законодательницей мод, правда... на короткое время — пока была окружена вниманием короля. Затем в этой роли была другая придворная дама — ее внешность и вкусы определяли новую моду. Король был любвеобилен, поэтому женская мода менялась часто.

В это время королеве Марии Антуанетте и придворным дамам наряды шила портниха Мари Бертен, которую называли мастером иглы и наперстка. Она умела угадывать невысказанные желания клиенток и хранить их любовные тайны. Мари Бертен обладала утонченным вкусом, талантом и трудолюбием. Шить у нее — означало одеваться лучше других. Ее мастерская была в Париже на улице Ришелье и фактически являлась первым Домом моды Европы.

Великая буржуазная революция изменила жизнь государства и, конечно, одежду. Одежда соответствовала политическим взглядам.

Разные костюмы носили сторонники короля и республиканцы. Появились новые силуэты, ткани, отделка.

В начале XIX века Франция стала империей во главе с Наполеоном Бонапартом. В мужской моде появился элегантный военный костюм, дополненный шпагой. Кстати, мужчины не расставались со шпагой даже на балу! А дама должна была напоминать греческую богиню. Поэтому в женской моде исчезли корсеты и каркасы, а появились легкие полупрозрачные шелковые платья. Даже в зимнее время их носили, несмотря на то, что часто простуживались.

В это время появилась пословица «Нельзя быть модной без экипажа!» И это истина! Костюм дополняли идеально белые, длинные перчатки, их меняли несколько раз в день. Были специальные слуги, которые следила за чистотой перчаток госпожи. С этой модой связано возникновение пословицы «Менять кавалеров, как перчатки!».

В середине XIX века некоторые богатые дамы называли себя «светскими львицами». Они меняли наряды чаще других, пристально следили за своим внешним видом. При этом вникали в дела своего супруга, помогали ему в работе. В обед «светская львица», выкуривая сигару, читала философские или исторические книги. Вечером выезжала в театр или в модное кафе.

Распространенным увлечением для дам стало присутствие на скачках и стрельбищах. Они смело входили в общество мужчин, непринужденно болтали, здоровались по-мужски за руку. Так своеобразно женщины начали бороться за эмансипацию — равные права с мужчинами. Они старались носить такую одежду, которую еще никто не носил, например, навеянную костюмами Древней Греции или Востока. Восток особенно покорял сказочным блеском, цветом, неожиданными формами.

Теперь одежду заказывали у портных более образованных, начитанных, знакомых с историей других народов. Время потребовало появления Домов моды и модельеров, т. к. многие люди желали «быть модными», выражаясь современным языком. Модная одежда стала визитной карточкой благосостояния. Многие становились бедными, чтобы быть модными!

Появились яркие личности портных, работавшие как истинные художники. Кто эти великие портные?

В середине XIX века в Париже начинает работать **Чарльз Фридерик Ворт** — первый кутюрье.

Англичанин по происхождению, он приехал в Париж без денег и связей, но с неукротимым желанием работать и добиваться славы. Через 10 лет упорного труда он смог открыть свой Дом моды на улице Де ля Пэ, которая вскоре превратилась в самую модную улицу Парижа. Ему помогала жена — мадам Маттерних. Она знакомила знатных дам с эскизами моделей,

выполненных мужем. Иногда, чтобы привлечь внимание к новым моделям, надевала их на себя и подруг. Они прогуливались по центральным улицам Парижа, привлекая внимание к новой моде. Ведь показов мод еще не существовало.

Жену Чарльза Ворта можно считать первой моделью, а публичные показы мод — прообразом «дефиле».

Ворт был первым кутюрье, который сам разрабатывал небольшие творческие коллекции, копии которых могли заказывать его клиентки.

Эмиль Золя в романе «Добыча» изобразил Ворта под именем Вормса. Автор хорошо знал знаменитого кутюрье и описал приемы его работы весьма выразительно. Портной ставил даму перед огромным от пола до потолка зеркалом и, сосредоточенно сдвинув брови, смотрел на нее. Через несколько минут маэстро, как бы озаренный вдохновением, рисовал крупными, неровными штрихами задуманный им шедевр. Как истинный художник, он соединял природную женскую красоту с рукотворным произведением — нарядом для нее. Но иной раз вдохновение упорно не являлось ему, он выставлял даму за дверь, повторяя: «Извините, невозможно, невозможно, дорогая, приходите в другой раз, я вас сегодня не чувствую».

Со временем работу Ворта высоко оценили самые известные личности того времени. Ворт одевал даже коронованных особ — девять императорских семей и сам стал некоронованным королем моды.

Наиболее ярко талант модельера проявился в вечерних платьях, и каждый наряд был неповторим. Он усовершенствовал кринолины, сделав их складными, по принципу зонта.

А в конце XIX века придумал турнюры — подушечки, которые дамы крепили сзади, ниже талии.

Бытует легенда, что однажды утром Ворт увидел в окне женщину, подметающую двор. Она ловко подобрала подол длинной юбки и укрепила его на спине, чтобы не мешал. Вороту так понравился вид ниспадающих сзади складок, что он применил такую драпировку для светских платьев.

С помощью турнюра и драпировки он создал новый силуэт, который оставался модным в течение 20 лет.

А еще с его легкой руки начал выходить первый журнал мод. Ворт придумал манекен (знакомый нам стилизованный торс человека). На нем мастер накалывал макет будущей модели. До этого времени при примерках платья накалывали прямо на фигуре. Фасоны были сложными. Чтобы добиться идеальной посадки платья, требовалось много времени. Примерки бальных платьев так затягивались, что дамы иногда падали в обморок! Поэтому необходимость создания манекенов подсказала сама жизнь.

Чарльз Фридерик Ворт

Поль Пуаре

Габриэль Шанель

Самым ярким представителем начала XX века был **Поль Пуаре** — великий художник-реформатор, самый артистичный модельер. Даже его собственный внешний вид имел налет театральности, а все его модели были эксклюзивными.

Каждый художник оставляет в произведении частицу самого себя.

Как будто о нем сказал французский писатель Гюстав Флобер: «Художник присутствует в своих произведениях как Бог во Вселенной: он вездесущ и невидим».

Поль Пуаре родился в Париже. С ранних лет рисовал. Особенно его увлекал цвет. В детстве играл с манекеном и лоскутками ткани. Молодым человеком он поступил на работу в фирму Ворта, где всецело отдавался творческому процессу. Вскоре ему удастся открыть собственное дело.

В это время в моде идет борьба за реформу. Сторонники эмансипации требуют удобной женской одежды. Поль Пуаре выражает женственность через естественность. Он предложил простые платья-рубашки, но ярких цветов и рисунков, часто в восточном или русском стиле. Особенно его вдохновили гастроли русского балета Сергея Дягилева, а затем поездка в Россию.

Творчество Поля Пуаре разнопланово: он работает декоратором, сам создает костюмы для театров. В моде он смело экспериментировал с силуэтами, показы моделей превратил в спектакли и стал делать их 2 раза в год: весенне-летнюю и осенне-зимнюю коллекцию. Эти показы в Париже происходили впервые! Слава Пуаре росла и укреплялась вплоть до Первой мировой войны. Война перепутала все планы художника...

Мода становится действительно модой, если художник держит руку на пульсе времени.

Имя **Габриэль Шанель** (известной как

Коко Шанель) обычно сопровождается эпитетом «легендарная». Ее модный дизайн на протяжении всего XX века являлся символом элегантности и вкуса. Она совершила революцию в женской одежде. Ей принадлежит такое количество изобретений в области костюма, что может показаться, что она одна создала женскую моду XX века.

«Маленькое черное платье», созданное Шанель 80 лет назад, подходит всем женщинам без исключения, придавая фигуре особую стройность. Она видоизменила мужские пиджаки, брюки и плащи, ввела их в женский гардероб. Мадам Шанель первой предложила короткие стрижки, плиссированные юбки, трикотажные платья, купальные костюмы, моду на загар, сумочки на цепочке, туфли с открытой пяткой и дешевые украшения, которые мы называем «бижутерией». Она отмечала важность аксессуаров, говоря: «Аксессуары делают моду».

Под ее именем были выпущены духи с фантазийным запахом «Шанель № 5». До этого существовали только цветочные запахи. А цифру 5 Шанель выбрала потому, что это ее любимая цифра.

Никакой другой дизайнер не был так узнаваем и оригинален! Ей принадлежат слова: «Я не люблю говорить о моде Шанель. Шанель — это прежде всего стиль». И еще: «Мода выходит из моды, а стиль — никогда». Так знаменитая француженка объясняла секрет своего успеха.

Шанель была счастлива в творчестве, но в житейском смысле судьба ее не баловала. Она родилась в бедной многодетной семье, рано осталась без родителей, была определена в монастырскую школу для сирот. Кстати, там она научилась шить и вышивать.

В 18 лет, покинув приют, работала в магазине готовой одежды, а вечером пела в кабаре, мечтая о карьере певицы. Завсегда в кабаре

полюбили хорошенькую изящную певичку и дали ей прозвище «Коко» (с фр. переводится как «цыпленок») по названию одной из ее песенок. К счастью, вскоре Шанель отказалась от мысли стать певицей и полностью посвятила себя созданию одежды.

Правда, шитье долго не приносило желаемого успеха, но Коко не отчаивалась — она была уверена в своем успехе. Она шила шляпки, платья, сама торговала, даже сама рекламировала свои изделия. В 1914 году с помощью друзей открыла свой Дом моды. Вскоре в Европе разразилась Первая мировая война. Она разрушила карьеру Поля Пуаре, но как ни странно, способствовала расцвету фирмы Шанель — пришло ее время.

Мудрая Габриэль почувствовала, что женщинам нужна удобная и практичная одежда. Она решительно отказалась от корсетов и каркасов, от турнюров и неудобных длинных платьев и предложила то, что женщины будут носить весь XX век.

В первую очередь Шанель создавала фасоны для себя и с удовольствием их носила. Все, что она предлагала, со временем воспринимали как бесспорный закон в моде.

Увы, в любви и личной жизни ей мало везло, но она (бывшая сиротка из монастырского приюта) становится обладательницей десятка Домов моделей и огромного состояния. Но даже будучи очень богатой, она продолжает неустанно работать, засиживается допоздна в мастерской и задерживает своих портных. Удивительно, что в этой маленькой хрупкой женщине, которую друзья называли «Коко» («цыпленок»), было столько энергии и таланта, что она смогла покорить весь мир.

Вторая мировая война. У мадам Шанель был перерыв в работе в военные и тяжелые послевоенные годы. Но в 1954 году, когда ей исполнилось 70 лет, состоялся новый сенсационный показ мод Шанель. И дальше, вплоть до кончины в 1971 году, Шанель возглавляла свой Дом моды, который успешно работал.

После мадам Шанель ее Дом моды возглавил Карл Лагерфельд. Талантливый художник, фанат своего дела, человек невероятного трудолюбия, он сохранил уникальность и стиль Шанель. Воссоздал дух Шанель и привнес изюминку современности, которую публика с восторгом приняла. Логотип из двух букв «с» обрел вторую жизнь. Его восхитительные коллекции убеждают, что он достойный приемник Коко Шанель!

Кристиан Диор родился в семье разорившегося буржуа. В раннем возрасте Кристиану пришлось самому зарабатывать на жизнь. Учился рисованию и работал иллюстратором в модных журналах.

После службы в армии работает дизайнером в одном из Домов мод. Болезненно застенчивый, он не сразу начал своё дело. Потребовалось много сил, старания и мужества.

Только в 1947 году, когда Диору было уже 42 года, он представил свою первую коллекцию. Она вызвала сенсацию практически во всем мире. Журналисты назвали коллекцию «ню-лук» (что в переводе с английского означает «новый взгляд», «новое направление»). Секрет успеха заключался в совершенно новом образе женщины.

Женщины пережили тяжелые военные времена и устали быть мужественными. Они снова желали женственности, хотели быть «слабым полом», которому нужно помогать садиться в такси, надевать пальто, потакать их маленьким капризам.

Диор предложил образ с покатыми плечами, осиной талией и широкими юбками, на которые уходило до 40 метров ткани.

Он открыл Дом моды на улице Монтень. И придумал театрализованный показ коллекции с зеркалами и музыкой. Каждая модель имела свое название, что было интересным новшеством.

На показах коллекции у Диора собирался весь Париж.

Создавая эскизы для очередной коллекции, Диор на несколько дней запирался в рабочем кабинете. Нервы его в этот момент были так напряжены, что прислуга ходила в меховых тапочках. Ассистенты дежурили у дверей кабинета, чтобы никого не впускать. Наконец появлялся маэстро с грудой эскизов в руках, которые тут же поступали в обработку. После строжайшего отбора эскизов только часть моделей воплощалась в жизнь, поражающих современников отменным вкусом и предвидением будущего.

Не случайно вскоре имя Диора стало синонимом Парижской моды.

С появлением стиля «ню-лук» Париж укрепил звание столицы мировой моды. Диор изобрел новый «X»-образный силуэт, с подчеркнутой талией, прямой с поясом «Н»-образный силуэт, силуэт перевернутой трапеции, напоминающий букву «V», где расширены плечи и сужены бедра. Еще одним его замыслом, который уже после смерти Диора реализовал Ив Сен-Лоран, был «А»-образный силуэт, плавно расширяющийся книзу. Перекладина буквы «А» соответствовала заниженной талии. Не навеяна ли эта идея силуэтом Эйфелевой башни? К «А»-образному силуэту мода в последующие десятилетия неоднократно возвращалась.

В 1947 году Диор получил «Оскара» в области дизайна. Избегая подделок, в 1949 году Кристиан Диор ввел лицензирование, он стал продавать право ставить фирменный знак на копии своих моделей.

Наряду с одеждой он продавал аксессуары и парфюмерию. Первые духи вышли под названием «Мисс Диор», «Диорама», «Диориссимо».

Все крупные кутюрье наряду с одеждой создавали и создают духи. А зачем? Ведь главное в одежде — это сама женщина. «Мода

необходима ей для того, чтобы открывать новые стороны и измерения женской красоты, снабжать ее оружием обольщения» (слова модельера Пако Робанн). Ведь женщина всегда стремится к любви, обожанию и успеху. Но аромат человека — это часть имиджа и оружие мягкого воздействия на окружающих. Правильно подобранный аромат может не ощущаться, а восприниматься подсознательно и располагать к вам собеседника. Он думает о вас: «И что это мне в ней так нравится?». А эта привлекательность во многом обусловлена воздействием запаха.

Духи, эта маленькая вещица женской косметички, просто необходимы! «Мелочи ведут к совершенству, а совершенство — не мелочь» (так сказал великий скульптор Микеланджело Буанаротти).

Кстати, современные психологи доказали, что всего 15 секунд есть в запасе у каждой женщины, чтобы понравиться новому знакомому. За это короткое время складывается первое впечатление о собеседнице и, возможно, возникает симпатия. Еще такой совет дают психологи: удерживать любовь мужчины просто — нужно всегда нравиться самой себе.

Пьер Карден — эталон парижского шика и вкуса.

В его творениях классика причудливо переплеталась с новациями. Все, к чему прикасалась рука мастера, приобретало четкость и элегантность.

Пьер Карден родился в Венеции, жил во Франции. Уже в 14 лет он изучил портновское ремесло. Затем оттачивал мастерство в Париже у известных кутюрье, в том числе у Кристиана Диора.

В 60-х годах показал свою первую коллекцию, состоящую из 50 пальто и костюмов с новыми цветовыми решениями, которая имела оглушительный успех.

Новшество Пьера Кардена — создание моделей «унисекс», которые объединяли мужское

и женское начало по принципу внутренней схожести в стиле.

Костюмы из металлизированной блестящей ткани дополняли головные уборы, напоминающие шлемы.

Он стал одним из пропагандистов мини-моды и сохранил верность этой длине на всю жизнь. Новую моду с восторгом приняла молодежь!

Карден награжден «Оскаром» в сфере моды, стал кавалером ордена Почетного легиона, кавалером искусства и словесности. Глубоко интеллигентный человек, Пьер Карден говорил: «Важно доставлять людям наслаждение красивой одеждой. Создание моды не только работа, это моя страсть. Здесь я ближе к композитору». «Я реагирую на все перемены в мире, меняюсь вместе с миром. В этом, наверное, и секрет».

Ив Сен-Лоран. Ни один из модельеров не был столь изобретателен, ни один не создал такое количество стилей. Он чутко улавливал веяние времени.

При нем «прет-а-порте» поднялось на высоту искусства.

Ив Сен-Лоран родился в 1936 году в Алжире (бывшая колония Франции). Талант проявился рано. Уже в 19 лет его эскизы завоевали первую премию на международном конкурсе в Париже. Его заметил сам Кристиан Диор и пригласил в ассистенты. Вскоре Сен-Лоран стал приемником великого Кутюрье. Но у него был собственный взгляд на искусство моды. Он стал главным революционером в моде, изменив облик современной женщины, привнес в моду элементы молодежной культуры. Он впервые предложил черные кожаные блузоны, водолазки, короткие пиджаки.

В 70-х годах Ив Сен-Лоран открыл свой собственный Дом моды и стал кумиром толпы, подобно звездам шоу-бизнеса и кино. В творчестве он нашел истинное счастье. Однако он тяжело переносил популярность, называл ее «западной своей жизни».

Кристиан Диор

Пьер Карден

Ив Сен-Лоран

В каждой модели он старался показать восхитительную новизну в предельно простых элементах. Выпускает по 4 коллекции в год вместо двух. Это был тяжелый труд. Но его показы ожидали с нетерпением. Он стал «локомотивом» индустрии моды. Ему принадлежит честь создания стиля «сафари», прозрачных платьев, женского брючного костюма и женского смокинга. Он заимствовал многие элементы из мужской моды и делал их утонченно женственными, а иногда ироничными.

При нем возникла шутка, что в умении носить брюки женщина превзошла мужчину.

Его увлекают китайские, африканские, перуанские, русские и другие фольклорные мотивы. Ив Сен-Лорана называют непревзойденным мастером цвета. Он сочетал разные цвета и оттенки, но это не производило впечатления безвкусицы.

Его называли живым классиком моды. В последние годы он делал ставку на то, что останется модным всегда. Его модели находятся в лучших музеях мира как великие произведения искусства. Один из модных журналов выразился так: «Коко Шанель и Кристиан Диор — это титаны, а Сен-Лоран — гений моды».

Свою главную задачу он формулировал так: «Необходимо, чтобы женщина в новом платье ощущала комфорт и воздушность. Нельзя допускать никакого стеснения в движениях!».

Эти модельеры создали моду конца XX — начала XXI века, играли «наперегонки» в разные стили, украшая нашу жизнь, отдавали тепло своей души и сердца.

Предполагалось, что в XXI веке люди будут жить на космических станциях, передвигаться на звездолетах и носить комбинезоны.

Прогнозы не оправдались. Мы по-прежнему обитаем на Земле, а в моде сегодня существует столько же стилей, сколько их можно насчитать за всю историю человечества.

Однако, если спросить у молодежи о самой любимой одежде, будут названы джинсы. Это интернациональная одежда. Их придумал американец Леви Страус, но долгое время специальную ткань «деним» изготавливали только во Франции.

С 70-х годов XX столетия джинсы прочно вошли в мир моды. С появлением этих замечательных брюк «джинсовые» мальчики и девочки считали себя единомышленниками, легко объединялись в группы, компании по принципу «свой со своими!».

Да что говорить, и сейчас, как всегда, человек, одетый в том же стиле, что и мы, сразу становится нам ближе и понятнее. Создается иллюзия, будто мы и мыслим и смотрим на мир схоже. Почему иллюзия? Потому, что только по-первому взгляду узнать мысли человека трудно.

Разноцветные, из тянущихся тканей, которые сегодня называют стрэйчевыми — эти предельно удобные и демократичные брюки. Они сегодня могут быть рабочей, повседневной и нарядной одеждой. Джинсы даже завоевали высокую моду.

Интересные показы джинсовых моделей устраивают Жан Поль Готье, Карл Лагерфельд, Джон Гальяно. Конечно, и в Париже несколько известных фирм изготавливают джинсы.

Сегодня джинсы украшены кружевом, перьями, бисером, стразами, картинками с изображениями индийских божеств, героев и идиологов поп-культуры. Популярными стали старые джинсы в стиле «винтаж».

Появившись как рабочая одежда золотоискателей, джинсы превратились в универсальную форму для людей любого возраста, любой профессии, комплекции и актуальны уже полтора столетия. Джинсы — любимая одежда студенческой молодежи.

Часы моды идут, оставляя достигнутое для истории. А завтра нужны будут новые имена «от-кутюр» и «прет-а-порте». Это будут люди разных национальностей, которые продолжат дело блистательных Кутюрье.

Талантливым модельерам, грамотным, современным и энергичным, мы доверим заводить часы мировой моды.

Пришло ваше время, дорогие швейники и парикмахеры!

Во всем, что связано с модой, пожалуй, нет ничего постоянного, нет штампов, ничего такого, о чем можно судить без оговорок.

Мода — это вечный диалог, жаркий спор и спокойное обсуждение, фантазия и открытие, закат и рассвет. Это сама жизнь. Да здравствует Мода! Да здравствуют мастера моды!

Литература

1. Бердник Т. О. Как стать модельером / Т. О. Бердник.
2. Орлова Л. Азбука моды / Л. Орлова. — М. : Просвещение, 1989.
3. Современная энциклопедия «Мода и стиль». — М. : Аванта, 2002.
4. Щербо А. Б. Красота воспитывает человека / А. Б. Щербо, Д. Н. Джола. — К. : Рад. шк., 1997.

Д. П. СЛІПЕНКО,
старший вчитель, вчитель фізичної культури НВК № 13 м. Одеси

РУХЛИВІ ІГРИ НА УРОКАХ У І–ІV КЛАСАХ (ПОРАДИ МОЛОДОМУ ВЧИТЕЛЮ)

У початковій школі, починаючи з першого класу, в учнів найкраще розвиваються такі фізичні якості, як швидкість, спритність, гнучкість, сила та витривалість.

Тому важливою складовою уроків фізичної культури є рухливі ігри.

Особливе місце серед рухливих ігор займають сюжетні (імітаційні) ігри. Подібні ігри задовольняють прагнення маленьких школярів до вигадки, творчості, фантазії, допомагають їм розширювати і поглиблювати свої уявлення про навколишню дійсність. Дітей цього віку захоплюють різні казкові образи, в які їм в процесі гри доводиться перевтілюватися. Виконуючи ігрові ролі, зображаючи різноманітні дії, молодші школярі практично використовують свої знання про звички тварин і птахів, про явища природи, про побут, працю, в них розвивається самостійність, активність, кмітливість.

При проведенні рухливих ігор створюються найбільш сприятливі умови для розвитку фізичних якостей. Наприклад, для того, щоб встигнути зайняти місце в «ракеті» («Космонавти»), потрібно бігти якнайшвидше, щоб утекти від «вовка» («Заєць без лігва»), треба виявити спритність. Школярі так захоплюються сюжетом гри, що з цікавістю та багато разів можуть виконувати різноманітні рухи, і при цьому не відчувати втоми. А це, зрештою, сприяє розвитку витривалості.

Сюжетна гра має ряд особливостей. Найбільш характерні — самостійність граючих, образність рухів, характер змагання, підпорядкування правилам, які регулюють поведінку гравців. Тому рухливі ігри з елементами сюжету мають свою методику проведення, і провідна роль в цьому належить вчителю. Пояснюючи правила гри, вчитель повинен створити в учнів чітке уявлення про її сюжет, забезпечити керівництво грою.

Вибір гри. Підготовка до проведення гри починається з її вибору. При цьому необхідно чітко знати правила і місце проведення, рівень розвитку дітей. Підбираючи для уроку гру, потрібно виходити з його основних завдань. Наприклад, якщо на уроці ставиться завдання закріпити навички в стрибках, то підбирається така гра, сюжет якої пов'язаний зі стрибками

(«Стрибки по купинах», «Горобці-стрибунці» та інші).

Зміст ігор має відповідати віку учнів. Для першокласників підбираються нескладні сюжетні ігри. Рухи в них мають бути простими і доступними для учнів.

Для учнів II–III класів зміст гри ускладнюється. Наслідувальні рухи все частіше набувають характер змагання. Дітей цього віку більше цікавлять конкретні рухові завдання, ніж сюжет гри. Підбираючи ігри, вчитель прагне до того, щоб їх сюжет відповідав рівню фізичної підготовленості учнів («Мисливці і качки», «День і ніч»).

Отже, успішне проведення ігор залежить від віку і підготовленості учасників гри. Якщо гра «Совонька» в I класі проходить з великим інтересом, то в III класі вона вже не матиме успіху, оскільки занадто проста за структурою виконання. І, навпаки, якщо першокласникам запропонувати гру «Мисливці і качки» (III клас), засновану на складних рухах, то вони гратимуть з помилками і врешті-решт втратять до неї інтерес.

Для молодших школярів бажано добирати такі ігри, що супроводжуватимуться віршованим текстом, який читає вчитель, а діти будуть за ним повторювати. Віршовані тексти розкривають зміст гри, її правила, пояснюють, який рух і як саме потрібно виконувати, є сигналом до початку і закінчення гри.

Такі ігри розвивають у дітей допитливість, уяву, стимулюють виразність рухів і одночасно приносять задоволення. Прикладом подібної гри може бути «Птах без гнізда». Учні розташовуються попарно в коло: ті, що стоять попереду — «гнізда», за ними — «птахи». Призначається ведучий — «птах без гнізда». Вчитель проголошує текст: «Гуси сірі летіли. На галявину тихо сіли. Походили. Обернулися. А потім додому повернулися». Той, що водить, йде по колу, збирає всіх птахів, які разом з ним після слів вчителя імітують рухи. Після слів «додому повернулися» всі направляються до гнізд. Той, хто залишився без гнізда, стає ведучим.

Слова віршованого тексту в грі нерідко вимовляють хором («Ми веселі дітлахи, любим бігати та грати, ану спробуй нас догнати»,

«У ведмедя на бору гриби-ягоди беру, а ведмідь глядить і на нас ричить», «Гуси-лебеді»). Римований текст завдає ритм руху. А час, виділений на вимовляння слів, є відпочинком після інтенсивної роботи, виконаних рухових дій.

Вчителю при виборі гри потрібно враховувати і рівень організованості дітей, їх дисциплінованість. Якщо вони недостатньо організовані, то потрібно підбирати гру невеликої рухомості і проводити її в колі («Карлики і велетні», «Зайчики»).

На вибір гри впливає і місце, де вона буде проводитися. У довгому і вузькому залі або пристосованому приміщенні краще застосовувати ігри в колонах або шеренгах («Зайці, сторож і Жучка», «Гуси-лебеді», «Вовк у рові»). У малому залі потрібно віддавати перевагу іграм, в яких беруть участь невеликі групи, наприклад, «Зайці в городі», «Лисиця і кури».

На шкільному майданчику, зеленій галявині, узліссі, прилеглих до школи, потрібно використовувати ігри з бігом в різні сторони, з перебіжками, які вимагають великого простору («Коники-спортсмени», «Карасі і щука»).

Підбираючи гру, треба пам'ятати і про те, що її сюжет має відповідати порі року. Так, для весни хороші «Жаби і чапля», для зими — «Два Морози».

Підготовка до гри. При підготовці до чергового уроку вчитель, підбравши гру, продумує хід її проведення. Вирішується багато питань: як розташувати учнів і розподілити між ними ролі, як пояснити гру, які сигнали подавати в ході гри, як регулювати навантаження. Успіх гри багато в чому залежить від того, як вчитель її пояснює. Краще всього пояснення давати в той момент, коли діти починатимуть гру. Пояснення має бути коротким, образним і емоційним. Це особливо важливо в сюжетних іграх з учнями молодшого віку, оскільки вони не можуть довго утримувати свою увагу і через силу вислуховують монотонні пояснення. У деяких іграх пояснення бажано супроводжувати показом, знайомити учнів зі звичками тварин і птахів, що беруть участь в даній грі (як стрибають горобці, як ходить кінь, як крадеться лисиця). Тоді діти краще засвоюють ролі і більш чітко виконують рухи.

Щоб викликати в уяві дітей наочну картину ігрової ситуації, яскравіше виділити ігрові образи, можна використовувати розповідь. Так, перед проведенням гри «Стрибунці-горобці» вчитель, розмістивши учнів перед лінією, позначаючи коло, може почати розповідь таким чином: «Приземлилися дружні горобці на круглій полянці і стали розважатися: то стрибають в коло, то вистрибують з нього; стрибають тихо і м'яко, ніби м'ячики скачуть. Раптом над поляною з'явилася ворона і почала ловити горобців, які не встигли вистрибнути з кола. Бігає ворона по колу, а горобці спритно з нього вистрибують, потім знову стрибають в круг,

дратують ворону». Бажано, щоб розповідь була не більше 1,5–2 хвилини.

Якщо гра супроводжується віршованим текстом, потрібно заздалегідь його розучити. Вчитель має чітко і докладно пояснити правила проведення гри тільки тоді, коли діти грають в неї вперше. При її повторенні досить коротко нагадати основний зміст і правила. У I–II класах доцільно запропонувати учням самим згадати гру: один учень розповідає її зміст, інший перераховує правила. Такий прийом забезпечує розвиток самостійності школярів, їх активності, поступово підводить до пошуків виходу з ігрових ситуацій без безпосереднього керівництва педагога.

Пояснюючи гру, вчитель повинен зайняти місце, з якого всі б могли його бачити і чути. Якщо гра проходить в крузі, вчитель стає в 1–2 кроках від середини круга, при розташуванні в шерензі займає місце перед учнями.

Багато сюжетних ігор виконують з одним або декількома ведучими. Ролі тих, що водять, можуть бути різні: наздогнати і засалити гравців, відгадати по голосу, хто підходить і т. д. Одна роль від того, хто водить, вимагає спритності, інша — швидкості, третя — кмітливості. Тому від вибору того, хто водить, залежить успіх гри. Несміливі та малорухомі діти не завжди можуть впоратися з покладеною на них роллю, але привчати їх поступово до цього потрібно. В той же час не можна давати ці ролі одним і тим самим дітям.

У I класі, приступаючи до гри вперше, сам вчитель бере на себе виконання головної ролі (наприклад, лисиці в грі «Лисиця і кури»). При повторенні гри його замінюють учні. Учні початкових класів дуже охоче виступають в ролі ведучих. Щоб задовольнити їх бажання, потрібно частіше міняти тих, хто водить. Існують різні способи призначення ведучих: їх призначає вчитель або вибирають учні; призначаються у порядку черговості. Вибір того або іншого способу диктується конкретною ситуацією і відповідними педагогічними завданнями: похвалити сором'язливого учня, або, навпаки, показати на прикладі активного, як важливо бути спритним, або виявити колективне бажання дітей, внаслідок чого ведучим вибирають найбільш умілого і авторитетного учня.

Важлива роль у проведенні гри відводиться помічникам вчителя, які допомагають йому роздавати інвентар, підготувати ігровий майданчик, стежити за ходом гри і виконанням правил.

Керівництво грою. У правильному керівництві грою проявляється майстерність педагога. Активність вчителя залежить від характеру гри, віку гравців, їх поведінки. Чим менше вік школярів, тим активніше проявляє себе вчитель. Він оцінює дії і поведінку дітей, робить їм зауваження, дає вказівки, спостерігає за їх загальним станом і самопочуттям. Нерідко вчитель підказує, як доцільніше виконувати ті або інші рухи. Направляючи гру, вчитель допомагає

вибрати спосіб вирішення ігрового завдання, домагаючись активності граючих.

У разі необхідності вчитель може включатися в гру сам, демонструючи, як краще діяти в тому або іншому випадку.

Вчитель повинен формувати у дітей навички свідомого і чіткого виконання правил гри. Це сприяє вихованню в учнів почуття відповідальності за свої дії, розвитку колективістських начал. Нерідко під впливом високої емоційності під час гри у поведінці тих, хто грає, з'являється надмірна схвильованість, що призводить до порушення дисципліни. Вчитель має формувати уміння контролювати свої вчинки, бути витриманими, з повагою ставитися до товаришів, грати чесно, чітко дотримуючись правил.

Гра, її початок, зупинки в процесі виконання ігрових дій і завершення завжди супроводжуються сигналом. Сигнали можуть бути слухові (свисток, оплеск у долоні) і зорові (змах рукою, прапорцем). Вибір сигналу визначається характером гри і складом гравців. Потрібно привчати дітей зупинятися на умовний сигнал, але не слід зупиняти гру криком, різкою командою.

Одне з найважливіших завдань вчителя — регулювати навантаження в грі. Через високу емоційність учні часто не можуть контролювати свій стан. В результаті може виникнути перезбудження і перевтома. Регулювати навантаження можна різними способами: скорочувати тривалість гри, вводити спеціальні зупинки і перерви, змінювати правила і ролі тих, хто грає, спростити зміст гри.

Особливу увагу необхідно звертати на те, щоб усі гравці докладали до гри приблизно рівні зусилля. Видаляти з гри (якщо цього вимагають правила) програвших можна тільки на дуже короткий час.

Закінчення гри. Вчитель повинен своєчасно припинити гру через те, що її затягування може привести до втрати інтересу і надмірного стомлення гравців. Гру треба завершати у той момент, коли учні отримали хороше фізичне і емоційне навантаження. Щоб привчити учнів до порядку і організованості, гру потрібно закінчувати, повертаючись в те положення, з якого вона почалася. Після закінчення гри необхідно підвести підсумки: відзначити тих, хто правильно виконував рухи, проявив спритність, швидкість, кмітливість, хто чітко дотримувався правил, прагнув допомогти товаришу. Вчитель називає і тих, хто порушував правила і заважав грати. До обговорення проведення гри потрібно залучати всіх учнів. Це привчає учнів аналізувати свої вчинки, викликає усвідомлене відношення до виконання правил гри.

Однак, для формування в учнів початкових класів життєво важливих рухових навичок і умінь, виховання культури здоров'я необхідно рухливі ігри поєднувати з іншими видами ігор і фізичних вправ, що входять до навчальної програми предмета «Фізична культура».

3 турботою про дітей (з досвіду роботи дитячого будинку «Перлинка»)

С. М. ПЕТРОВА,

директор ОКНЗ ДБ «Перлинка»

Головне завдання сучасної системи освіти та виховання — створити умови для формування особистості кожної дитини відповідно до особливостей її психічного та фізичного розвитку, можливостей і здібностей. В умовах дитячого будинку завдання ускладнюється майже вдвічі. Саме тому в нашому закладі особлива увага приділяється комплексному соціально-психолого-медико-педагогічному супроводу процесу навчання і виховання.

Світ, в якому живе сучасна дитина, негативний досвід, який набув за своє коротке життя майже кожний вихованець дитячого будинку, відбивається на його розвитку. І навіть найкращі умови, створені в закладі, не завжди можуть змінити набуті в минулому звички. Тягар того, що немає мами і тата, незримо, але дуже боляче висить над кожною дитиною. Все це відбивається на нервово-психічному розвитку дитини, і саме тому всі проблеми, які виникають в адаптаційний період, необхідно направляти на створення системи життєзабезпечення дитини з урахуванням індивідуально-особистісних та фізіологічних особливостей. Саме з цією метою необхідно забезпечити об'єднання зусиль педагогів, лікарів, психологів та інших спеціалістів, які мають відношення до соціалізації дітей у дитячому будинку.

Дитячий будинок — велика і густонаселена Країна Дитинства, яку вдалося збудувати завдяки величезним спільним зусиллям благодійників, будівельників і колективу справжніх подвижників — вихователів, лікарів, педагогів. Вихованці закладу — це допитливі дослідники, відкривачі світу, які не просто мають шанс вижити, а отримали можливість бути щасливими, здоровими і свідомими громадянами України.

Місія дитячого будинку «Перлинка» — виявляти щирю любов і турботу про дітей, яких жорстока доля позбавила батьківського піклування, формувати їх духовний світ, готувати до життя в суспільстві.

С. М. ПЕТРОВА,
директор ОКНЗ ДБ «Перлінка»

УПРАВЛІНСЬКИЙ КОМПОНЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ «ПЕРЛИНКА»

Управлінський компонент інноваційної моделі дитячого будинку «Перлінка» суттєво впливає на характеристику структури роботи закладу, а в умовах інноваційного розвитку потребує постійного удосконалення.

Управлінська діяльність дитячого будинку «Перлінка» має свою логіку, структуру, місію та стратегію, що дозволяє визначати управлінські завдання, а саме:

- забезпечувати збереження людського потенціалу як основи і цінності закладу;
- забезпечувати гнучку реакцію на зміни зовнішнього оточення і внутрішнього середовища закладу;
- забезпечувати можливість успішної діяльності в її довгостроковій перспективі, гарантію виконання сформульованої місії, а також досягнення визначених цілей.

Ми розглядаємо стратегічне управління як реалізацію розробленої нами концепції розвитку дитячого будинку, яка визначає стратегію та основні методи для досягнення мети, охоплює формулювання місії на основні цілі, діагностику середовища та аналіз стратегічних альтернатив, визначення необхідних ресурсів і координацію їх з середовищем.

Складові стратегічного плану дитячого будинку «Перлінка»:

- відомості про бачення, місію та цінності закладу;
- організаційний аналіз з визначенням відповідних досягнень та слабких місць;
- цілі, визначені на короткі терміни;
- оцінка результатів.

Впровадження стратегічного планування та аналізу допомагає зробити процес розвитку дитячого будинку усвідомленим і упорядкованим; ефективно перевіряти досягнуті результати; виявляти та посилювати ті складові діяльності закладу, які на високому рівні відповідали б потребам вихованців.

Завдяки стратегічному управлінню та стратегічному плануванню в цьому році нам вдалося, з одного боку, забезпечити єдність дій адміністрації, медичного та педагогічного блоку, наступності в роботі НВК «Гармонія» та об'єднати зусилля позашкільних і культурно-освітніх закладів міста, а з іншого боку, своєчасно реагувати на зміни навколишнього середовища.

В управлінській системі дитячого будинку «Перлінка» адміністративні повноваження делеговані заступнику директора з навчально-виховного процесу, заступнику з господарської

роботи, лікарю-педіатру і психологу. Це дає можливість повернути кожного працівника до проблем вихованців дитячого будинку.

У процесі експериментальної роботи з метою розширення інформаційного кола діяльності педагогічного колективу було створено наступні положення:

1. Положення про раду закладу «Дитячий будинок «Перлінка»». 2008 рік;
2. Положення про соціально-психолого-медико-педагогічний консилиум КНЗ ДБ «Перлінка». 2009 рік;
3. Положення про порядок обладнання, експлуатації та організації роботи системи відео-аудіо спостереження, накопичення, збереження та використання матеріалів щодо захисту дітей-сиріт у виховній та навчальній роботі дитячого будинку «Перлінка». 2009 рік;
4. Положення про доплати, стимулюючі виплати і заходи соціальної підтримки працівників дитячого будинку «Перлінка». 2009 рік;
5. Положення про медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням вихованців ОКНЗ ДБ «Перлінка». 2010 рік;
6. Положення про педагога-експериментатора. 2010 рік;
7. Положення про науково-методичну раду ОКНЗ ДБ «Перлінка». 2010 рік;
8. Положення про експериментальний навчальний заклад «Дитячий будинок «Перлінка»». 2011 рік.

Розроблені положення дозволяють удосконалити управління навчально-виховним процесом за рахунок:

- формування позиції кожного педагога;
- розробки єдиних вимог та підходів в роботі з вихованцями;
- створення умов для підвищення педагогічної майстерності на основі організації системи самоосвіти;
- реалізації на практиці соціально-медико-психолого-педагогічного супроводу вихованців;
- пріоритетності виховної роботи в навчальному процесі.

Протягом трьох останніх років постійно зростає роль бібліотеки та створеного музейного комплексу дитячого будинку «Перлінка». Методи роботи, які базуються на інтересах дитини, забезпечують виховний вплив на розвиток моральних якостей, формування соціальної позиції та уміння жити і працювати в соціумі, а також забезпечують ранню профорієнтацію дітей.

З метою збереження людського потенціалу

закладу визначено основні мотиватори підвищення якості роботи педагогів: матеріальні стимули; персональні привітання за успішно виконану роботу; публічна подяка від керівника; пропозиції щодо розповсюдження власного досвіду; розширення повноважень; надання більш гнучкого графіку роботи; регулярне надання інформації щодо оцінки їхньої роботи, допомога при виправленні помилок; роз'яснення їх ролі в досягненні мети закладу; заохочення працівників до участі в розробці рішень; створення сприятливої атмосфери в колективі; лист пошани або грамота; квитки на театральну виставу або концерт; обладнання кімнати психологічного розвантаження; надання можливості освоєння нових технологій.

З метою забезпечення управління процесом підвищення професійної майстерності педагогів дитячого будинку «Перлінка» проводяться такі заходи:

1. Вивчення рівня потреб вихователів щодо підвищення фахової майстерності.
2. Створення структури науково-методичної роботи та вивчення її результативності.
3. Забезпечення належного інформаційного банку.
4. Створення умов для самоосвіти та аналіз самоосвітньої діяльності педагогів.
5. Створення індивідуального портфолію вихователів і спеціалістів.
6. Атестація педагогів.
7. Контрольне вивчення рівня вихованості вихованців.

У процесі здійснення дослідно-експериментальної діяльності дитячого будинку була створена система підготовки і підвищення кваліфікації педагогів. Педагоги дитячого будинку володіють комплексною методикою проведення педагогічного дослідження, надають допомогу молодим спеціалістам у розробці індивідуальних планів роботи, програм експериментальної роботи, в освоєнні нових технологій виховання.

Результат у будь-якій сфері діяльності залежить від професіоналізму учасників, від задоволення їх своєю працею, від душевного комфорту. Для керівника дитячого будинку мотивація педагогічної праці є однією із найсуттєвіших проблем управління інноваційним закладом. Нами було проведено дослідження, яке дозволило з'ясувати, що найбільш важливим для педагогів є мотив творчої зацікавленості своєю роботою. Більшість педагогів люблять свою справу, хочуть бути більш продуктивними і цікавими. У багатьох педагогах живе творець, сподвижник. Мотив матеріальної зацікавленості також присутній, але не є домінуючим.

Отже треба забезпечити умови для педагогічної творчості, всіляко сприяти створенню атмосфери комфортності і доброзичливості.

Діяльність педагогічного колективу «Перлінка» спрямована на реалізацію цієї мети,

вирішення якої сприятиме самовизначенню наших вихованців.

В основі концепції інноваційного розвитку дитячого будинку лежить п'ять компонентів: управлінський, ресурсний, організаційний, освітній, компонент соціального партнерства. Основні цілі, які визначають перспективи розвитку закладу:

— стратегічні цілі управління соціальною та психологічною роботою з дітьми-сиротами та соціальними сиротами, забезпечення їх соціального обслуговування, соціальної адаптації та реабілітації;

— стратегічні цілі організації лікування, фізичної реабілітації та оздоровлення вихованців;

— цілі трудового навчання та виховання дітей-сиріт і соціальних сиріт, які виховуються у комунальному навчальному закладі «Дитячий будинок “Перлінка”»;

— цілі управління навчально-виховним процесом (визначення актуальних та стратегічних цілей виховної роботи; оптимізації методів; організаційних форм і засобів виховання; контроль та корекція результатів освітньої діяльності тощо);

— цілі управління ресурсами комунального навчального закладу «Дитячий будинок “Перлінка”» (наприклад, цілі управління виробничою базою та житловим фондом; інформація та комп'ютеризація навчального процесу та ін.);

— цілі управління персоналом (колектив вчителів (вихователів) та педагогічних працівників), підвищення професійної компетентності; забезпечення їх дієвої участі в управлінні комунальним навчальним закладом тощо);

— цілі управління соціальним партнерством (визначення пріоритетних напрямків партнерства, потенційних партнерів, форм та шляхів здійснення соціального партнерства; забезпечення науково-методичного, інформаційного, матеріально-технічного супроводу партнерства; узгодження цілей та завдань партнерства з освітньою діяльністю тощо) та ін.;

— ідея побудови цілісного відкритого культурно-виховного простору дитячого будинку;

— ідея художньо-творчого розвитку дітей;

— ідея виховання дитини-сироти, готової до соціальної та особистісної самореалізації;

— ідея ранньої профорієнтаційної роботи з вихованцями дитячого будинку.

Культурно-виховне середовище дозволяє забезпечувати позитивну соціалізацію, адаптацію та інтеграцію дитини в соціумі.

Сьогодні освіта в Україні розвивається як відкрита єдина державно-громадська система. А завдяки спільній діяльності дитячого будинку «Перлінка» та Благодійного фонду «К», яка органічно поєднує засоби державного впливу і громадського управління, зростають можливості дитячого будинку, які забезпечують багатофункціональність управлінської діяльності.

С. М. ПЕТРОВА,
директор ОКНЗ ДБ «Перлінка»,

Ю. Л. КОЛЕСНІЧЕНКО,
заступник директора з навчально-виховної роботи

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ ВИХОВАННЯ В ДИТЯЧОМУ БУДИНКУ «ПЕРЛІНКА» (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

У 2011/2012 н.р. дитячий будинок «Перлінка» працював над III (формуючим) етапом експериментального дослідження за темою «Формування готовності вихованців дитячого будинку до особистісної та соціальної самореалізації». Головні завдання:

— пошуки ефективних технологій виховання дітей;

— розробка критеріїв оцінювання ефективності діяльності дитячого будинку «Перлінка» та всіх учасників навчально-виховного процесу;

— здійснення експериментальної перевірки ефективності інноваційної моделі щодо формування готовності вихованців дитячого будинку до особистої та соціальної самореалізації;

— оновлення змісту і технології щодо формування готовності кожного вихованця до особистої та соціальної самореалізації.

Виховний процес організовано так, що в центрі уваги перебуває особистість дитини як суб'єкт виховання і поруч з ним педагог, а також всі, хто має відношення до формування духовно багатого, здорового, компетентного та здатного до навчання і саморозвитку вихованця дитячого будинку «Перлінка».

У дитячому будинку використовуються програми з позашкільної освіти, які затверджено Міністерством освіти і науки України:

• Програма курсу «Виготовлення сувенірів» для роботи гуртків «Іграшка своїми руками» та «Художнє різьблення»;

• Програма курсу «Гончарство» для роботи гуртка «Глиняне диво»;

• Програма курсу «Юні фотоаматори» для роботи гуртка «Фотомистецтво»;

• Програма для роботи гуртка з футболу «Літаючий м'яч».

Використовуються програми з позашкільної освіти, які затверджені Хмельницьким обласним центром естетичного виховання та дозволені Міністерством освіти і науки України:

✓ Програма курсу «Примірна програма театрального гуртка» для роботи гуртка «Театр — це гра»;

✓ Програма курсу «Етика ділового спілкування» для роботи гуртка «Етика»;

✓ Програма курсу «Юні поети і прозаїки» для роботи гуртка «Літературна вітальня»;

✓ Програма курсу «Ми малюємо світ» для роботи гуртка «У світі чарівних фарб»;

✓ Програма курсу «Майстри-чарівники» для роботи гуртка «Швацька майстерня»;

✓ Програма курсу «Сучасна хореографія» для роботи гуртка «Муза танцю»;

✓ Програма курсу «Музичний інструмент фортепіано»; «Музичний інструмент скрипка»; «Музичний інструмент гітара» для роботи гуртка «Створюємо оркестр»;

✓ Програма курсу «Вокальний спів» для роботи гуртка «Хор».

Педагогічний колектив у 2011/2012 н.р. реалізував також свої авторські програми:

• Проект «Модель науково-методичного супроводу виховного процесу в дитячому будинку «Перлінка»»;

• «Адаптація новоприбулих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до умов дитячого будинку»;

• Програма психолого-педагогічного супроводу процесу адаптації вихованців КНЗ ДБ «Перлінка» до умов навчання в загальноосвітній школі, для роботи гуртка «Шкільні таємниці»;

• Програма курсу «Духовне виховання» для роботи гуртка «Недільна школа»;

• Програма патріотичного виховання дітей в умовах дитячого будинку «Перлінка»;

• Програма курсу «Шахи» для роботи гуртка «Клуб клітинного короля»;

• Програма гуртка «Музична скринька»;

• Програма гуртка «Настільний теніс».

Всі ці авторські програми були розроблені працівниками дитячого будинку з урахуванням особливостей дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, рецензовані науковцями.

Серед пріоритетних напрямків виховної роботи — зміцнення психологічного, духовного і фізичного здоров'я вихованців.

Джон Локк, педагог і філософ, вважав, що успіш держави залежить від того, як буде підготовлена не лише еліта, а й більшість її громадян. Справжнього джентльмена не можна виростити, лише виховати. «Дев'ять десятих людей стають такими, якими є, тільки завдяки вихованню». Отже, найважливіше завдання виховання — формування характеру, сили волі, моральності. Її кінцева мета — здоровий дух у здоровому тілі.

Важлива складова освіти — навчання певного ремесла як окремої дисципліни. Основний дидактичний принцип — спиратися на зацікавлення дітей. А найважливіший виховний засіб — це любов і турбота про кожну дитину як особистість.

Протягом 2011/2012 н.р. була організована робота, спрямована на ранню профорієнтацію дітей в різних сферах діяльності (продовжувалися екскурсії дітей до пожежної частини; залізничного та морського вокзалу; до етнографічного музею та теплиць). Життя в дитячому будинку «Перлінка» побудоване з урахуванням чіткого виконання режиму дня, яке забезпечує всебічний розвиток і зміцнення здоров'я дитини, сприяє нормальному перебігу всіх фізіологічних процесів в організмі дитини. Побут в дитячому будинку «Перлінка» організований так, щоб діти могли вправлятися та вдосконалювати навички гігієни і самообслуговування, отримуючи валеологічні знання про свій організм та його здоров'я. В роботі з дітьми (особливо молодшого дошкільного віку) вихователі груп та помічники вихователів значну увагу приділяють формуванню навичок самообслуговування та вихованню поважного ставлення до речей, виховують почуття смаку та охайність. Діти старшого дошкільного та молодшого шкільного віку не лише доглядають за собою та власними речами, а й допомагають у прибиранні приміщень та подвір'я дитячого будинку, доглядають за тваринами у «Живому куточку». Діти молодшого шкільного віку в теплиці вирощують овочі та квіти, а на свята допомагають готувати традиційні українські страви.

З метою підвищення мотивації дітей до навчання започатковано проект «Електронний щоденник»: один раз на тиждень оцінки всіх школярів заносяться до бази електронного щоденника. Це дає можливість постійно здійснювати якісний та кількісний аналіз оцінок вихованців.

Результати успішності дітей за 2011/2012 навчальний рік порівняно з 2010/2011 навчальним роком свідчать, що діти вийшли на середній та добрий рівень навчання.

Досягти високого рівня нашим дітям досить важко. Причинами цього є:

- педагогічна занедбаність у минулому житті;
- негативний досвід минулого життя;
- порушення емоційної регуляції, яке тягне за собою дефіцит уваги, порушення поведінки;
- низький рівень розвитку окремих структур інтелекту.

Крім оцінки успішності, в школі проводилось вивчення рівня знань, умінь та навичок дітей шкільного та дошкільного віку: контрольні заняття для дітей дошкільного віку щодо формування елементарних математичних уявлень та ознайомлення з довідками. А також зрізи знань щодо виконання вимог Базового компонента за розділами: фізичне виховання, трудове виховання, моральне виховання.

У результаті діагностики рівня знань у дітей дошкільного віку групи «Фантазери» було виявлено, що за період з вересня по травень кількість дітей з високим рівнем зростає на 12 %, а діти з низьким рівнем досягли середнього та високого рівня.

Робота за тематичними інтегрованими міні-проектами позитивно впливає на якість засвоєння програмного змісту. У наступному навчальному році необхідно:

— удосконалити систему планування індивідуальної роботи з дітьми та індивідуальні програми розвитку кожного вихованця дитячого будинку;

— підібрати і систематизувати особистісно зорієнтовані колективні творчі справи для формування особистісних компетенцій вихованців;

— забезпечити створення та вирішення проблемних ситуацій на заняттях (проблемне навчання та виховання);

— активізувати роботу з вихованцями за системою М. Монтесорі (технологія саморозвитку).

Дозвілля вихованців дитячого будинку забезпечує «Центр творчості», який працює за наступними напрямками:

- оздоровчо-валеологічний;
- морально-етичний;
- трудовий;
- художньо-естетичний;
- інтелектуально-пізнавальний.

Оздоровчо-валеологічний напрямок передбачає:

— формування у дітей знань про здоровий спосіб життя, про способи збереження та зміцнення здоров'я;

— формування культури здоров'я та розвиток таких фізичних якостей, як: витривалість, цілеспрямованість, наполегливість, стійкість, бажання перемогти та ін.;

— залучення дітей до спорту, а також збагачення їх теоретичними знаннями про побудову тіла, гігієну, техніку безпеки.

Нами визначено найбільш ефективні форми та методи роботи за оздоровчо-валеологічним напрямком:

- заняття з теорії спорту;
- студія «Здоров'я та краса»;
- гідромасаж, аромотерапія, масаж, хромотерапія;
- «Літаючий м'яч»;
- «Мистецтво самозахисту»;
- «Теніс»;
- «Швидше вітру»;
- смуга перешкод, Одеський кадетський козацький корпус;
- заняття за методикою В.Євмінова;
- рухові ігри, естафети, змагальні ігри як засіб особистісного розвитку;
- «Веселі старти»;
- фізіотерапевтичні процедури;
- «Мала олімпіада»;
- змагання зі спортсменами з ДЮСШ м. Одеси;
- тренажерний зал;
- шахматна студія;
- заняття в басейні;
- заняття ЛФК.

У рамках морально-етичного напрямку пра-

цювала студія «Великі істини» (гуртки: «Дівочі таємниці», «Чоловічі обов'язки», «Школа ввічливості», «Недільна школа»).

Базовим компонентом етичного виховання в дитячому будинку є гуманізація особистості дитини, її духовний розвиток. А найкраще це відбувається в етичних бесідах та діалогах з дітьми. Найбільш ефективні форми та методи роботи за морально-етичним напрямком:

- науково-дослідницька діяльність дітей;
- туризм (походи, риболовля);
- участь у розкопках разом з археологами;
- екскурсії, відвідування музеїв;
- музеезнавство, створення музейного комплексу в ДБ «Перлинка»;
- бібліотека.

В умовах нашого дитячого будинку найважливішим засобом соціалізації є трудове виховання, яке реалізується через роботу студії «Вмілі рученята» (гуртки: «Глиняне диво», «Дерев'яні візерунки», «Іграшка своїми руками», «Столярна майстерня», «Швацька майстерня», «Теплиця», «Кулінарна академія», «Фотомистецтво»).

Заняття в гуртках забезпечують виховання почуття відповідальності за доручену справу, розвивають у дітей організаторські здібності, формують дбайливе ставлення до матеріальних цінностей, створених працею інших людей. Правильно організований колективний труд, посилено мотивована робота, яка дає певний заробіток, імponує дітям і стимулює їх входження у самостійне життя. Тому вихователі прагнуть до того, щоб створити комфортну атмосферу для спільної діяльності, роблять працю привабливим заняттям. Для цього в трудовій діяльності використовують елементи гри, розкривають соціально значущість різних професій, створюють атмосферу доброзичливого спілкування.

Наші вихованці, які досягли 12 років, під час канікул працюють у майстернях: автотайпінг, приватна фабрика з виготовлення меблів, квітковий магазин. Таким чином вони заробляють гроші, самостійно їх витрачають, що їм, як дітям-сиротам, дає можливість зрозуміти економічні відносини.

Хлопчики працюють в домашній столярній майстерні, допомагають у господарських справах (ремонт меблів, виготовлення табуретів, полиць та ін.). У швейній майстерні дівчатка, починаючи з 5-го класу, можуть шити прості речі для себе (плаття, літні костюми і т.д.). Крім того, діти освоюють основи конструювання та моделювання одягу, виготовляють танцювальні та театральні костюми для самодіяльності. Дівчатка вміють шити вироби для інтер'єру кімнат, скатертини, серветки, виготовляти сувеніри, перешивати речі, які вийшли з моди.

Діти мають можливість бачити результати своєї праці, відчувати необхідність і значущість своєї праці. У дитячому будинку регулярно організовуються виставки дитячих робіт із запрошенням гостей, які беруть участь у вихованні дітей.

Гурток «Глиняне диво» відвідують діти від 4 років, для них він має арт-терапевтичну дію, допомагає позбавитись негативу. Глечики, горщики, миски, декоративні шкатулки діти виготовляють для власних потреб, а також як подарунки для друзів і вчителів.

Вивчаючи курс «Художня різьба по дереву», діти під професійним керівництвом займаються народним прикладним промислом (різьба по дереву, за особливою технікою «Тетянка», випалювання, розпис), вчать створювати унікальні та неповторні вироби з дерева: шкатулки, підставки, сувеніри.

«Кулінарна академія» запрошує в захоплюючу подорож, де діти вчать готувати різноманітні страви — салати, булочки, тістечка, торти, пасту і звичайно ж вироби з шоколаду. Наш досвід показує, що діти, які не люблять займатися творчістю (особливо хлопчики) з великим бажанням приходять на заняття в «Кулінарній академії». Вихованці навчаються не тільки готувати, але й пізнають ази фізики, хімії, історії. Наприклад, діти з великим інтересом спостерігають, як крутиться сире яйце. Навчаються правилам обережності. Школярки самостійно складають меню на один день, пишуть перелік необхідних продуктів, їдуть за ними на ринок або супермаркет, розподіляють обов'язки, ролі, готують для своєї групи обід та вечерю. Вчать святково сервірувати стіл до дня народження товаришів, до інших свят, готують святкові та традиційні страви.

Теплиця на території дитячого будинку надає вихованцям можливість цілий рік знайомитися з процесом вирощування рослин (помідорів, огірків, квітів, зелені і т.д.) в тепличних умовах. З великою радістю і гордістю діти збирають, хоча невеликий, але врожай. Усім жінкам до свята 8 Березня діти подарували вирощені ними квіти.

Наші діти стали номінантами та отримали Почесні грамоти і подарунки за участь у Міжнародному конкурсі-марафоні «На фоні Пушкіна знімається сімейство» під патронатом генерального консульства РФ в Одесі. Діти разом з вихователями у вбраннях пушкінських часів відвідали пам'ятник великого російського поета, музей О. С. Пушкіна та провели тематичну фотосесію.

Самообслуговування в дитячому будинку, чергування по їдальні, турбота про молодших, ремонт теплиці, в зимовий час — будівництво кормушок та шпаківень для птахів, влітку — створення зони відпочинку. Цілий рік наші вихованці займаються благоустроєм території дитячого будинку.

Виховні можливості продуктивної праці виявляються у таких аспектах:

— працюючи поруч із дорослими, дитина залучається до життя суспільства, набуває життєвого досвіду, досвіду спілкування у виробничій сфері;

— виготовляючи щось власними руками, ди-

тина відчуває, що вона на щось здатна, в неї з'являється впевненість в собі, а добре зроблена річ приносить естетичне задоволення;

— плата за роботу перекоонує вихованця в значущості його праці, самостійно зароблені гроші вчать ощадливості, раціональній організації власного життя, сприяють формуванню вміння співвідносити задоволення потреб з реальними можливостями;

— продуктивна праця вдосконалює трудові вміння і навички, привчає до трудових зусиль, розвиває суспільну активність, волю й такі важливі риси характеру, як дисциплінованість, відповідальність, ініціативність, точність і старанність.

А найбільш ефективними щодо трудового виховання є:

- праця помічником вихователя, вихователем в молодших дошкільних групах;
- літня робота дітей в автомайстерні, на СТО, в магазині «Ваш сад», у цеху з виробництва меблів;
- кулінарна академія;
- різьба по дереву;
- господарчо-побутова праця в дитячому будинку;
- сезонна робота на полях «Білан» зі збирання врожаю та бур'янів;
- «Дівочі таємниці» та «Чоловічі обов'язки»;
- сезонна робота в теплиці;
- швацька майстерня;
- столярна майстерня.

Для розвитку творчих здібностей дітей ми використовуємо програми з різних видів діяльності: образотворчої, театральної, хореографічної, музичної тощо. Крім того, всі ці види діяльності переплітаються, імпровізація відбувається зі звуком, кольором, рухами, формою, словом. У дітей є можливість самостійно вибрати засоби втілення, експериментувати.

Композитор і педагог Д. Кабалевський казав: «Прекрасне пробуджує добре». У цьому і полягає суть естетичного виховання.

Вихованці дитячого будинку сприймають світ в умовах відсутності материнської ласки. Тому особливо важливим є естетичне виховання, покликане підтримувати дітей в хвилини втоми і сумнівів. Художньо-естетичне виховання у дитячому будинку реалізується через роботу студії «7 муз», де працюють гуртки: «Музичний клуб», «Муза поезії», «Муза танцю», «Театр — це гра», «Створюємо оркестр», «У світі чарівних фарб», «Хор».

Щоб визначити розумну стратегію власного життя в сучасному світі, необхідно мати досить високий інтелектуальний потенціал. Для дітей дошкільного віку в дитячому будинку використовуються різні засоби розумового виховання: гра, праця, конструктивна та образотворча діяльність, навчання. Робота в цьому напрямку спрямована на розширення кругозору, формування цілеспрямованого інтересу до пізнання, розвиток інтелектуальних здібностей

вихованців. Для молодших школярів відкрита студія «Еврика», де працюють наступні творчі гуртки: «Цікава астрономія», «Комп'ютерна абетка», «Іноземна мова», «Клуб клітинного короля», «Шкільні таємниці».

Завдання творчих гуртків полягає в тому, щоб підтримувати і заохочувати внутрішньо мотивоване творче мислення та активність молодших школярів. Результати цієї діяльності ми спостерігаємо під час проведення ігор, вікторин, конкурсів, турнірів, тренінгів. Традиційною стала зимова спільна з однокласниками інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?», де наші «знавці» змагаються з однолітками НВК «Гармонія». Після гри діти, вчителі школи та вихователі спілкуються і розважаються на дискотеці в дитячому будинку. Двічі на рік проводяться «Шахматні турніри». У комп'ютерному турнірі школярі змагалися в так званому «Соло на клавіатурі».

Діагностика визначення кола інтересів у 2011/2012 році проводилась двічі. Наші діти відвідують по 6–10 гуртків, але інтереси дітей не є стабільними — це їх творчий пошук, самопізнання та саморозвиток. З метою контролю за динамікою розвитку інтересів дітей ми проводимо анкетування, яке дозволяє зробити висновок: вихованість та моральність є взаємопов'язаними характеристиками особистості. Здобуті моральні знання (щодо ціннісних ставлень до суспільства, «іншого» і себе) мають стати особистими переконаннями дитини, які сформують її моральну поведінку.

Наші дослідження щодо визначення моральної вихованості дітей підтверджує слова Л. М. Толстого: «Вихователю треба глибоко знати життя, щоб до нього готувати дитину».

Формування готовності вихованців дитячого будинку до особистісної та соціальної самореалізації — це педагогічно керований процес, при організації якого важливо враховувати фактори появи сирітства.

Показники результативності та ефективності процесу формування готовності вихованців до особистісної та соціальної самореалізації, зафіксовані в ході III етапу дослідно-експериментальної роботи:

- готовність вихованців до прийняття нових умов життя;
- самопочуття вихованців і педагогів;
- зміни в рівні психічного розвитку дитини;
- реалізація колективом своїх можливостей;
- підвищення рівня сформованості соціальних навичок (цінність «Я», цінність інших);
- зміни емоційної сфери дітей;
- зміни мотивації в навчанні;
- зміни у формуванні самооцінки.

Дитячий будинок є виховним закладом для окремої соціальної групи — дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Як виховний заклад, з одного боку, він замінює функції батьків, а з іншого, створює умови для життєдіяльності вихованців, які наближені до

сімейних. Тому дитячий будинок забезпечує виконання наступних функцій:

- передачу соціального досвіду, забезпечення психологічного комфорту, підтримку почуття захищеності та особистісної необхідності, засвоєння правил поведінки в суспільстві;

- включення вихованців у процес самообслуговування, ведення домашнього господарства, розвиток самостійності та відповідальності;

- включення вихованців в економічні відносини, аналогічні сімейним, і самовизначення у професійній діяльності;

- реалізація індивідуальних інтересів та дозвілля в рамках додаткової освіти.

Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи дозволило виділити найбільш ефективні засоби формування готовності вихованців до особистісної та соціальної самореалізації, які ґрунтуються на принципі поступового усвідомлення цінності «Я» та цінності «Інший»:

- індивідуальний маршрут розвитку дитини;

- особистісно зорієнтовані колективно-творчі справи (потребують послідовності та системності, відповідальності);

- створення ситуацій, які забезпечують можливість прийняття важливих рішень та реалізації особистого вибору вихованцями дитячого будинку, що дасть змогу виховувати вольові якості дітей;

- створення та вирішення проблемних ситуацій;

- самоуправління як форма організації життєдіяльності колективу вихованців, самостійність (організація побуту, трудової діяльності, дозвілля);

- гармонізація та гуманізація простору (наявність кімнат для усамітнення, кімнат для гри, студій, приміщень та зон, де діти самостійно визначають правила);

- використання методу договору як засобу для регулювання відносин, що дає змогу зрозуміти, що договірні відносини є нормою, будуються на довірі та логіці, створення атмосфери доброзичливості у взаємостосунках вихованців;

- використання різних форм самоаналізу (написання творів-роздумів, бесіди-роздуми, інтерв'ю-роздуми, «Дерево-добрих справ», психодрами);

- тренінги з використанням методів соціотерапії, творчого самовираження, арт-терапії, трудової та ігрової терапії;

- створення музейного комплексу, робота літературної студії, постійно діючий у дитячому будинку вернісаж талановитих художників м. Одеси. Все це забезпечує можливість сформувати художні цінності, ідеали і має великий виховний потенціал;

- проведення вихованцями у музейному комплексі екскурсій для дорослих і молодших вихованців;

- залучення суспільних інститутів до співпраці з вихованцями з метою трудового виховання (кримінальна міліція, Міністерство надзвичайних ситуацій, Державтоінспекція, СТО, магазини «Ваш сад» і т.д.);

- трудові десанти «Вахта пам'яті», екологічні десанти «Теплиця», «Збір врожаю»; «Ми — туристи» — спрямовані на формування шанобливого ставлення до праці та природи, прояву турботи про людей та довкілля;

- «тимурівці» — цінність «Іншого», допомога дітям та людям з особливими потребами, участь в організації їх дозвілля, формування уміння співчувати, співпереживати, допомагати;

- проживання соціальних ролей в актуалізації провідних потреб: самопізнання та самовдосконалення, раннє професійне самовизначення, робота в майстернях дитячого будинку;

- краєзнавчо-туристичні та екскурсійні походи і поїздки, які забезпечують дослідницьку діяльність дітей, ознайомлення та збереження культурної спадщини рідного краю, навички спілкування та турботи про людей;

- організація додаткової освіти з урахуванням інтересів та можливостей кожної дитини;

- конструювання відносин у дитячому будинку між вихователем та вихованцем в рамках позитивного соціального партнерства;

- впровадження здоров'язбережувальних технологій в систему виховання дітей-сиріт, що дає змогу закріпити розуміння необхідності фізичного здоров'я людини (медико-профілактичні заходи, просвітницька діяльність «За здоровий виробок — кінець ХХ століття»); участь у різних спортивно-патріотичних змаганнях, акціях тощо);

- зустріч з цікавими людьми, які досягли успіхів у професійній діяльності і можуть бути прикладом: ветерани, моряки, студенти різних ВНЗ, художники, письменники. Це дає змогу дітям набути позитивного досвіду спілкування та формує основу для подальшої позитивної мотивації щодо вибору ідеалів;

- організація проектно-діяльності для молодших учнів: газета «Перлінка», «Теплиця», «Квіти до свят», «Я-екскурсовод», «Соло на клавіатурі», «Кулінарна академія», «Модний виробок — кінець ХХ століття» і т.д.;

- дебати, ведення суперечок, формування цінності «Інший», вміння висловлювати свою думку та поважати думку іншого у конструктивних суперечках;

- виховання економічної культури (сімейний гаманець).

За результатами проведеного дослідження визначено комплекс методів та технологій щодо формування готовності до соціальної та особистісної самореалізації:

- ігрові технології;

- технології проблемного навчання та виховання;

- технологія саморозвивального навчання (Селєвко Г.);
 - культуровиховна технологія диференційованого навчання за інтересами дітей;
 - технологія саморозвитку (Монтессорі М.);
 - технологія «Школа життя» (Амонашвілі Ш.);
 - технологія цінності здоров'я (валеологія, акватерапія, масажі, хромотерапія, ароматерапія, фізіотерапія і т.п.);
 - технологія музейної педагогіки (музейно-педагогічні програми, інтерактивні заходи, пошукова діяльність, ведення екскурсій дітьми);
 - технологія успішності в трудовій діяльності (професійне самовизначення, включення вихованців у виробничу працю, забезпечення змоги вибору сфери трудової діяльності);
 - технологія естетичного виховання;
 - технологія самореалізації вихованців дитячого будинку.
- Соціальне виховання дітей-сиріт буде най-

більш ефективним завдяки реалізації умов, пов'язаних з:

- дотриманням індивідуальної і групової диференціації простору життєдіяльності вихованців дитячого будинку;
- конструюванням відносин в дитячому будинку між вихователем та вихованцем в рамках соціального партнерства;
- наданням можливостей для самостійного прийняття суб'єктивно значущих рішень і реалізації власного вибору вихованцями дитячого будинку, що «виросло» самостійність дитини, скорочуючи участь дорослого, збільшуючи реалізацію власного потенціалу вихованців.

Провідна ідея концепції виховної роботи в дитячому будинку — забезпечення розвитку кожної дитини як особистості. Її головна умова виховного успіху — досконале знання дітей, розуміння їх характерів, материнська турбота про них.

УДК 376.379.8

С. М. ПЕТРОВА,
директор ОКНЗ ДБ «Перлінка»,

О. М. ГРЯЗНОВА,
соціальний педагог

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ «ПЕРЛИНКА» (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Одним з основних напрямків формування готовності вихованців до особистісної та соціальної самореалізації є соціалізація.

Соціалізація — це оволодіння соціальним досвідом, що реалізується через:

- соціальні інститути;
- стихійну соціалізацію (життя сім'ї, ролі в відношенні);
- цілеспрямовану соціалізацію.

У дитячому будинку «Перлінка» соціалізація здійснюється у трьох сферах:

- 1) становлення самопізнання;
- 2) спілкування дітей («цінність Я»);
- 3) діяльність дитини («цінність інших»).

Соціалізація дітей не може бути стихійним процесом. Це процес організований, який пронизує всю діяльність педагогічного колективу «Перлінки».

Головна мета педколективу дитячого будинку «Перлінка» — створити умови для забезпечення розвитку і соціальної самореалізації вихованців.

Процес соціалізації відбувається на осно-

ві особистісно орієнтованого підходу. Завдяки розширенню соціокультурного середовища ми збагачуємо життєвий досвід наших вихованців. Ми не «ізолюємо» дітей від навколишнього життя, від його проблем, а намагаємося разом шукати шляхи їх вирішення, забезпечуючи простір для різноманітної дитячої діяльності.

Дитячий будинок «Перлінка» як «заклад соціального досвіду» розпочав свою діяльність з формування у вихованців довіри до світу дорослих, забезпечення соціального партнерства через спільну творчу діяльність дітей і використання дослідницької роботи, театралізації, пошукових проектів, ролевих ігор.

Наш заклад у своїй виховній діяльності орієнтується на принцип вибору, який реалізується через механізм самовизначення (гуртки та клуби за вибором, шляхи вирішення моральних ситуацій). Ми організуємо зустрічі дітей з творчими людьми, такими як: народний артист Росії Куклачов Юрій Дмитрович; кінорежисер, художник, заслужений діяч мистецтва Росії, мультиплікатор Тарасов Володимир Ілліч; учас-

ниця Х-фактору 2011 року Азіза Ібрагімова; хореограф-постановник, тренер «Майдансу» та керівник Київської студії балету Алли Духової Андріс Капець; майстер-гончар Павло Сахно з цікавим та яскравим майстер-класом. Такі зустрічі дають дітям змогу набутися позитивного досвіду для мотивування своїх рішень щодо вибору ідеалів.

Поділилися своїм досвідом досягнення успіху в житті генеральний консул Грузії в Одесі Теймураз Нішніанідзе; генеральний консул Росії в Одесі Грачов Олександр Григорович; генеральний консул Турції в Одесі Хусейн Ергані. Зустрічі з ними відбувалися в рамках проведення тематичних тижнів знайомства з культурою цих країн. Такі заходи передбачено продовжувати з метою ознайомлення з культурою та традиціями різних країн, що формує толерантність вихованців та цінність «інших».

Виховання патріотичних почуттів, любові до Батьківщини здійснюється завдяки організації зустрічей з ветеранами Великої Вітчизняної війни; виступів з концертами перед ветеранами війни і праці; святкування пам'ятних дат, проведення виставок, вікторин, переглядів відеофільмів; участі у військово-патріотичній грі «Зарниця», у велораллі «Жажда 2012». Наші вихованці мали можливість познайомитися з представниками діючого складу Збройних Сил України та військовими моряками, які брали участь у міжнародних миротворчих військових навчаннях «Сі Бріз-2012». Вони розповіли дітям про військову службу.

Такі зустрічі допомагають дітям побачити світ іншими очима, визначити мету в житті, повірити у добрі та світлі почуття.

Залучаються до роботи з вихованцями та стають повноправними учасниками навчально-виховного процесу працівники додаткової освіти, спортивні тренери, працівники музеїв, керівники клубів, керівники різних соціальних структур міста. Завдяки цьому кожен день наших вихованців наповнений масою вражень, постійною зміною діяльності та цікавим спілкуванням.

Приклади успішного життя, розширення кола знайомства, формування навичок спілкування сприяють соціальній самореалізації вихованців.

Сценарій соціалізації «закладу соціального досвіду» будується на моделі «середовище в середовищі», де діти можуть програвати різні поведінкові моделі, що дає змогу загартовувати їх волю. Проживши начебто у спеціально створеному середовищі дитячого будинку «Перлінка» діти увійдуть у доросле життя готовими до його реалій, з розумінням того, що кожному належить своє місце в суспільстві.

Ігор Йосифович Потоцький — видатний прозаїк, поет та критик, очолює літературну студію при дитячому будинку, яка підготувала та випустила альманах віршів вихованців.

Семен Григорович Гельфонд — володар Почесної відзнаки Одеського міського голови «Трудова слава», забезпечує економічне виховання дітей, формує соціально-економічну культуру вихованців, надаючи теоретичні та практичні знання. Усвідомлюючи значення економічного виховання для формування готовності вихованців до соціальної і особистісної самореалізації, адміністрація дитячого будинку прийняла рішення щодо створення програми економічного виховання. Ця програма передбачає як теоретичні економічні знання, так і практичне їх застосування. Мета програми — забезпечити підготовку дітей до ведення особистого домашнього господарства. Здійснення цієї мети передбачає реалізацію таких завдань:

- формування економічного мислення;
- створення системи економічних знань;
- оволодіння практичними навичками вирішення соціально-економічних завдань.

Основний метод реалізації програми — психолого-педагогічний експеримент. Вихованцям пропонується витратити певну суму грошей для забезпечення своєї групи їжею на цілий день (крім сніданку). Перед експериментом з вихованцями проводиться обговорення меню на наступний день. Процес обговорювання відбувається без втручання дорослого за таким алгоритмом:

- вихованці по черзі пропонують меню;
- фіксуються всі блюда та побажання дітей;
- після обговорення проходить голосування та вибір меню;
- обговорюються інгредієнти, які входять до складу страв;
- складається список продуктів, які треба закупити;
- похід до магазину або на ринок за продуктами;
- самостійне приготування блюд на весь день відповідно до складеного меню.

Слід зазначити, що дорослі не повинні підказувати дітям або надавати готові відповіді. Після першого такого досвіду, коли діти їли крабові палички та морожені вареники, вони навчилися самостійно визначитися з раціоном харчування на весь день як дітей, так і дорослих. Завдання дорослих полягає в тому, щоб коригувати дії дітей і дозволяти самостійно приймати рішення. Дорослі допомагають правильно розрахувати кількість продуктів, акцентують увагу вихованців на вартості товарів та їх якості, а також на визначенні ваги.

Слід звернути увагу на те, що на касі розраховується один з вихованців, якого обрали діти шляхом голосування, а дорослі слідкують за тим, щоб цей досвід отримали по черзі всі діти.

У процесі приготування їжі дорослі звертають увагу дітей на правила техніки безпеки та пояснюють правила приготування страв, хоча без порізів пальців не обходиться. Але за 2–3 місяці діти можуть самостійно визначити, хто з

них краще готує, а хто краще рахує. Завдяки такій роботі у дітей розвиваються навички економічного ведення господарства, виховується самостійність, почуття згуртованості.

Постійно ведеться робота щодо забезпечення адаптації до умов дитячого будинку новоприбулих дітей та їх соціально-медико-психолого-педагогічного супроводу протягом усього адаптаційного періоду. Робота з новоприбулими дітьми починається у відповідності до програми «Адаптація новоприбулих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до умов дитячого будинку» (автор: соціальний педагог О. М. Грязнова).

Дослідження періоду адаптації показали, що дітям, які мають середній рівень адаптації, притаманна різка зміна настрою, втрата апетиту, тривале засинання та неспокійний сон. Тому процес адаптації дітей у нашому будинку — це, насамперед, виявлення любові до дитини, глибоке розуміння її труднощів, її внутрішнього світу, прийняття її такою, якою вона є.

Соціометричне дослідження, проведене з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку з метою вивчення динаміки розвитку відносин в групах, емоційних зв'язків, взаємних симпатій між вихованцями, дозволило проаналізувати рівень згуртованості в групах та виявити взаємно-позитивні та взаємно-негативні вибори дітей-однорічків і зробити наступні висновки: група однорічків лише тоді є сприятливим для дитини середовищем, коли статус його досить високий, йому віддають перевагу та приймають, а особливо в колективі, тому що умови життя наших дітей передбачають відношення «колектив, як сім'я». Місце в системі відносин залежить від таких рис характеру дитини, як товарицькість, здатність розуміти іншого, вміння поважати один одного. Як правило, у дітей, які мають статуси аутсайдерів та неприйнятих групою однорічків, є певні труднощі у спілкуванні, відсутні дружні стосунки, знижена самооцінка. У зв'язку з цим ми підбрали для проведення корекційно-розвивальної роботи групові ігри з таких джерел, як Клаус Фопель «С голови до п'ят», «Привіт, ніжки» (рухливі ігри для дітей від 3–6 років); Марінушкина О. Є., Замазій Ю. О. «Корекційні програми на допомогу практичному психологу»; Романюк Л., Поборча О. «Хочу бути успішним» (корекційно-розвивальні вправи для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку); Чернецька М. І. «Психологічні ігри в дитячому садку»; Пантіна Н. С. «Взаємовідношення в грі»; Гельфан Н. Є., Рябінін Б. С. «Ігри та вправи для маленьких і дорослих»; Проценко О. «Профілактика соціальної дезадаптації дошкільнят».

Після проведеної роботи з'явилася необхідність вивчити рівень самооцінки дітей-аутсайдерів та неприйнятих дітей. Адекватна самооцінка свідчить про можливість дітей проявити себе в різних видах діяльності, вміння

пояснювати свої дії, звертаючись до реальних ситуацій.

Корекційно-розвивальна робота з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку спрямована на формування в них самоповаги та поваги до інших людей і дітей, які їх оточують, на розвиток позитивного сприйняття самого себе та один одного, розвиток моральності, яка полягає у формуванні почуття спільності з іншими, можливості бачити в однорічках друзів і партнерів. Почуття спільності та здатність побачити іншого є фундаментом, на якому будуються моральні відношення до людей.

Корекційно-розвивальна робота виключає примушення. Саме тому вихователі організують свою діяльність з урахуванням реалізації наступних завдань:

— формування у дітей самоповаги та поваги до інших (засобами власного прикладу, бесід);

— розвиток навичок позитивного уявлення самого себе, інших дітей та дорослих (створення для дітей, які мають статус аутсайдерів, ситуації успіху, підкреслення в будь-яких ситуаціях їх гідності та гідності інших членів групи);

— сприяння створенню в групі атмосфери комфортної взаємодії між усіма членами (підтримувати традиції в групі, наприклад, чаювання, вечірнє читання, вечірнє обговорення дня та ін.);

— проведення заходів, які спрямовані на підтримку дружніх стосунків, розвиток навичок взаємодії та безконфліктного спілкування (допомога один одному у будь-яких ситуаціях).

Також для включення дитини-сироти в нормальне життя та залучення до соціальних цінностей необхідно змінити сам спосіб життя дітей, їх відношення до себе та до інших, до свого минулого і майбутнього. Сьогодні відкритість соціального простору у дитячому будинку та набуття вихованцями соціального досвіду відбувається через:

— тематичні виїзди-екскурсії, де діти відкривають для себе таємниці довкілля, бо через спілкування з довкіллям діти вчаться розуміти природу і суспільство, пояснювати різні явища та закони, розвивати вміння бачити красу навколишнього світу;

— трудове виховання, а саме поїздки на підприємства та допомога дорослим вдома, де діти знайомляться зі світом професій (наприклад: флорист, автомеханік, вихователь, помічник кухаря тощо), набувають практичних навичок в різних видах діяльності, пізнають вимоги та можливості тієї чи іншої професії, завдяки чому визначаються у своїх інтересах та здатностях;

— проект «Тимурівці» — з метою виховання толерантності, терпимості, взаємодопомоги, співчуття діти відвідують інші дитячі будинки, госпіталі та лікарні для ветеранів, людей похилого віку та дітей з особливими потребами;

— соціально-рольові ігри, діти вчаться наслідувати модель поведінки дорослих, у дітей формуються навички та вміння, які необхідні їм в господарстві, гра сприяє прояву тих позитивних якостей, які не знаходять своє застосування у повсякденному житті.

Проблеми набуття особистістю життєвої компетентності, розвитку її здатностей щодо осмисленого збереження та самостійного і творчого відтворення власної життєдіяльності в усіх її проявах (діяльності, спілкуванні, пізнанні, відносинах) і сферах (економічній, соціальній, культурній, сімейній, побутовій), свідомого визначення та здійснення свого життя, досягнення дитиною життєвого успіху є одним з найважливіших проблем, які вирішує дитячий будинок. На наш погляд, майбутнє світу — у вихованні, а місія освітян полягає в тому, щоб змінити життя дітей і допомогти виховати громадян, які зможуть жити і продуктивно працювати самостійно, тобто бути життєво компетентними. До життєвої компетенції належать знання, уміння і навички, життєвий досвід, фізичний потенціал, психологічні якості (задатки та здібності, риси характеру), креативність та інтелект, духовність особистості.

Вся діяльність дитячого будинку «Перлінка» спрямована на формування особистості кожного вихованця як творця і проектувальника власного життя. Сучасне покоління формується в динамічному світі, в умовах постійної зміни інформаційного простору, що вимагає від молоді уміння швидко вирішувати життєві проблеми, тобто бути життєво компетентними. Тому система навчально-виховної роботи нашого закладу орієнтована на виховання життєвої компетенції, і одним з блоків цієї системи є профілактична робота. Формуючи життєву компетентність за допомогою профілактичної роботи, ми прагнемо підготувати дітей до участі у громадському житті, виховуємо в них почуття впевненості в собі, в своїх діях і разом з тим критичне ставлення до своєї особистості, намагаючись формувати у них повагу, толерантне ставлення до інших людей, вміння робити вибір.

Спільна робота з працівниками кримінальної міліції та ДАІ щодо профілактики негативних явищ, правопорушень, шкідливих звичок дала змогу закріпити знання та уявлення дітей про здоровий спосіб життя. Діти знають не лише про свої права, а й про обов'язки та відповідальність при порушенні певних загальноприйнятих норм співіснування у суспільстві.

Робота проводилась за такими напрямками: профілактика негативних явищ, профілактика дорожньо-транспортних пригод, профілактика правопорушень. Діти молодшого шкільного віку від теоретичних занять перейшли до практичних, брали участь у міському конкурсі «Юний інспектор руху», залюбки проводять бесіди з молодшими дітьми стосовно правил безпеки на дорозі, вдома, на воді.

Спільна робота з МНС дала змогу провести навчальну евакуацію, яка не тільки дітей, а й дорослих забезпечила знаннями та практичними навичками з техніки безпеки. Щороку ми проводимо спільні навчання на території дитячого будинку та пожежної частини, де діти шкільного віку приміряють на себе роль справжніх рятувальників.

Навчаючись в загальноосвітній школі, діти-вихованці ОКНЗ ДБ «Перлінка» розширюють коло соціальних контактів, вони вчаться встановлювати довірливі відносини поза дитячим будинком, формують нові навички спілкування з однолітками і педагогами, нові форми реагування на зміни режиму життєдіяльності.

Для забезпечення цього ми спільно з однокласниками загальноосвітньої школи «Гармонія» та їх батьками проводимо різні заходи (святкування Нового року, участь у фестивалі «Молодь обирає здоров'я» тощо);

— святкуємо дні народження наших дітей з запрошенням однокласників зі школи і, навіпаки, наші вихованці ходять в гості до однокласників.

Як відомо, виховання людини починається з дитинства, коли закладається основа не тільки відповідних знань, але й норм поведінки, звички, потреби. Виховання молодого покоління — це виховання майбутнього кожної держави, а майбутнє залежить не тільки від рівня професійної підготовки цього покоління, але й від його моральних якостей.

Педагогічний колектив дитячого будинку «Перлінка» організовує «поле» активності навколо кожної дитини, яке б спонукало її до пошуку власного способу вирішення життєвих проблем. На наш погляд, це обов'язково здійсниться, якщо ми зосередимо зусилля на вихованні у дітей:

- системи мотивів (пізнавальних, моральних, естетичних, соціальних, творчих);
- ціннісних орієнтацій (ціннісне ставлення до себе, до людей, до природи, до праці та мистецтва);
- життєвих компетенцій (самоосвіта, особистісна, комунікативна, соціальна, здоров'язберігаюча).

Вихованець дитячого будинку «Перлінка», який готовий до особистісної та соціальної самореалізації — це духовно багата, здорова, компетентна особистість, здатна до навчання та саморозвитку завдяки справжньої материнської любові всього педагогічного колективу до своїх вихованців.

І дуже хочеться закінчити словами А. С. Пушкіна: «Несчастье — хорошая школа, может быть. Но счастье есть лучший университет! Оно довершает воспитание души, способной к добруму и прекрасному...».

С. И. АРГИРОВА, Т. П. БАБАЕНКО,
практические психологи ОКУУ ДД «Перлинка»

МОНИТОРИНГОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ ВОСПИТАННИКОВ ДЕТСКОГО ДОМА К ЛИЧНОСТНОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ

Детский дом «Жемчужинка» Одесского городского совета проводит исследовательскую работу по разработке инновационной программы «Формирование у воспитанников детского дома готовности к личностной и социальной самореализации».

Термин «самореализация» (self-realisation) впервые был использован в «Словаре по философии и психологии», изданном в 1902 году. В настоящее время в отечественной справочной литературе этот термин отсутствует, а в зарубежной трактуется неоднозначно. Чаще всего понятие «самореализация» интерпретируется как «реализация собственного потенциала».

В последние годы научный интерес к проблеме самореализации личности резко возрос как в отечественной, так и зарубежной психологии, что связано с пониманием ее определяющей роли в развитии личности. Наиболее значимым компонентом психологической структуры личности, который характеризует сферу деятельности, определяет содержательные особенности других компонентов структуры личности, особенности ее развития, являясь ценностью. Ценности могут быть ситуативными, профессиональными и жизненными. Важными для формирования готовности к личностной и социальной самореализации являются жизненные ценности, среди которых ведущее место занимают ценность другого и ценность себя. Носитель ценности другого и ценности себя способен реализовать свой потенциал как в личностном, так и в социальном аспекте. При разработке программы мониторинга мы руководствовались тем, что развитие личности происходит наиболее успешно тогда, когда воспитанник находится в гармонии с собственным здоровьем. И. Д. Бех предлагает рассматривать здоровье как комплексное понятие, как феномен, который объединяет в себе физическое, психическое, духовное и социальное здоровье. Все составляющие понятия «здоровье» тесно взаимосвязаны, т.е. вместе они обозначают состояние здоровья ребенка как целостный феномен. Соответственно критерием мониторинга стало «здоровье» воспитанников.

Мониторинговое исследование физического здоровья проводится специалистами в области медицины. Исследованием социального здоровья непосредственно занимается социальный педагог. Психологи, в свою очередь, исследуют духовное и психологическое здоровье как неотъемлемую часть психического здоровья.

Систематический сбор и обработка информации, которые будут использоваться для коррекции индивидуального подхода к реализации темы исследовательско-экспериментальной работы, составляют основу актуальности программы мониторинга и основу для составления индивидуального маршрута развития каждого воспитанника детского дома.

Целью мониторинговой программы является диагностирование индивидуально-типологических проявлений и динамики развития воспитанников, приобретение статистически достоверных данных, исследование индивидуальных особенностей анатомического развития, исследование индивидуальных особенностей психических процессов, исследование системы общеморальных ценностей воспитанников, исследование особенностей личностных и межличностных отношений для дальнейшего изучения готовности к социальной и личностной самореализации.

Предметом мониторингового исследования является непосредственно физическое, психическое, духовное и социальное здоровье. Объектом же являются физическое развитие, познавательная, личностная и эмоциональная сфера, сфера личностных и межличностных отношений, развитие общеморальных ценностей. Для реализации цели программы мониторинга были определены следующие задачи:

- анализ литературных источников;
- подбор и научное обоснование диагностического инструментария,
- проведение мониторинга;
- сбор и обработка первичной эмпирической информации обо всей выборке;
- занесение результатов в карту индивидуального маршрута формирования личности воспитанника;
- сравнительный анализ динамики изменения критериев.

Результатом проведения теоретического анализа литературных источников гипотезой программы мониторинга является предположение, что полноценное физическое развитие, достаточный уровень развития познавательных процессов, дополнительное развитие ведущих интеллектуальных функций, индивидуально-типологические особенности личности воспитанников, гармоничные личностные и межличностные отношения, индивидуальное принятие системы общеморальных ценностей обуславливают эффективность исследовательско-экс-

периментальной работы по формированию у воспитанников детского дома готовности к личностной и социальной самореализации.

Предлагаем уделить особое внимание диагностике психологического здоровья как составляющей психического здоровья.

Из диагностических алгоритмов сложились следующие методы исследования — формализованные диагностические процедуры с использованием признанных методик и так называемая «встроенная» диагностика, основанная на ежедневных наблюдениях педагогического коллектива за жизненными ситуациями воспитанников.

Таблица 1

Формализованные методы мониторинга психологического здоровья

№	метод	возраст	направленность
<i>Психическое здоровье</i> <i>Психологическое здоровье</i>			
1.	Методика исследования интеллекта Векслера (WISC, WPPSI)	5–16	уровень интеллектуального развития
2.	Тест Тулуз — Пьерона	от 6	способность к произвольной концентрации внимания, диагностика ММД
3.	Зрительно-моторный гештальт — тест Бендера	3–12	диагностика феноменов регрессии, выраженности нарушений отдельных функций и органических дефектов, степени развития структурных зрительно-моторных функций, оценка перцептивно-моторной координации
4.	Карта наблюдения (Д. Скотт)	3–12	уровень доверия к новым вещам, людям, ситуациям, астении (апатичность, пониженность настроения и т.п.), склонность к проявлению защитной установки «уход в себя», проявление беспокойства по поводу того, как будут принимать взрослые, другие дети; уровень асоциальности, неусидчивости, проявление невротических симптомов сексуального развития, признаки заболевания, физических дефектов
5.	Hand — test	от 5	изучение тенденций агрессивного поведения
6.	Тест «Возраст. Пол. Роль» (В. Юстицкис)	от 4	уровень соответствия собственной половой принадлежности, аспекты отношения к своему и противоположному полу в различных возрастных группах
7.	Цветовой тест Люшера	от 5	направленность на определенную деятельность, настроение, функциональное состояние и наиболее устойчивые черты личности

Мониторинговое исследование психологического здоровья проводится с определенной

регулярностью. Изначально планировалось проведение исследований каждые полгода, однако позже было принято решение проводить диагностику один раз в год, в марте месяце. Данное решение было принято в связи с отсутствием значимых изменений исследуемых показателей.

На основании результатов, полученных в ходе мониторинга психологического здоровья, составляется карта индивидуального маршрута формирования личности воспитанника. Данная карта представляет собой электронный документ Excel, где на каждом листе представлены в хронологическом порядке результаты диагностики. Карта индивидуального маршрута позволяет сделать быстрый визуальный анализ динамики развития воспитанника и внести соответствующие поправки в индивидуальном подходе к воспитанию каждого отдельного воспитанника.

Позитивная динамика изменения показателей мониторингового исследования свидетельствует об эффективности работы, проведенной педагогическим коллективом, которая, в свою очередь, способствует раскрытию индивидуального потенциала каждого ребенка. Такие изменения указывают на существование единой, согласованной и целостной системы для реализации поставленных целей.

Предлагаем более подробно остановиться на мониторинговом исследовании духовного здоровья.

Понимая духовное здоровье как морально-нравственную сферу личности воспитанника, мы подобрали следующие методы мониторинга.

Таблица 2

Формализованные методы мониторинга духовного здоровья

№	метод	возраст	направленность
<i>Духовное здоровье</i>			
1.	Методика исследования самооценки личности С. А. Будасси (адаптирована)	от 10	изучение самооценки личности
2.	Тест-опросник самоотношения (В. В. Столин, С. Р. Пантелеев) (адаптирован)	от 10	исследование отношения к собственному «Я»
3.	Методика «Шкала одиночества» (Д. Рассел, Л. Пепло, М. Фергюсон) (адаптирована)	от 10	изучение субъективного ощущения одиночества
4.	Тест (шкала) самооэффективности (адаптирована)	от 10	изучение самооэффективности
5.	Методика «Ценностных ориентаций» М. Рокича (адаптирована)	от 10	определение жизненных идеалов, иерархии жизненных целей
6.	Методика «Недописанный тезис» Н. Е. Щурковой	от 7	выявление общего взгляда на некоторые ценности жизни
7.	Цветовой тест отношений	от 5	изучение эмоционального отношения к нравственным нормам

Мониторинговое исследование духовного здоровья, так же как психологического, проводится один раз в год, в сентябре месяце. Результаты, полученные в ходе исследования, отражают влияние педагогических технологий на становление морально-духовных ценностей воспитанников и формирование здорового способа жизни. Достоверно известно, что ценности воспитанников в точности отражают ценностную картину педагогического коллектива. Понимая эти и другие влияния, мы отказались от такого задания, как «создание модели выпускника», сохраняя за каждым ребенком право на саморазвитие, соответствие своим индивидуальным особенностям, интересам, способностям и наклонностям. Рассматривая морально-духовные

ценности каждого воспитанника в динамике, мы можем прогнозировать его самореализацию как личностную, так и социальную. Такой прогноз и отражает основную цель экспериментально-исследовательской работы «Жемчужинки».

Окончательные выводы по формированию морально-духовных ценностей детей можно сделать только индивидуально, по каждому ребенку, но вот что действительно характерно для наших детей — это чувство коллективизма и взаимопомощи, уважительное отношение к другим людям, природе и национальной культуре, общечеловеческим ценностям. С учётом особенностей детей-сирот — это то положительное, с чего может начинаться становление личности наших воспитанников.

УДК 376

С. Л. КРАВЧЕНКО,
библиотекарь

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЗЕЙНОЙ ПЕДАГОГИКИ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ВОСПИТАННИКОВ ДЕТСКОГО ДОМА «ЖЕМЧУЖИНКА»

Человек не рождается, человек формируется.
Э. Роттердамский

Одним из приоритетных направлений системы образования является воспитание подрастающего поколения, ориентированного на нравственные ценности, позволяющие личности максимально реализоваться в современной культуре и социуме. Культурологический подход в воспитании детей дошкольного и школьного возраста, а особенно детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки, способствует формированию у них уважения к национальной культуре, возрождению народных традиций, воспитанию любви к родной земле, своему краю, уважительного отношения к своим предкам и истории своей страны. Неотъемлемая помощь в этом принадлежит музеям.

Музей позволяет комплексно решать вопросы воспитания, обучения, развития и духовно-нравственного оздоровления детей на основе создания педагогически организованной воспитательной среды. Уникальная среда музея позволяет интегрировать содержание, формы организации общего и дополнительного образования, педагогические технологии и методы деятельности, знания в различных научных областях, формировать предметные, межпредметные и ключевые компетенции воспитанников, развивать навыки межличностной коммуникации.

Особым видом педагогической практики является музейная педагогика — наука о воспитании средствами музея. Музейная педагогика определяется как «пограничная научная дисциплина, находящаяся на стыке музееведения и педагогических наук, исследующая образовательные цели применительно к специфическим формам музейной коммуникации» (Schreiner Klaus. *Museologisches Termini. Auswahl.* 1982. P. 4.)

Основными принципами музейной педагогики являются:

1. Единство культуры и образования
2. Гуманизация и гуманитаризация
3. Сотрудничество
4. Диалог
5. Интерактивность
6. Самоактуализация личности
7. Рефлексивность личности
8. Креативность
9. Проектирование образовательного пространства

Массовая воспитательная и образовательная работа музеев, составляя важнейший элемент музейной коммуникации, направлена на формирование гармонично развитой, общественно активной личности, на ее нравственное, эстетическое воспитание, повышение уровня информированности и образованности.

К. Н. Бестужев-Рюмин очень точно сказал о воспитательной роли музеев: «Народ, желающий быть великим народом, должен знать свою историю, велик только тот народ, который ясно сознает свое историческое призвание. Музей — одно из самых могущественных средств к достижению народного самосознания».

Образовательно-воспитательная деятельность музеев способна эффективно воздействовать на формирование патриотических чувств личности, развитие поликультурного сознания. Одновременно это важный вклад в воспитание личности, способной к самовоспитанию и саморазвитию, в обогащение духовной жизни, в рациональную организацию досуга и культурного отдыха. При этом основная задача музеев видится не просто в пополнении исторических знаний, а в формировании у детей навыков исторического мышления, воспитании чувства гордости за право жить в своей стране. Музей является местом, где ребенок не только приобретает знания, но и воспринимает накопленный исторический опыт, усваивает эстетические ценности, т.е. получает мировоззренческий и эмоциональный заряд.

Музейная педагогика дает возможность осуществлять нетрадиционный подход к воспитанию и развитию детей, сочетать эмоциональные и интеллектуальные воздействия на воспитанников, проводить интересные уроки, организовывать факультативные и кружковые занятия, исследовательскую и проектную работу.

И как результат воспитанники:

- осваивают знания о музейной культуре, овладевают методами ее познания;
- принимают ценности музея как личностно и социально значимые;
- испытывают потребность в систематическом посещении музеев разных профилей;
- осуществляют анализ собственного культурного опыта.

В нашем детском доме воспитываются дети-сироты и дети, лишенные родительской опеки. Проблема социализации таких детей многоаспектна и сложна, требует научного осмысления, учета новых реалий, поиска эффективных моделей процесса общественного воспитания. Основной целью деятельности детского дома является подготовка воспитанников к самостоятельной жизни, формирование социальных навыков и качеств, необходимых для успешной адаптации и дальнейшей социализации в обществе. Следовательно, воспитанникам детского дома необходима поддержка при переходе из организованного, достаточно статичного и глубоко специфичного мира детского дома в сложный, дифференцированный, динамично развивающийся современный социум, чтобы найти в нем свое место, обрести самостоятельность в различных сферах жизнедеятельности и успешно решать комплекс социально-культурных, социально-психологических задач и достичь приемлемого уровня самореализации. Отсюда

вытекают конкретные задачи воспитательно-коррекционной работы музейного комплекса детского дома, которые можно обозначить следующим образом.

Во-первых, важно показать детям разницу между прошлым и возможным будущим, а также вызвать желание к нему стремиться.

Во-вторых, снять остроту психического напряжения, освободить ребенка от психологических последствий депривации и жестокого обращения.

В-третьих, содействовать дальнейшему формированию важнейших для социального развития детей видов активности: игровой, познавательной, преобразующей.

Создание музейного комплекса в детском доме было основано на использовании потенциала музейной педагогики в социализации детей дошкольного и школьного возраста. В настоящее время музейный комплекс включает в себя ряд разделов. Первым в августе 2011 года был открыт «Музей Победы». Он был организован благодаря помощи и поддержке членов клуба «Воинская доблесть» и Благотворительного фонда «К». Все экспонаты и выставочные стенды музея посвящены героической обороне Одессы. Старшие школьники стали членами клуба «Воинская доблесть» и гвардейцами взвода святого Александра Невского. Воспитанники не раз выезжали на места, где проходили боевые действия, проводили раскопки. Все вещи, которые были найдены во время раскопок, размещены в музее.

Создание «Музея Победы» способствует патриотическому воспитанию, приобщению воспитанников к изучению истории героической обороны г. Одессы.

В нашем городе каждый год проходят дни русской словесности. В июне 2012 года в детском доме была открыта литературная гостиная, в которой сотрудники и воспитанники постарались создать атмосферу того времени, когда здесь жил и творил великий русский поэт А.С. Пушкин. Старшие воспитанники детского дома принимали активное участие в оформлении интерьера литературной гостиной. Литературная гостиная постоянно открыта для детей.

В литературной гостиной проводятся занятия литературного кружка. Под руководством поэта и прозаика Игоря Иосифовича Потоцкого создается творческая среда для презентации собственных литературных произведений старших воспитанников и самовыражения юных поэтов. Стихи наших воспитанников опубликованы в альманахе «Молодые голоса Одессы». Это альманах юных поэтов, писателей и художников, живущих в Одессе, которые делают первые шаги в русской и украинской литературе.

В 2012/2013 учебном году музейный комплекс детского дома пополнился следующими разделами:

1. Древности Северного Причерноморья
2. Античная мифология и ее герои
3. История появления письменности и книги
4. Скандинавская мифология
5. Комплекс «Сказочный вернисаж»
6. Одесса музыкальная
7. Сто великих одесситов

Экспозиция музейного комплекса детского дома создавалась с использованием экспонатов из фондов Одесского литературного музея, ксерокопий иллюстраций из художественных альбомов, фрагментов оригинальной античной и средневековой керамики, найденной при раскопках античного города Тира (ныне Белгород-Днестровский), а также уникальных предметов народного быта, приобретенных в этнографической экспедиции, в которой участвовали воспитанники детского дома. Использованы многочисленные подарки — книги, скульптуры, а также предметы, изготовленные детьми, и монеты, которые чеканили сами воспитанники.

Для полноценной работы музейного комплекса были разработаны методические рекомендации к ведению экскурсий по разделам и собран материал по каждой витрине музейного комплекса. Был составлен график проведения ознакомительных экскурсий в музейном комплексе детского дома. Воспитанники самостоятельно проводили экскурсии для своих младших товарищей и гостей детского дома. С нового учебного года планируется создание музейного актива из числа воспитанников детского дома, основная цель которого — дать им первоначальные знания об организации и ведении музейного дела, подготовить музейных экскурсоводов в детском доме «Перлинка»

Главные задачи музейного актива.

- Способствовать ранней профилизации воспитанников: знакомить с основами музейного дела и экскурсионной деятельности.

- Формировать у воспитанников детского дома высокую патриотическую сознательность и привлекать их к изучению истории родного города.

- Способствовать развитию у детей дошкольного и школьного возраста мыслительных, творческих и коммуникативных способностей.

Создавая в детском доме музейный комплекс, мы руководствовались принципом, сформулированным психологом В. Франклом о том, что духовным ценностям нельзя научиться, их необходимо пережить. Практика показывает, что проведение уроков, экскурсий, кружковых занятий в музейном комплексе интересны для наших воспитанников. Такие занятия имеют ряд важных психолого-педагогических ресурсов:

- колоссальный воспитательный потенциал;
- направленность на развитие личности;
- системность восприятия информации;
- раскрытие творческих способностей (как воспитанников, так и воспитателей);
- динамичность и вариативность организации процесса.

Занятия в музейном комплексе развивают духовный опыт ребенка, воздействуют на самосознание и сознание, расширяют кругозор и подготавливают к более глубоким оценкам тех феноменов культуры, которые не соответствуют привычным. Музейный комплекс как социальная память общества, как определенный пласт культуры, как окно в прошлое и окружающий мир дает мощный стимул для формирования и развития личности ребенка, значительно расширяет диапазоны взаимодействия личности с обществом, формируя механизмы самостоятельной оценки духовного опыта человечества, неизвестных ранее или отождествленных с привычными установками ценностей иной культуры. Музейный комплекс как способ познания мира содержит огромный потенциал для личностного развития воспитанников детского дома и способен решать целый ряд задач. Среди них — развитие визуальной грамотности детей, образного и ассоциативного мышления, творческих способностей, эмоциональной сферы.

Сегодня цивилизация XXI века определяется культурологами и философами как время, которое сопровождается болезненными явлениями: разрушением духовных ценностей, «крушением гуманизма», снижением этических мотиваций, изменением нравственных ориентиров, распадом семейных традиций, что отрицательно сказывается на внутреннем мире ребенка. Возникающую потребность в дополнительных источниках восстановления гармонии с миром для наших воспитанников может в значительной мере удовлетворить созданный в детском доме музейный комплекс. Особенно это важно в работе с нашими детьми, так как они относятся к категории «проблемных» детей. Для наших детей характерны сниженные духовно-познавательные потребности, эстетическая восприимчивость, ранимость, обидчивость, уязвимость, ослабление терпимости к ошибкам и недостаткам других, снижение мотивации в достижении успеха, высокий уровень личностной и ситуативной тревожности, трудности адаптации, склонность к психосоматической патологии. В этой ситуации наш музейный комплекс выполняет функцию арт-терапии и коррекции. Занятия в музейном комплексе детского дома используются для восстановления психического и эмоционального здоровья личности. «Очищение» через творчество освобождает детей от болезненных переживаний, психоэмоционального напряжения. Музейный комплекс в данной ситуации становится инструментом адаптации наших детей к окружающему миру, что помогает в формировании готовности воспитанников к личностной и социальной самореализации.

Работа, которая проводится коллективом детского дома в музее, показала, что ребенок может выступать в роли исследователя, консультанта и, можно сказать, тренера в особом тренинге социальной активности и социальной

самореализации. В детском доме музей обретает и новые функции: социально-ориентированной адаптации и коррекции, не только значительно расширяя границы своей деятельности, но и создавая благоприятную среду для социализации личности и ее роста.

Участие воспитанников в поиске и обработке материалов, создании экспозиций музейного комплекса, проведении экскурсий, воспитательных мероприятий на базе музейного комплекса чрезвычайно благоприятны для включения механизма развития творческих сил, созидания, реализации нравственного потенциала,

выявления дополнительных ресурсов развития личности ребенка. И как результат — ребенок ощущает свою сопричастность культуре и возможность диалога с ней; сплочение воспитанников и воспитателей вокруг общего дела, формирование навыков общения, совместного творчества, взаимодействия; расширение кругозора, развитие познавательного интереса, самообразования воспитанников посредством реализации в детском доме единых музейных исследовательских проектов и программ, организация дополнительного образования детей, профориентационной работы.

Цікаво дізнатись

Е. Ю. КРЮЧЕНКОВА,

кандидат педагогических наук, заведующая кафедрой методики преподавания иностранных языков и языков и литератур национальных меньшинств

О РАБОТЕ I МЕЖДУНАРОДНОЙ ЛЕТНЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ ДЛЯ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

19–21 июня 2013 года в пгт Затока Одесской области работала I Международная летняя педагогическая школа «Университеты учительского мастерства»: «Поиски путей повышения эффективности учебного процесса по русскому языку и литературе». Организаторами школы выступили кафедра методики преподавания иностранных языков и языков и литератур национальных меньшинств Одесского областного института усовершенствования учителей и Всеукраинская общественная организация «Русская школа», редакция журнала «Русская школа» при содействии Представительства Россотрудничества в Украине (г. Одесса) и Генерального консульства Российской Федерации в Одессе. Цель форума — повышение профессионального мастерства учителя, содействие педагогическому партнёрству и обмену перспективным педагогическим опытом.

В работе школы приняли участие более 46 учителей русского языка и литературы Одесской, Запорожской, Донецкой, Херсонской, Житомирской, Николаевской областей, гг. Севастополя и Москвы. На протяжении трёх дней участники школы имели возможность послушать лекции учёных-методистов Украины, авторов школьных программ и учебников по русскому языку и литературе (д.п.н., профессор В. И. Стативка, д.п.н., профессор Е. А. Исаева, к.п.н., доцент Л. В. Давидюк, к.п.н., доцент

А. О. Мельник). Во время работы секций участники познакомились с опытом работы кафедры методики преподавания иностранных языков и языков и литератур национальных меньшинств ООИУУ (к.п.н. Е. Ю. Крюченкова, Е. В. Рыба, Т. Н. Полтавская, И. С. Болгарина), посетили мастер-классы таких учителей-русистов из разных регионов страны, как Е. Н. Алексеева (г. Севастополь), Е. И. Самонова (Житомирская обл.), Л. В. Лукьяненко (г. Запорожье), Н. А. Мартыненко (Сумская обл.), К. В. Телятник (г. Запорожье), Е. С. Безверхая (Сумская обл.), Е. Ю. Евтушенко (Донецкая обл.), О. Н. Кулецих (Сумская обл.), О. Н. Щастная (Сумская обл.), О. А. Клец (Донецкая обл.). Это позволило летней педагогической школе «Университеты учительского мастерства» стать площадкой для обмена инновационными приемами и технологиями преподавания, для общения единомышленников.

Во время работы педагогического лектория слушатели школы познакомились с современными подходами к языковому и литературному образованию, программами рассредоточенной подготовки к составлению речевых высказываний д.п.н., профессора В. И. Стативки, методикой использования медиатекста на уроках литературы д.п.н., профессора Е. А. Исаевой, концепцией современного учебника русского языка к.п.н., доцента Л. В. Давидюк, методи-

кой работы с книжными иллюстрациями при изучении художественного произведения к.п.н., доцента А. О. Мельник.

Проведенные для слушателей школы мастер-классы способствовали повышению их профессионального мастерства по проектированию современного урока русского языка на основе лингвоконцептологического подхода, использованию в обучении русскому языку и преподаванию литературы ресурсов музейной педагогики, информационно-коммуникационных технологий при организации сопоставительного изучения художественного текста, применения нетрадиционных форм работы на уроках.

Председатель правления Всеукраинской общественной организации «Русская школа» А. Н. Кондряков и Президент Украинской ассоциации учителей русского языка и литературы

В. А. Корсаков познакомили учителей с публикациями в журнале «Русская школа».

Занятия школы, проводимые на Черноморском побережье, проходили в дружеской атмосфере и способствовали не только совершенствованию профессиональных знаний и умений педагогов, но и укреплению их психологического здоровья.

По окончании работы школы все слушатели получили сертификаты и подарки от Всеукраинской общественной организации «Русская школа», Представительства Россотрудничества в Украине (г. Одесса) и Генерального консульства Российской Федерации в Одессе.

«Такая Школа — это идеальная возможность для обмена взглядами, мыслями, опытом», — отметили участники форума и высказали пожелание продолжить работу летней педагогической школы в 2014 году.

ФОТОРЕПОРТАЖ С МЕСТА СОБЫТИЙ

Перед слушателями Летней педагогической школы выступают авторы учебников, ученые-методисты Л. В. Давидюк, Е. А. Исаева, В. И. Стативка, А. О. Мельник, президент Украинской ассоциации учителей русского языка и литературы В. А. Корсаков

Мастер-класс проводят И. С. Болгарина (учитель УВК № 84 г. Одессы), Е. Ю. Евтушенко (учитель Краматорской ООШ I–III ст. № 2 Донецкой обл.), Е. Н. Алексеева (учитель гимназии № 7 г. Севастополя)

Сертификаты и подарки вручает консул Генерального консульства Российской Федерации в г. Одессе, заместитель руководителя Представительства Россотрудничества в Украине Ю. Ю. Диденко, председатель правления Всеукраинской общественной организации «Русская школа» А. Н. Кондряков, заведующая кафедрой методики преподавания иностранных языков и языков и литератур национальных меньшинств ООИУУ Е. Ю. Крюченкова